

การศึกษาตีรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท
A STUDY OF PSEUDO-SCIENCES IN THERAVADA BUDDHISM

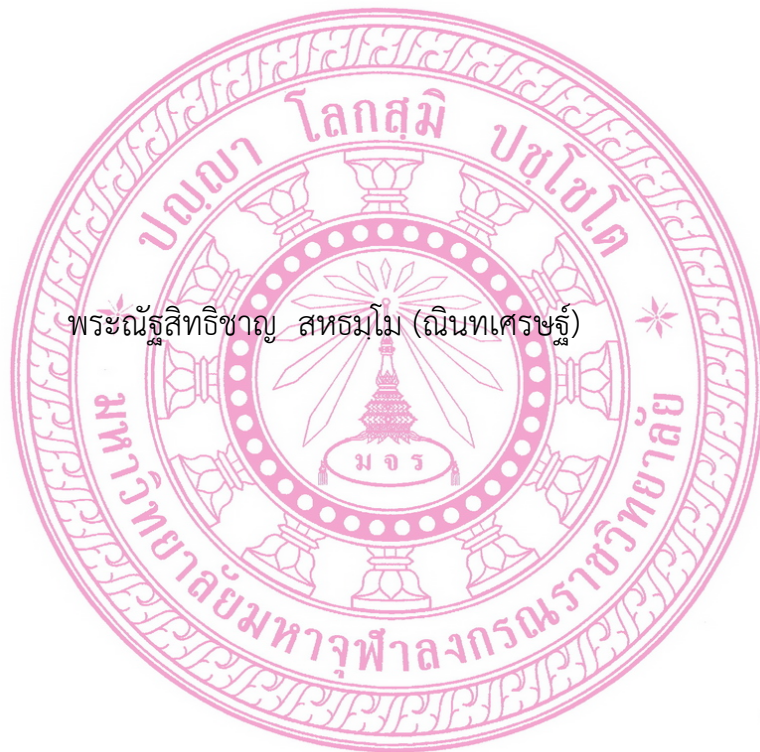
พระณัฐสิทธิชาญ สหรมโม (ณินทเศรษฐ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การศึกษาตีรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระณัฐสิทธิชาญ สหธมฺโม (ณินทเศรชฺฐ์)

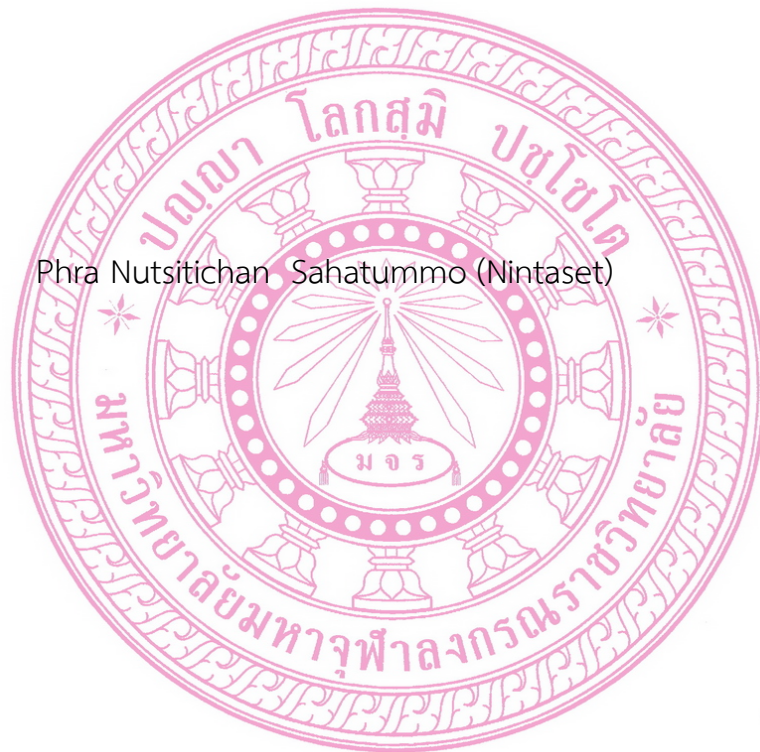
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of Pseudo-sciences in Theravada Buddhism

Phra Nutsitichan Sahatummo (Nintaset)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts (Buddhist studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ การศึกษาตักสิลาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุนต์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาพรชัย สิริวโร, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระเมธีสุตาภรณ์, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์)

กรรมการ

(ดร. ชีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์)

กรรมการ

(ผศ.ดร. เกียรติศักดิ์ นาคประสิทธิ์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเมธีสุตาภรณ์, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระณัฐสิทธิชาญ สหถมโม)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท
ผู้วิจัย	: พระณัฐสิทธิชาญ สหธมโม (ฉันทเศรษฐ์)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระเมธีสุตาภรณ์ ปธ.ศ., พธ.บ., M.A., Ph.D. : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ ป.ธ. ๔, ปว.ค, พธ.บ., M.A., ปร.ด.
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของไตรัจฉานวิชาในสังคมไทย และ (๓) เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากไตรัจฉานวิชา ผลการวิจัยพบว่า

การศึกษาไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า นิยามและความหมายของคำว่า “ไตรัจฉานวิชา” คือ ความรู้ที่ขวาง ต่อการบรรลุมรรคผลและพระนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่ทำให้หมกมุ่น เพลิดเพลิน ยึดติด ไม่ประกอบภารกิจหน้าที่อันพึงกระทำตามพระธรรมวินัย ปัจจุบันไตรัจฉานวิชา มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย มุมมองของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับไตรัจฉานวิชา ๔ ประการ คือ (๑) มุมมองเกี่ยวกับวิชาการดูดวง ดูฤกษ์ ดูยาม (๒) มุมมองว่าด้วยวิชาโหราศาสตร์ (๓) มุมมองว่าด้วยวิชาปลุกเสก เครื่องรางของขลัง (๔) มุมมองว่าด้วยการเข้าองค์ ทรงเจ้า ด้านการคงอยู่ของไตรัจฉานวิชา ยังมีในปัจจุบัน เพราะยังมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับไตรัจฉานวิชาซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่เป็นแรงจูงใจให้มนุษย์หันหน้าเข้าสู่พระพุทธศาสนา ส่วนโทษของไตรัจฉานวิชาทำให้บุคคลหลงมกมาย ห่างไกลจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นตัวขัดขวางไม่ให้บรรลุมรรคผล

สภาพการณ์และปัญหาของไตรัจฉานวิชาในสังคมไทย พบว่า ไตรัจฉานวิชาเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่นับถือเทพเจ้าความเป็นมาของไตรัจฉานวิชาในสังคมไทยมีมาก่อนพระพุทธศาสนาจะเข้ามา สภาพการณ์ของไตรัจฉานวิชาขณะนั้นส่งผลให้บุคคลพึงคุณไสยจึงก่อให้เกิดปัญหา คือ (๑) สังคมเกิดความขัดแย้ง (๒) สังคมมีความเชื่อที่ผิด (๓) สังคมเกิดความลุ่มหลงสิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

วิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ทำให้หลุดพ้นจากไตรัจฉานวิชา พบว่า วิธีการปฏิบัติตนในเบื้องต้นเป็นการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ๓ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพราะหลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการกำจัดความโลภ โกรธ หลง และสามารถแก้ไขสภาพและปัญหาความเชื่อ การดูฤกษ์ ดูยาม ดูดวง เครื่องรางของขลัง เป็นต้น เพราะหลักธรรมไตรสิกขาสามารถพัฒนาจิตใจไม่ให้เกิดความมกมายได้ และพัฒนาตนไปสู่อริยมรรคตั้งแต่ความเห็นชอบ การเลี้ยงชีพชอบ เป็นต้น จะช่วยลด ละ เลิกต่อไตรัจฉานวิชาได้ในที่สุด

Thesis Title : A study of Pseudo-sciences in Theravada Buddhism

Researcher : Phra Nudsitichan Sahadhammo (Nintaset)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee:

: Phra Matreesuttaporn Pali IX, B.A., M.A., Ph.D.

: Asst.Prof.Dr. Suraprong Kongsat Pali IV, Diploma in Teaching English, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 27 March 2557

Abstract

This thesis had three objectives: (1) to study the concept of Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism (2) to study the present situation and problems of Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism in Thailand, and (3) to practice the principles of mental emancipation from Tiracchanavijja (Pseudo Sciences). Results of the study were described below.

Meaning of Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism. “Tiracchanavijja is worldly knowledge, low art, or pseudo sciences which are an obstacle on the way to Nibbana (Enlightenment). It is a subject that prevents the practitioner from achieving what should be achieved according to Dhamma-Vinaya or Buddhist Teachings. The subject of Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism is fragmented and scattered here and there in Buddhist scriptures. In Theravada Buddhism, the subject of Tiracchanavijja can be divided into four categories: (1) Astrology, (2) Horoscope, (3) Secret Objects or Amulets, (4) Voodooist and Spiritual Medium. At present, there are rites and rituals related to Tiracchanavijja are being performed in Thai, which is often associated with benefits as an incentive to motivate people to understand more about various faces of Buddhism. However, there are dark sides of Tiracchanavijja as well, which is involving superstitious beliefs and activities, distancing us from the real Buddhism and acting as an obstacle on the way to Nibana.

The present situation and problems of Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism in Thailand. It was found that Tiracchanavijja (Pseudo Sciences) in Theravada Buddhism in Thailand arises because of the influence of Brahmanism that reveres deities and creates occultism or voodooist earlier than the presence of Buddhism

leading to the following problems: (1) social conflict, (2) false beliefs, and (3) superstitions and preoccupation with Tiracchanavijja in contemporary society.

Practices leading to the self-emancipation from Tiracchanavijja. To free oneself from Tiracchanavijja, one may follow the Threefold Learning Principle: Morality, Meditation and Wisdom because essentially this threefold principle is important to get rid of greed, anger, delusion and can resolve the issues of false beliefs and superstitions, especially those related to occultism, voodooism, animism, and talismans. The Threefold Learning Principle can also lead to mental development and freedom from Tiracchanavijja eventually.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จจากความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ อันเป็นผลโดยตรงต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนวิจัยวิทยานิพนธ์ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเมธีสุตาภรณ์, ดร.ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ คงสัตย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในศึกษาวิจัยครั้งนี้และเป็นที่ผู้วิจัยตระหนักในพระคุณเป็นที่สุด ท่านให้ความเมตตาแนะนำข้อคิดต่างๆ อันมีคุณค่ายิ่ง ทั้งยังสละเวลาในการตรวจทานแก้ไขแนะนำเพื่อปรับปรุงเนื้อหาในส่วนต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยถือว่าท่านเป็นผู้มีพระคุณสูงสุดในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านและพระอาจารย์ที่ตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัยและห้องสมุดกลาง ผู้คอยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การเรียนในหลักสูตรถึงขั้นตอนต่างๆ อาจารย์ธีรวิทย์ ภิญโญณัฐกานต์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีผู้ตรวจแก้ไขบทความย่อภาษาอังกฤษ ท่านผู้เกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงประกอบในการวิจัยครั้งนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้หากมิได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ทั้งให้คำปรึกษา ให้กำลังใจในทุกๆด้าน นอกจากนี้ยังมีเพื่อนๆ นิสิตร่วมรุ่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้านขอขอบพระคุณในน้ำใจอันดีงามของท่านเหล่านี้

วิทยานิพนธ์นี้หากมีส่วนใดเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือประโยชน์จากการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมในด้านคติความเชื่อให้อยู่ในกรอบหลักของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นก็ขอมอบคุณความดีนั้นให้แก่ผู้มีพระคุณที่มีส่วนร่วมในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

พระณัฐสิทธิชาญ สหรมโม (ฉินทเศรษฐ์)

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๗
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๘
บทที่ ๒ ตีรจ্ঞานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท	๙
๒.๑ นิยามและความหมายของคำว่าตีรจ্ঞานวิชา	๙
๒.๒ ความเป็นมาของตีรจ্ঞานวิชา	๑๐
๒.๓ มุมมองพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับตีรจ্ঞานวิชา	๑๘
๒.๓.๑ มุมมองเกี่ยวกับวิชาการดูดวง ดูฤกษ์ ดูยาม	๑๙
๒.๓.๒ มุมมองว่าด้วยวิชาโหราศาสตร์	๑๙
๒.๓.๓ มุมมองว่าด้วยวิชาปลุกเสกเครื่องรางของขลัง	๒๐
๒.๓.๔ มุมมองว่าด้วยการเข้าองค์ ทรงเจ้า	๒๑
๒.๔ มุมมองการคงอยู่ของตีรจ্ঞานวิชา	๒๒
๒.๕ มุมมองด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับตีรจ্ঞานวิชา	๒๔
๒.๖ มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์ และโทษของตีรจ্ঞานวิชา	๒๖
๒.๖.๑ ประโยชน์ของตีรจ্ঞานวิชา	๒๖
๒.๖.๒ โทษของตีรจ্ঞานวิชา	๒๗
๒.๗ สรุป	๒๗

บทที่ ๓	สภาพปัจจุบันและปัญหาของตึรัจฉานวิชาในสังคมไทย	๒๘
๓.๑	สภาพปัจจุบันของตึรัจฉานวิชาในสังคมไทย	๒๘
๓.๑.๑	ความเป็นมาของตึรัจฉานวิชาในสังคมไทย	๒๘
๓.๑.๒	สภาพการณ์ของตึรัจฉานวิชาในสังคมไทย	๓๐
๓.๒	ปัญหาของตึรัจฉานวิชาในสังคมไทย	๓๓
๓.๒.๑	สังคมเกิดความขัดแย้ง	๓๓
๓.๒.๒	สังคมมีความเชื่อที่ผิด	๓๔
๓.๒.๓	สังคมเกิดความลุ่มหลง	๓๕
๓.๓	สรุป	๓๕
บทที่ ๔	วิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากตึรัจฉานวิชา	๓๘
๔.๑	หลักไตรสิกขา	๓๘
๔.๑.๑	องค์ประกอบของหลักไตรสิกขา	๓๘
๔.๑.๒	ความสำคัญของหลักไตรสิกขา	๔๐
๔.๒	แนวทางปฏิบัติหลุดพ้นตึรัจฉานวิชาตามหลักไตรสิกขา	๔๘
๔.๒.๑	หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาทำนายทายทัก	๕๐
๔.๒.๒	หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาเครื่องราง-ของขลัง	๕๑
๔.๒.๓	หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาการเข้าองค์ ทรงเจ้า	๕๒
๔.๓	สรุป	๕๓
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๕๕
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๕๕
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๕๗
บรรณานุกรม		๕๘
ประวัติผู้วิจัย		๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย พุทธศักราช ๒๕๐๐ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปณจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จุฬนิตเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ปฎิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฎิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.จริยา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จริยาปิฎก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	-------------	---------	-----------

อรรถกถา และปกรณ์วิเศษ

ส.ม.อ. (ไทย) =	สารัตถปกาสินี	มหาวารวรรค	อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.จ.อ.(ไทย) =	สัทธัมมปะชโชติกา	จุฬนิตเทศ	อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	ปรมัตถที่ปนี	เถรคาถาอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.จริยา.อ. (บาลี) =	ขุททกนิกาย	ปรมัตถที่ปนี	จริยาปิฎกอรรถกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	ปรมัตถที่ปนี	จริยาปิฎกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม.(บาลี) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้าที่ ๑ การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และ ระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ส.ข. (ไทย) ๑/๑/๑ หมายถึง การอ้างอิงนั้น ระบุถึงคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑ หน้าที่ ๑

การอ้างอิงอรรถกถา และปกรณ์วิเศษ ภาษาบาลีจะแจ้งชื่อคัมภีร์/เล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น วิสุทธิ ๑/๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค เล่มที่ ๑ หน้าที่ ๑๓๒ ถ้าเป็นภาษาไทย จะระบุคำว่า “แปล” ในวงเล็บวงไว้ท้ายชื่อคัมภีร์ เช่น วิสุทธิ (แปล) ๒/๑๓๒ หมายถึง คัมภีร์ปกรณ์วิเสส วิสุทธิมรรคแปล เล่มที่ ๒ หน้าที่ ๑๓๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า“ไตร่จณานวิชา” ที่ใช้ในภาษาไทยหรือ“ไตร่จณานวิชา” ในภาษาบาลี มีความหมายว่า“วิชาหรือความรู้อันต่ำทราม” ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสห้ามและบัญญัติพระวินัยไว้ไม่ให้ภิกษุหรือภิกษุณีทั้งหลายเรียนหรือสอนไตร่จณานวิชาแก่ผู้อื่น เพราะเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน โดยในสามัญญผลสูตร^๑ และพรหมชาลสูตร^๒ ได้กล่าวถึงวิชาความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งจัดอยู่ใน เรื่องมหาสัล เช่น ทายอวัยวะ ทายนิมิตร ทายอุบาทว์ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ เป็นหมอดูทายอวัยวะ คุณลักษณะที่บ้าน คุณลักษณะที่น้ำเป็นหมอปลกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเมือง เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นต้น ในส่วนของพระวินัยบัญญัติ^๓ นั้นมีข้อบัญญัติว่า หากภิกษุเรียนหรือสอนไตร่จณานวิชา ต้องถูกปรับอาบัติทุกกฏ และหากภิกษุณีเรียนหรือสอนไตร่จณานวิชา ต้องถูกปรับอาบัติปาจิตตีย์^๔ เป็นพระวินัยบัญญัติที่ป้องกันไม่ให้พระสาวกยึดติดในวิชาความรู้ต่างๆ ซึ่งไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องในการบรรลุมรรคผลนิพพาน อีกทั้งยังเป็นบ่อเกิดแห่งลาภสักการะอันขัดต่อการศึกษาค้นถุระและการเจริญวิปัสสนาธุระอีกด้วย พระพุทธศาสนาถือว่าไตร่จณานวิชาเป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ ต่อพระสงฆ์ผู้ประสงค์ต่อพระนิพพาน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนาได้ อันเป็นอุบายหรือ สิ่งล่อลวงให้ผู้หลงในวิชานี้ ได้เข้าใจหลักธรรมพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องไตร่จณานวิชา^๕ ครั้นสมัยพุทธกาลก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระอานนท์ ท่านเป็นธรรมเสนาผู้พยากรณ์ได้แม่นยำ ท่านได้กล่าวไว้ว่า "เราได้เลี้ยงชีพด้วยไตร่จณานวิชาวิชาหมอดูเป็นวิชาที่มีไว้ช่วยคน มิได้มีไว้เพื่อเลี้ยงชีพ"

ดังนั้นวิชาไตร่จณานวิชา(ยกเว้นพุทธศาสตร์)^๖ มีพุทธศาสตร์ของพระองค์เท่านั้น ที่เป็นศาสตร์ที่ถูกทางเดินสำหรับพระอรหันต์^๗ และสาวกพึงศึกษาและปฏิบัติ ส่วนศาสตร์อื่นๆ (ยกเว้นพุทธศาสตร์) ท่านได้จัดเป็นไตร่จณานวิชาแปลว่า ที่ขัดขวางทางสำเร็จอริยมรรค อริยะผล หมายถึงขัดขวางมิให้ผู้เรียนได้สำรวมใจศึกษาโมกธรรม คือ ทางตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ ดังนั้นวิชาโหราศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ อีกมาก(ยกเว้นพุทธศาสตร์) จึงเป็นไตร่จณานวิชาที่ขัดขวางทางเดินที่สำคัญของ

^๑ ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๕-๒๑๒/๖๙-๗๒.

^๒ ที.สี. (ไทย) ๑๐/๒๑-๒๗/๘-๑๐.

^๓ วิ. ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๓๒๒/๑๔๘.

^๔ จารัส ศิริ, โหราศาสตร์ไทย อ่านชะตาด้วยตนเอง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, ๒๕๐๘), หน้า ๗๘.

^๕ ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๗/๗๒.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเฉพาะหนทางสู่พระนิพพานในพรหมชาลสูตรว่า “พระพุทธรเจ้าไม่ทรงเลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชา ติรัจฉานวิชาในที่นี้ คือ หายอวัยวะ หายนิमित หายอุปบาตร (คือ สิ่งที่เกิดจากเบื่องบน เช่น อสนีบาต เป็นต้น) ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาหายเสียงสัตว์” เป็นต้นเมื่อ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอดู หรือโหราจารย์ยังถือได้ว่าประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก ปัญหาที่สำคัญของติรัจฉานวิชาเพราะเป็นวิชาที่ไม่ได้ทำให้คนเกิดปัญญา มีแต่คอยจะทำให้ผู้ที่เชื่อตามหมกมุ่นงมงายในศาสตร์ลึกลับและไม่ได้เป็นเพื่อความดับทุกข์ (พระนิพพาน) ติรัจฉานวิชาบางที่ใช้ว่า ติรัจฉานวิชาหรือเดียรถิรวิชา ตรงกับภาษาบาลีว่า “ติรัจฉานวิชา” เมื่อพิจารณาตามศัพท์แล้ว “ติรัจฉานวิชา” แปลว่า “ไปขวาง” ดังนั้น ติรัจฉานวิชาจึงหมายถึง วิชาที่ขวางหรือขัดกับความเป็นพระหรือวิชาที่ไม่เข้ากับความ เป็นสมณะ หากใช้หมายถึงว่าเป็นวิชาของสัตว์ติรัจฉาน ส่วนสัตว์ติรัจฉานที่มีชื่ออย่างนั้น เพราะเพ่งกิริยาที่ไม่ได้ตั้งตัวตรงเดินไปอย่างคน แต่เอาตัวลงเอาศีรษะไปก่อน เมื่อไม่ได้ไปตรง ก็ชื่อว่าไปขวาง^๖

ดังนั้น จึงสะท้อนให้ประชาชนที่นิยมไปดูดวงกับพระสงฆ์สำเนียงกว่า นั่นคือ การทำบาปอย่างหนึ่งที่สนับสนุนให้พระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย แม้พระสงฆ์เองถ้ายินยอมประพฤติดนเป็นโหราจารย์หรือหมอดูนั้นก็เท่ากับว่าละเมิดพระวินัยบัญญัติโดยเจตนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติตามที่พระพุทธรเจ้าทรงวางหลักเกี่ยวกับปฏิบัติให้พ้นจากติรัจฉานวิชาคือ หลักไตรสิกขา ดังพระพุทธรเจ้าตรัสที่ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อดับทุกข์และโหม่นัสให้บรรลุลุณณธรรมทำให้แจ้งนิพพาน

จากการอธิบายความและวิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากติรัจฉานวิชานั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยหลักไตรสิกขาในการปฏิบัติ เพื่อจะให้ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ไม่หลงงมงาย ด้วยติรัจฉานวิชา ความสุขจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสงบของจิตเป็นความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตมนุษย์ เนื่องจากจิตเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของร่างกาย จิตเป็นผู้นำร่างกายเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของจิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งจิตเป็นผู้ใช้ร่างกายเป็นผู้ถูกใช้ ดังนั้นความสำคัญของร่างกาย และจิตใจต้องมีความสัมพันธ์กันในทุกสถานการณ์ และทุกอิริยาบถ โดยการใช้สติ ไม่ยึดติดกับอารมณ์ที่ปรารถนาหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา จะสามารถปฏิบัติให้พ้นจากความมืดบอดทางด้านโลกียะธรรม หรือฝ่ายติรัจฉานวิชา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาติรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อนำมากล่าวอธิบายความวิเคราะห์และทำให้เกิดองค์ความรู้แก่บุคคลทั่วไปที่ยังไม่ได้ศึกษาอย่างแจ่มแจ้งในเรื่องติรัจฉานวิชาและวิธีปฏิบัติให้พ้นจากติรัจฉานวิชาได้ อันได้ดำเนินชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

^๖ สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๙๑.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาติริจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของติริจฉานวิชาในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากติริจฉานวิชา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ติริจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ สภาพปัจจุบัน และปัญหาของติริจฉานวิชาในสังคมไทยเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ วิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากติริจฉานวิชาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การศึกษาติริจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของติริจฉานวิชาในสังคมไทย และการศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากติริจฉานวิชา โดยการศึกษาจากเอกสาร คือ เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และ เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยและนำมาจำกัดความ ดังนี้

๑.๕.๑ ติริจฉานวิชา หมายถึง ศาสตร์ฝ่ายโลกียะอันเป็นแนวทางที่ไม่ดีงาม อันไม่ส่งเสริมในการบรรลุโลกุตระธรรม

๑.๕.๒ หลักธรรม หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่สอนให้มนุษย์มีหลักที่พึงพอใจหรือพ้นจากความทุกข์มีเพียงทางเดียว คือ หลักไตรสิกขาเพื่อเป็นหลักดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและปฏิบัติให้หลุดพ้นจากติริจฉานวิชาในที่สุด

๑.๕.๓ วิธีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม หมายถึง วิธีการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ หลักไตรสิกขา อันเป็นแนวทางในการรักษาศีล สมาธิ และปัญญา

๑.๕.๔ การหลุดพ้น หมายถึง ความหลุดพ้นจากติริจฉานวิชา เว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่มิชอบ การประพฤติตามหลักธรรมจนหลุดพ้นจากสังสารวัฏในที่สุด

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตริจ্ঞานวิชาในมุมมองของพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

๑.๖.๑ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้กล่าวในหนังสือคู่มือมนุษย์เกี่ยวกับตริจ্ঞานวิชาว่าเกิดจากความล้งเลงสย เป็นเหตุให้ล้งเลไม่แนใจในศีล สมาธิ และปัญญา จึงเรียกวาสีลพตปรามาส คือ การจับฉวยศีลและวัตรผิดจากความมุ่งหมายที่ถูกต้อง โดยใจความก็คือการติดแนนยึดมั่นในสิ่งที่ตัวเคยประพฤติปฏิบัติมาด้วยความเข้าใจผิด ส่วนมากเกี่ยวกับลัทธิประเพณี ตัวอย่าง เช่น การเชื่อพิธีไสยศาสตร์และการปฏิบัติทางไสยศาสตร์ต่างนั้เป็นลัทธิพตปรามาสโดยมิต้องล้งเลงสย^๗

๑.๖.๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวในหนังสือ พุทธธรรมเกี่ยวกับตริจ্ঞานวิชาว่า การเป็นอยู่อย่างยึดมั่นถือมั่น อยู่อย่างทาส อยู่อย่างขัดแย้งฝืนตอกฏธรรมชาติ หรืออยู่อย่างเป็นทุกข์ หลงผิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลัทธิพตปรามาส คือ ความถือมั่นในศีลพตในการยึดถือผิดพลาดไปว่าจะบริสุทธิ ในการยึดถือระเบียบ แบบแผน บทบัญญัติ และข้อปฏิบัติ โดยล้กว่าทำตามๆกันไปอย่างงมงาย เห็นเป็นล้งหรือคักดีลัทธิ คิดอยู่แค้รูปแบบหรือพิธีตองกัถือด้วยตัมหาหรือทัญญู คือ ปฏิบัติเพราะอยากได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างใด อย่างหนึ่ง หรือเพราะเห็นว่าทำให้เป็นนั้เป็นนี้ได้ กัถือ ไม่เป็นไปตามหมายหรือมุ่งหมายเพราะศีลและวัตร ทำให้ปฏิบัติเชวออกนอกลู่่นอกทางหรือเลยเถิตไป ไม่เข้าสู่อริยมรรค^๘

๑.๖.๓ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต) ได้กล่าวในหนังสือพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ เกี่ยวกับ ตริจ্ঞานวิชาว่า เป็นวิชาที่ขวาง คือความรู้ที่ขวางพระมรรคผลนิพพาน ความรู้ที่ขัดขวางมิให้ถึงมรรคผลนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่หมกมุ่นเพลิตเพลิตยึดติด ทำให้หลงมงายลู่่มหลง ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่เหตุผล อันเป็นสาเหตุให้เสียเวลา ไม่ประกอบภารกิจหน้าที่ที่พึงกระทำตามธรรมตามวินัย เช่น ความรู้ในเรื่องการทำเสน่ห์ ความรู้เรื่องทำนายทายทัก ความรู้เรื่องวิธีทำให้วิบัติ เป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุมิให้เรียน และมีให้กระทำ^๙

๑.๖.๔ วิรัช นิภาวรรณ ได้กล่าวในหนังสือ เรื่องการเข้าทรงและร่างทรง (เฉพะอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา) ระดับการศึกษามีผลต่อความเชื่อของร่างทรง โดยสังคคคที่ประชาชนมีการศึกษาต่ำ-ปานกลางยังตองอาศัยร่างทรงและการเข้าทรงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ส่วนสังคคคที่มีการศึกษาสูง เลือกลหาทางสงบทางใจทดแทนได้เช่นนั่งสมาธิ พิธีการเข้าทรงได้มีรูปแบบการให้บริการ

^๗พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ), **คู่มือมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนาและกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

^๘พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทธรรมมิกจำกัถ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๕.

^๙พระธรรมกิตติวงศ์, **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๒.

ที่สนองความต้องการของประชาชนเสมอมา บทบาทช่างทรงทั้งต่อปัจเจกชนและต่อสังคม มีผลต่อ เศรษฐกิจ,สังคม และการเมือง เข้าได้กับระบบศาสนา และบางร่างทรงหลอกลวงอาศัยการเข้าทรง เป็นเครื่องมือทำมาหากิน ใช้อำนาจแฝงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง^{๑๐}

๑.๖.๕ ฉลาดชาย รมิตานนท์ ได้กล่าวในหนังสือ เรื่องผีเจ้านาย เฉพาะบางอำเภอของ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา ๘ ปี พบว่าระบบความเชื่อทางศาสนาในสังคมไทยยังคงมีการผสมผสานกับ การนับถือผี, พราหมณ์, พุทธ และวิทยาศาสตร์ สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยโดยไม่ขัดแย้งกัน ต่าง ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจ ภายใต้โครงสร้างเดียวกัน และ มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นนอนกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การบริหาร ใน สังคมไทย โลกทัศน์ผู้คนได้สะท้อนการจัดระบบเหล่านี้ และมีส่วนกำหนดพฤติกรรมและความสัมพันธ์ ของคนในสังคมอีกทอดหนึ่ง การจัดองค์กรผี/ร่างทรงมีอยู่จริง ความสำเร็จของร่างทรงมีไม่เท่ากัน ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง และภูมิหลังลูกค้า (ผู้มารับบริการ) มีทุกระดับการศึกษา/ เศรษฐกิจ/ การเมืองร่างทรงชาวบ้านมีชาวบ้านไปหามาก ส่วนร่างทรงมีการศึกษา คนมีการศึกษาไปหามาก^{๑๑}

๑.๖.๗ สัจน์ สุวรรณเลิศ ได้กล่าวในหนังสือ เรื่องผีปอบ เป็นเวลา ๑๗ ปี ในพื้นที่บาง อำเภอ ของจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครพนม, และจังหวัดลำพูน, ฯลฯ ได้ผลว่า ร่างทรงและ การ ทรงเจ้าเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ เปรียบเสมือนกุญแจไขไปสู่ความลึกลับให้ติดต่อเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ที่ไม่สามารถทราบได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ คนทรงทำพิธีก่อนเข้าทรงโดยอัญเชิญให้เจ้ามาเข้า ตน เมื่อเจ้าเข้าแล้วเขาจะตกอยู่ในภาวะภวังค์หลังจากนั้นก็ช่วยให้บริการแก่ผู้ไปหา เช่น การ พยากรณ์ รักษาโรค ฯลฯ การทรงเจ้าเป็นเรื่องความสมัครใจ และออกไปได้เอง ในประเทศไทยมีคน ทรงเจ้ากระจัดกระจายอยู่ตามชุมชนต่างๆ แม้แต่ในกรุงเทพมหานครก็มีอยู่มาก ได้มีประชาชนไป ขอรับการรักษาและปรึกษายู่มากมาย ทางจิตเวชศาสตร์ชุมชนได้ให้ความสนใจในแง่สุขภาพจิต (ผู้ป่วยเป็นคนทรงมาก) การเป็นร่างทรงเริ่มจากความเจ็บป่วย ไปหายกับคนทรง จึงเชื่อและยอมเป็น ร่างทรง ผู้ป่วยโรคจิตจำนวนไม่น้อย แสดงตัวให้แพทย์เห็นว่าเป็นเจ้าพ่อ-เจ้าแม่แต่เป็นโรคจิต คือ จิตใจแตกแยก มีประสาทหลอน และหลงผิด (เรียกว่า โรคจิตอุปทาน โรคจิต ผีเข้า)^{๑๒}

๑.๖.๘ สุรียา สมุทคุปต์ และคณะ ได้กล่าวในหนังสือเกี่ยวกับการศึกษาร่างทรง ๗ ท่านที่ เขตเมืองนครราชสีมา ปี พ.ศ.๒๕๓๘-๒๕๓๙ พบว่าลัทธิทรงเจ้าเข้าผีในสังคมเมืองไม่มีสถานภาพที่ ถูกต้องตาม กฎหมาย ไม่ใช่ศาสนาและใช้ไสยศาสตร์ มีผู้หญิงเป็นผู้นำพิธี ไม่มีการจัดตั้งองค์กร ศูนย์กลางอย่างเป็นระบบ พระพุทธศาสนากับลัทธิพิธีทรงเจ้าจะยืนอยู่ข้างตรงข้ามกัน เน้นผีวิญญาน การสวดอ้อนวอนและเช่นสรวง ใช้ไสยศาสตร์ช่วยเหลือมนุษย์ ร่วมกับกระแสพุทธพาณิชย์ ร่างทรง

^{๑๐} วัชร นิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๑-๑๓๑.

^{๑๑} ฉลาดชาย รมิตานนท์, ผีเจ้านาย, (กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซ็ท พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๒.

^{๑๒} สัจน์ สุวรรณเลิศ, ผีปอบ-ผีเข้า ในทรรศนะทางจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บพิธิการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๙๔.

ส่วนใหญ่เป็นเหตุถึงความรู้น้อย และบูรณาการเข้ากับพระพุทธศาสนาร่างทรงเข้าทรงเพื่อช่วยเหลือมนุษย์จริงๆ ลัทธินี้เข้ากันได้กับลัทธิบริโภคนิยมในสังคมไทย^{๑๙๙}

๑.๖.๙ พระมหาสุรเพชร วชิรญาณโณ (เมืองสุวรรณ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์เรื่องอวิชาในปรัชญาของโสกราตีสและอวิชาในพุทธศาสนาเถรวาท อวิชาคือ ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกข์สมุทัย ความไม่รู้ในทุกข์นิโรธ ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต พระพุทธศาสนามองว่า คนที่มึนคามเห็นยึดมั่นในสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ และในสิ่งที่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ เป็นคนมีความดำริผิด สนใจในอารมณ์ที่ผิดย่อมเป็นผู้ไม่มีศีลคุณ สมာธิคุณ ปัญญาคุณ อันไม่เป็นสาระที่สามารถนำไปเข้าสู่พระนิพพาน เป็นไปด้วยความลุ่มหลง หรือเรียกว่าตริจฉานวิชาคุณไสย อาคม เป็นต้น^{๑๙๘}

๑.๖.๑๐ พระเตียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์) ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง:กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวว่าความยึดมั่นในศีลและพรต ประพฤติปฏิบัติตามกันอย่างม่งายในสิ่งที่นิยมว่าหลังว่าศักดิ์สิทธิ์เพื่อสนองความอยากของตน อยากให้ตัวตนคงอยู่ มีอยู่ ยึดมั่นแบบแผนความประพฤติต่างๆ การกระทำสืบๆกันมา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่างๆ ที่แน่นอนตายตัวว่าต้องเป็นอย่างนั้นๆ โดยไม่รู้ถึงความหมาย คุณค่า วัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์โดยเหตุผล กลายเป็นว่าสร้างสิ่งเหล่านั้นมาปิดล้อมตัวเองทำให้แข็งทื่อ ยากแก่การปรับปรุงตัว เป็นการกระทำตามๆ กันมาโดยไม่ทราบจุดมุ่งหมาย ไม่ทราบเหตุผล ทำมาจนเคยชิน จึงยึดถือไว้เหนียวแน่น แก้ไขยาก^{๑๙๙}

๑.๖.๑๑ พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์เรื่องไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ ตามทฤษฎีของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) จากการวิจัยกล่าวว่า ไสยศาสตร์ เป็นลัทธิความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เวทมนตร์คาถา อำนาจเหนือธรรมชาติ หรือการดลบันดาลจากอำนาจภายนอก ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากการนับถือธรรมชาติของชนพื้นเมืองเดิมของชมพูทวีป และการนับถือธรรมชาติดังกล่าวได้ เป็นไปในลักษณะของวิญญานนิยม

^{๑๙๙} สุริยา สมุทคุปดี และคณะ, ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤติการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย, (นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๐.

^{๑๙๘} พระมหาสุรเพชร วชิรญาณโณ (เมืองสุวรรณ), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๑๙๙} พระเตียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง :กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

กล่าวคือ เชื่อว่ามีวิญญาณ (เทพเจ้า) สิงอยู่ในธรรมชาติเหล่านั้น และมีความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้^{๑๖}

๑.๖.๑๒ รตพร ปัทมเจริญ ได้ศึกษาแบบแผนที่บุคคลได้ก้าว เข้าสู่การเป็นร่างทรง ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ สำนัก/๓๘ ราย การศึกษาตามวัตถุประสงค์ นำเสนอผ่านกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยา (ทฤษฎีอัตตา วิเคราะห์ตามแนว Goffman) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ ผลการศึกษากระบวนการเข้าสู่ร่างทรงแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ๑) เจื่อนไข้นำไปสู่การเป็นร่างทรงมาจากจุดหักเหในชีวิต เช่น ป่วย ๒) การเข้าเป็นร่างทรง ต้องผ่านพิธีกรรมเพื่อฟื้นความเป็นร่างทรง, เรียนรู้ การปฏิบัติตน และ ๓) การดำรงความเป็นร่างทรง ให้บริการ ปรับตัว ทำบุญบริจาคเปลี่ยนบุคลิก ให้ดูน่าเชื่อถือ เลื่อมใส^{๑๗}

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่ปรากฏพบเอกสารและรายงานวิจัยในเรื่องที่จะศึกษาและจะนำมาใช้ในวิธีปฏิบัติตนให้พ้นจากตริจฉานวิชาในมุมมองทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังพบว่ามึเนื้อหาที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอต่องานวิจัยนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาเพื่อให้หลุดพ้นจากตริจฉานวิชา

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมตริจฉานวิชา ในมุมมองของพระพุทธศาสนา ในเอกสารปฐมภูมิ และ เอกสารทุติยภูมิซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙

๑.๗.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี งานวิจัย หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๗.๓ วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ เรียบเรียงและสรุปผลการวิจัย

๑.๗.๕ นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

^{๑๖} พระประเสริฐ ชุตินธโร (สุนทรวัฒน์), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตามทรรศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๑๗} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง:กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ. เมือง จ.นครปฐม”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓).

บทที่ ๒

ติรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้ มุ่งศึกษาติรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนา กำหนดการวิจัยออกเป็น ๗ ประการ คือ (๑) นิยามและความหมายของคำว่า “ติรัจฉานวิชา” (๒) ความเป็นมาของติรัจฉานวิชา (๓) มุมมองของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับติรัจฉานวิชา (๔) มุมมองการคงอยู่ของติรัจฉานวิชา (๕) มุมมองด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับติรัจฉานวิชา (๖) มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของติรัจฉานวิชา และ (๗) สรุป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ นิยามและความหมายของคำว่า “ติรัจฉานวิชา”

“ติรัจฉานวิชา” คือ ความรู้ที่ขวาง ต่อการบรรลุมรรคผลและพระนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่ทำให้หมกมุ่น เพลิดเพลิน ยึดติด ทำให้ ลุ่มหลงมกมาย ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่เหตุผล อันเป็นเหตุให้เสียเวลา ไม่ประกอบภารกิจการงานที่ อันพึงกระทำตามพระธรรมวินัย ติรัจฉานวิชาได้แก่ ความรู้ในการทำเสน่ห์ ความรู้ในเรื่องทำนายทายทัก ความรู้เรื่องวิธีและเวทย์มนต์ที่จะทำให้คนถึงวิบัติ เป็นหมอดี หมอดู หมองู หมอยา ทำพิธีบวงสรวง บนบาน แก้งาน เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลิดเพลินหมกมุ่น และส่วนมาก ทำให้ผู้คนลุ่มหลงมกมาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจหน้าที่หรือประกอบกรรมตามเหตุผลโดยเฉพาะตัวพระภิกษุ ก็จะขวางกั้นชั้นถ่วงตนเองไม่ให้มีกำลังและเวลาที่จะบำเพ็ญสมณธรรม การงดเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชา เป็นศีลของภิกษุตามหลักมหาศีล^๑

“ติรัจฉานวิชา” จึงเป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ผู้ประสงค์ ต่อพระนิพพาน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนาได้ อันเป็นอุบายหรือสิ่งล่อลวงให้ผู้หลงในวิชานี้ได้เข้าใจหลักธรรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ ยิ่งถือได้ว่าประพดลล่วงละเมิดพระธรรมวินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนติรัจฉานวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนติรัจฉานวิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”^๒ ความจากพระวินัยปิฎกดังกล่าวสะท้อนให้ประชาชนที่นิยมไปดูดวงกับพระสงฆ์สำเหนียกว่า นั่นคือการทำบาปอย่างหนึ่ง ที่สนับสนุนให้พระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย แม้พระสงฆ์เองถ้ายินยอมประพดลตนเป็นโหราจารย์หรือหมอดู นั่นก็เท่ากับว่าละเมิดพระวินัยบัญญัติโดยเจตนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน ภิกษุ ตถาคต

^๑ ที.สี. (ไทย) ๙/๑๑-๒๕/๑๑-๑๕.

^๒ วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕/๖๖.

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงธรรมเป็นธรรมดาก็คงนั้นอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยาตรา มีธรรมเป็นใหญ่”^๓

เมื่อพระสงฆ์ได้รับการไหว้วานจากชาวบ้านให้ดูดวง จึงควรถือโอกาสให้ธรรมะตามพระบาลีข้างต้น นั่นคือ สอนให้ชาวบ้านหันไปพึ่งความเพียรของตัวเอง และพึ่งธรรมะคือความดีของตัวเองเป็นเครื่องนำทางชีวิต แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงมีธรรมะเป็นที่พึ่งและไม่ได้สอนให้มนุษย์พึ่งสิ่งใดเลย นอกจากตนเองและธรรมอันมีในตน ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายและก่อให้เกิดความเจริญศรัทธาที่แท้จริงแก่พุทธศาสนิกชน เพราะการดูดวง หรือ ทำนายทายทักนั้น หากเกิดไม่เป็นไปตามที่ทำนายทายทักก็ยิ่งจกทำให้เสื่อมเสียศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนไปมากกว่าเดิม การยึดครรถองแห่งพระธรรมวินัยจึงถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

สรุปได้ว่า “ตริจฉานวิชา” จึงเป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ผู้ประสงค์ ต่อพระนิพพาน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนาได้ อันเป็นอุบายหรือสิ่งล่อลวงให้ผู้ที่หลงในวิชานี้ได้เข้าใจหลักธรรมพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ ยิ่งถือได้ว่าประพุดิล่วงละเมิดพระธรรมวินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก

๒.๒ ความเป็นมาของตริจฉานวิชา

คัมภีร์พระวินัยปิฎก มีเนื้อหาที่กล่าวถึง ตริจฉานวิชาในภิกขุณีวิวัฏฐก และจุลวรรค ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามมิให้ภิกษุและภิกษุณีเรียนหรือสอนตริจฉานวิชา หากรูปใดล่วงละเมิดต้องอาบัติ ทุกกฎ รวมถึงพระวินัยที่ได้ห้ามสอนและเรียนโลกายัต (โลกายัต หมายถึง ตติยศาสตร์ คือ ศาสตร์ของพวกเจ้าลัทธิต่างๆ ประกอบด้วยเรื่องไร้ประโยชน์ เช่น เรื่องสรรพสิ่งไม่บริสุทธิ์ เป็นเดน สรรพสิ่งบริสุทธิ์ ไม่เป็นเดน กาชาว นกยางดำ เป็นต้น^๔ หากละเมิดต้องอาบัติทุกกฎ ดังนี้

๒.๒.๑ ภิกขุณีวิวัฏฐก (ปาจิตติยกัณฑ์ สิกขาบทที่ ๙ และ ๑๐) ภิกขุณีวิวัฏฐก ว่าด้วยศีลของภิกษุณีนั่น พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้ภิกษุณีเรียนและสอนตริจฉานวิชา หากละเมิดต้องอาบัติปาจิตตีย์ โดยมีมูลเหตุจากภิกษุณีฉัพพัคคีย์เรียนและสอนตริจฉานวิชา เป็นเหตุให้ชาวบ้านติเตียนในสิกขาบทนี้ไม่ได้รับรูยละเอียดว่าตริจฉานวิชาดังกล่าวหมายถึงวิชาใดบ้าง เพียงแต่อธิบายในสิกขาบทวิวัฏฐกว่า ตริจฉานวิชา หมายถึงศิลปวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่งนอกพระศาสนาที่ไม่มีประโยชน์^๕ ว่า ตริจฉานวิชา นาม ยงกิลยจิ พาทิรกี อนตถสยหิต์ แปลว่า ที่ชื่อว่าตริจฉานวิชา หมายถึงศิลปวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่งนอกพระศาสนาที่ไม่มีประโยชน์^๖ ดังข้อความภาษาบาลีในพระไตรปิฎก

^๓ อัง.เอกาทสก. (ไทย) ๒๐/๑๔/๑๕๔.

^๔ วิ.อ. (ไทย) ๓/๒๘๖/๓๑๗.

^๕ วินย. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๑๗๖.

^๖ วินย. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๑๗๖.

ภาษาบาลี ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙ และข้อแปลภาษาไทยในพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙ ดังนี้

ความเป็นมาของติรัจฉานวิชาเริ่มต้นจากที่พระภิกษุสงฆ์กระทำการเลี้ยงชีพที่ผิดไปจากหลักคำสอนของพระพุทธองค์ จึงทรงติเตียนและให้เลิกอาชีพเหล่านี้ เพราะเป็น เหตุให้ไม่เกิดศรัทธาในทางที่ชอบ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน และทำให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมาในอาชีพได้ ดังมีเรื่องราวที่เกิดขึ้น กล่าวคือ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จทางไกลระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาลันทา พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป แม้สุปปียปริพาชกก็ได้เดินทางไกล ระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาลันทา พร้อมด้วยพรหมที่ตามมาเป็นผู้เป็นศิษย์เช่นเดียวกัน ทราบว่า ในการเดินทางครั้งนั้น สุปปริพาชกกล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่างส่วนพรหมที่ตามมาเป็นผู้เป็นศิษย์ของเขากลับกล่าวยกย่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง อาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำขัดแย้งในลักษณะตรงกันข้ามอย่างนี้ขณะเดินทางตามหลังพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไป ต่อมาพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าประทับแรม ณ พระตำหนักหลวงใน พระราชอุทยานอัมพลัญญิกา พร้อมกับภิกษุสงฆ์ แม้ สุปปียปริพาชกก็เข้าพักแรม ณ พระตำหนักหลวงในพระราชอุทยานกับพรหมที่ตามมาเช่นเดียวกัน ณ ที่นั้นสุปปียปริพาชกก็กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง ส่วน พรหมที่ตามมาเป็นผู้เป็นศิษย์ของเขากลับกล่าวยกย่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง อาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำขัดแย้งในลักษณะตรงกันข้ามอย่างนี้ ซึ่งในพรหมชาลสูตร กล่าวถึงวิธีปฏิบัติเมื่อมีคนติเตียนหรือยกย่องพระรัตนตรัย^๗

ครั้งเวลาใกล้รุ่ง ภิกษุหลายรูปลุกขึ้นนั่งสนทนากันในหนึ่งว่า “ท่านผู้มีอายุ น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็นเป็นพระ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงทราบว่าสัตว์มีอริยาศัยต่างกัน ดังที่สุปปียปริพาชกผู้นี้กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่างส่วน พรหมที่ตามมาเป็นผู้เป็นศิษย์ของเขากลับกล่าวยกย่องพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง อาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำขัดแย้งในลักษณะตรงกันข้ามขณะเดินทางตามหลังพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไป” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบคำสนทนาของภิกษุเหล่านั้น จึง เสด็จไปที่หอหนึ่ง ประทับนั่งบนพระพุทธรูปอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้วตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย เวลานี้พวกเธอนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไร พุทธเรื่องอะไรค้างไว้” เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญเมื่อพวกข้าพระพุทธเจ้าลุกขึ้นเวลาใกล้รุ่งได้สนทนากันในหนึ่งว่า “ท่าน ผู้มีอายุ น่าอัศจรรย์จริงไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงทราบว่าสัตว์มีอริยาศัยต่างกัน ดังที่สุปปียปริพาชกผู้นี้กล่าวติเตียนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง ส่วนพรหมที่ตามมา ผู้เป็นศิษย์ของเขากลับกล่าวยกย่องพระพุทธ

^๗ ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๓๕.

^๘ ที.สี. (ไทย) ๙/๒๓/๑๐.

พระธรรม พระสงฆ์หลายอย่าง อาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำขัดแย้งในลักษณะตรงกันข้ามขณะเดินตามหลังพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไป ที่พวกข้าพระพุทธเจ้าพูดค้างไว้ ก็พอดีพระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึง พระพุทธเจ้าข้า”^๙ บุคคลเมื่อกล่าวยกย่องตถาคตก็จะพึงกล่าวว่า ดังนี้

๑) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชา^{๑๐} เช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายโชคลาง ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ พิธีเบิกแว่นเวียนเทียน พิธีชดแลลบูชาไฟ พิธีชดรำบูชาไฟ พิธีชดข้าวสารบูชาไฟ พิธีเติมเนยบูชาไฟ พิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ พิธีพนเครื่องเช่นบูชาไฟ พิธีพลีกรรมด้วยเลือด วิชาดูอวัยวะ วิชาดูพื้นที่^{๑๑} วิชาการปกครอง วิชาทำเสน่ห์^{๑๒} เวทมนตร์ไล่ผี วิชาตั้งศาลพระภูมิ วิชาหมองู วิชาว่าด้วยพิษ วิชาว่าด้วยแมงป่อง วิชาว่าด้วยหนู วิชาว่าด้วยเสียงนก วิชาว่าด้วยเสียงกา วิชาทายอายุ วิชาป้องกันลูกศร วิชาว่าด้วยเสียงสัตว์ร้อง เป็นต้น

๒) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชา เช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ทำนายลักษณะแก้วมณี ลักษณะไม้พลอง ลักษณะผ้า ลักษณะศัสตรา ลักษณะดาบ ลักษณะศร ลักษณะธนู ลักษณะอาวุธ ลักษณะสตรี ลักษณะบุรุษ ลักษณะเด็กชาย ลักษณะเด็กหญิง ลักษณะทาสชาย ลักษณะทาสหญิง ลักษณะช้าง ลักษณะม้า ลักษณะกระบือ ลักษณะโคสุภะ ลักษณะโคสามัญ ลักษณะแพะ ลักษณะแกะ ลักษณะไก่ ลักษณะนกกกระทำ ลักษณะ เหี้ย ลักษณะตุ้มหู^{๑๓} เป็นต้น

๓) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักเสด็จหรือไม่เสด็จ พระราชาในอาณาจักรจักทรงยกทัพเข้าประชิด พระราชานอกอาณาจักรจักทรงล่าถอย พระราชานอกอาณาจักรจักทรงยกทัพมาประชิด พระราชาในอาณาจักรจักทรงล่าถอย ชัยชนะจักตกเป็นของพระราชาในอาณาจักร ความปราชัยจักมีแก่พระราชานอกอาณาจักร ชัยชนะจักตกเป็นของพระราชานอกอาณาจักร ความปราชัยจักมีแก่พระราชาในอาณาจักร พระราชาองค์นี้จักทรงชนะ พระราชาองค์นี้จักทรงพ่ายแพ้^{๑๔}

^๙ ที.สี.อ. (ไทย) ๙/๔/๑.

^{๑๐} ที.สี.อ. (ไทย) ๒๑/๘๔.

^{๑๑} ที.สี.อ. (ไทย) ๒๑/๘๘.

^{๑๒} ที.สี.อ. (ไทย) ๒๑/๘๘.

^{๑๓} ที.สี.อ. (ไทย) ๒๑/๘๙.

^{๑๔} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๓/๙.

๔) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชา

๕) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ พยากรณ์ว่าฝนจะดี ฝนจะแล้ง จะหา ภิกษาหารได้ง่าย จะหาภิกษาหารได้ยาก จะมีความสงบร่มเย็น จะมีภัย จะมีโรค จะไม่มีโรค การคำนวณด้วยวิธีนับนิ้ว การคำนวณด้วยวิธีคิดในใจ การคำนวณด้วยวิธีอนุมานด้วยสายตา วิชาฉันทลักษณ์ และ โลกาศาสตร์^{๑๕}

๖) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชา เช่น ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาหรงคล ฤกษ์วิวาหรงคล ฤกษ์เรียงหมอน ฤกษ์หย่าร้าง ฤกษ์รวบรวมทรัพย์ ฤกษ์ใช้จ่ายทรัพย์ ทำให้โชคดี ทำให้เคราะห์ร้าย ให้ยามดงครรภ รัยมนตรีทำให้สิ้นเชิง ทำให้คางแข็ง ทำให้มือสั้น ทำให้คางสั้น ทำให้หูอื้อ เป็นหมอดูลูกแก้ว ใช้หญิงสาวเป็นคนทรง ใช้หญิงประจำเทวาลัยเป็นคนทรงบวงสรวงดวงอาทิตย์ และทำวมหาพรหม รัยมนตรีพ่นไฟทำพิธีเรียกขวัญ^{๑๖}

๗) พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชา เช่น ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยติรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ทำพิธีบนบาน พิธีแก้บน รัยมนตรีขับผี ตั้งศาลพระภูมิทำกะเทยให้เป็นชาย ทำชายให้เป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน พิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนตร์ รดน้ำมนตร์ พิธีบูชาไฟ ประยูาสารอก ยาถ่าย ยาแก้โรคลมตีขึ้นเบื้องบน ยาแก้โรคลมตีลงเบื้องต่ำ ยาแก้ปวดศีรษะ น้ำมันหยอดหู น้ำมันหยอดตา ยานัตถุ ยาหยอดตา ยาป้ายตา เป็นหมอดู หมอผ่าตด หมอรักษาเด็ก (กุมารเวช) การให้สมุนไพรรและยา การใส่ยาแล้วล้างออกเมื่อโรคหายภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปุถุชนกล่าวยกย่องตถาคตก็ฟังกล่าวด้วยเรื่องเล็กน้อย ต่ำต้อย เพียงเรื่องระดับศีลเท่านั้น^{๑๗}

จากคำสอนข้างต้นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นแล้วว่าพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธให้พระสงฆ์เรียนวิชาโหราศาสตร์เพื่อทำนายทายทักดวงชะตา หรือให้ฤกษ์ในงานพิธีกรรมต่างๆ เพื่อหวังในลาภสักการะ สิ่งนี้อาจเป็นเหตุทำให้พระสงฆ์หลงในลาภสักการะแล้วทำให้ละเลยกิจของสงฆ์อันเป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติ นอกจากนั้น พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ยังถือได้ว่าประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎกพระพุทธองค์ทรงกล่าวว่ “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนติรัจฉานวิชารูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนติรัจฉาน

^{๑๕}ที่.สี. (ไทย) ๙/๒๕/๑๐.

^{๑๖}ที่.สี. (ไทย) ๙/๒๖/๑๐.

^{๑๗}ที่.สี. (ไทย) ๙/๒๗/๑๑.

วิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๑๘} จากในพระวินัยปิฎกสะท้อนให้ประชาชนที่นิยมไปดูดวงกับพระสงฆ์สำเนียงกว่า นั่นคือการทำบาปอย่างหนึ่งที่สนับสนุนให้พระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย แม้พระสงฆ์เอง ถ้ายินยอมประพฤตินั้นเป็นโหราจารย์หรือหมอดูก็เท่ากับว่าละเมิดพระวินัยบัญญัติโดยเจตนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกับการพยากรณ์ดวงชะตาก็คือการอ่านแผนที่กรรม ผู้ที่ให้คำพยากรณ์จึงต้องประกอบด้วยคุณธรรม ในทางพระพุทธศาสนาผู้ที่ให้การพยากรณ์ คือ พระพุทธเจ้าผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ส่วนในทางโหราศาสตร์ผู้ที่ให้คำพยากรณ์ คือ นักพยากรณ์ โหราจารย์ และหมอดู เป็นต้น

การทำนายทายทัก กล่าวคือ ในศิลปะอย่างใหญ่ทรงเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยดิรัจฉานวิชา ได้แก่ การทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายโชคกลาง ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ พิธีเบิกแว่นเวียนเทียน พิธีชดแลกลบบูชาไฟ พิธีชดบูชาไฟ พิธีชดข้าวสารบูชาไฟ พิธีเติมเนยบูชาไฟ พิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ พิธีพันเครื่องเช่นบูชาไฟ พิธีพลีกรรมด้วยเลือด วิชาดูอวัยวะ วิชาดูพื้นที่ วิชาการปกครอง วิชาทำเสน่ห์ เวทมนตร์ไสย วิชาตั้งศาลพระภูมิ วิชาหม่อง วิชาว่าด้วยพิษ วิชาว่าด้วยแมงป่อง วิชาว่าด้วยหนู วิชาว่าด้วยเสียงนก วิชาว่าด้วยเสียงกาวิชาทายอายุ วิชาป้องกันลูกศร วิชาว่าด้วยเสียงสัตว์ร้อง^{๑๙}

ดังจะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ไม่ทรงสนับสนุนให้พระภิกษุมาฝึกฝน เชื่อถือ ศึกษาเล่าเรียน หรือสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามในวิชาเหล่านี้ ทรงเล็งเห็นว่าไม่เหมาะสมกับวัตรปฏิบัติของผู้ทรงศีล นอกจากนั้นแล้ว พระพุทธองค์ยังกล่าวถึงเรื่องของฤกษ์ยาม ดังปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เรื่องนักขัตตชาดก ทรงตรัสเป็นพระคาถาว่า “นักขัตต ปฏิมาเนนต อตโถ พาลอุปจจคา อตโถ อตถสส นักขัตต ก็ กริสสนติ ตารกาติ”^{๒๐} แปลว่า “ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เขลา ผู้มัวคอยฤกษ์อยู่ ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวจักทำอะไรได้” ทรงสอนว่าประโยชน์ที่จะพึงทำนั้นเป็นฤกษ์ของตัวประโยชน์เองอยู่แล้ว การที่มัวแต่รอฤกษ์ทางนักษัตรอันขึ้นอยู่กับ กลุ่มของดวงดาวที่จะมาให้แสง ทำให้เสียประโยชน์ที่พึงจะได้ไป ดวงดาวไม่มีอำนาจในการทำให้บังเกิดผล

ดังนั้นการสั่งสอนของพระพุทธองค์ในหลักการของพระพุทธศาสนา จึงต้องทรงแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านความเชื่อเหล่านี้ที่จะสะท้อนให้เห็นเพื่อเป็นการเพิ่มมุมมองให้มากขึ้นเช่นในเรื่องของมงคลทางโหราศาสตร์จะยึดดาวนักษัตรเป็นตัวแสดงผลส่วนในพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสว่า “ผู้ใดไม่ถือมงคลตื่นข่าว ไม่ถือ อุกาบาตร ไม่ถือความฝัน ไม่ถือลักษณะดีหรือชั่วผู้หนึ่งชื่อว่าล่วงพ้นโทษแห่งการถือมงคลตื่นข่าวครอบงำกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ ในภพที่เป็นคู่กันย่อมไม่กลับมาเกิดอีก”

^{๑๘}วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕/๖๖.

^{๑๙}ที.สี. (ไทย) ๙/๑๑๕/๒๔.

^{๒๐}ที.สี. (ไทย) ๙/๑๑๔/๒๓.

นอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังทรงแสดงบทมงคลสูตร^{๒๑} อันเป็นบทที่นำมามงคลมาสู่ผู้ปฏิบัติอย่างดียิ่ง ๓๘ ประการ ส่วนในเรื่องของวัดถมุงคล อันหมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ และผู้คนนำมาบูชา เพื่อเป็นมงคลกับตนเองนั้น เช่นกรณีมีการบูชา เพื่อให้ภิกษุเหยียบเพื่อเป็นมงคล เมื่อภิกษุไม่ยอมเหยียบ ชาวบ้านจึงเสียใจและติเตียน พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตภิกษุทั้งหลายให้เหยียบผ้าได้ เมื่อชาวบ้านขอร้อง เพื่อเป็นมงคลแก่พวกเขาพุทธาณุญาตนี้ ทำให้พระสงฆ์ผ่อนปรนตามความประสงค์ของชาวบ้านเกี่ยวกับพิธีกรรม และสิ่งที่เรียกว่า วัดถมุงคล แต่ก็ต้องอยู่ในความระมัดระวังไม่ใช้เป็นเครื่องเลี้ยงชีพ อันเป็นข้อห้ามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ สิกขาบทที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอันเป็นพุทธาณุญาตให้พระภิกษุศึกษา^{๒๒} ได้แก่

๑) ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักขคณา คือ การเรียนปฏิทินทางจันทรคติเพื่อประโยชน์ในการนับวันลงอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ อีกประการหนึ่ง เมื่อชาวบ้านถามภิกษุที่กำลังเที่ยววิณฑาทอยู่ถึงดิถีแห่งปักข์ (หรือ วันขึ้น-แรม) ภิกษุทั้งหลายไม่ทราบ ชาวบ้านจะเพ่งโทษติเตียน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงให้ภิกษุเรียน ปักขคณา เพื่อที่จะได้ทราบตำแหน่งของดวงจันทร์บนท้องฟ้า แต่พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงอนุญาตให้นำตำแหน่งของดวงจันทร์ และนักษัตรฤกษ์ที่ดวงจันทร์ครอบครองอยู่มาเป็นอุปกรณ์ในการทำนายทายทักอย่างในวิชาโหราศาสตร์

๒) ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าเรียนทางนักษัตร ในวินัยปิฎก จุลวรรค ทุตติยภาค อารัญญวรรค^{๒๓} แสดงไว้ว่า ภิกษุมารูปรูปด้วยกันอยู่ในป่า ไม่รู้ทางนักษัตร ไม่รู้ทิศต่างๆ พวกโจรพากันไปที่นั่น ได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี่เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงถูกโจรทุบตี พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่า ให้พึงเรียนทางนักษัตรทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ และพึงเป็นผู้ฉลาดในทิศ หมายถึง ให้พระภิกษุผู้อยู่ป่ามีความรู้ในเรื่องของดาวนักษัตรที่บอกฤกษ์ในแต่ละวัน เพราะชาวบ้านมักหวังพึ่งพระภิกษุในการประกอบการมงคล รวมถึงการใช้ทิศให้เกิดประโยชน์ว่า ไปสู่ทิศใดจะประสบความสำเร็จ เป็นมงคล

ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนเกี่ยวกับความเชื่อจะต้องมีเหตุผลที่มาประกอบในเรื่องนั้น เช่นความเชื่อในศาสนาทุกศาสนาจะมีบทบัญญัติที่คล้ายกันอยู่ข้อหนึ่ง คือ การเป็นคนดีไม่ทำให้คนรอบข้าง หรือ สังคมเดือดร้อน องค์ศาสดาประจำทุกศาสนาจะมีคำสั่งสอน ให้ศาสนิกชนประพฤติตนดี ทำดี คิดดี มีเมตตา กรุณาต่อกัน ถ้าใครไม่ประพฤติ ปฏิบัติตนตามที่วางไว้ ก็จะกลายเป็นบุคคลที่ไม่มีใครคบหาด้วย การกระทำของเขากลายเป็น บาป อุกุศล ไม่ก่อให้เกิดผลดีทั้งตนเอง และผู้อื่น ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่สอนให้ปฏิบัติเอง เรียนรู้เอง ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างเดียว พระพุทธองค์ทรงแสดง เรื่องความเชื่อ และการปลงใจเชื่อ เอาไว้ในกาลามสูตร ๑๐ ประการ ดังนี้

๑) มา อนุสสเวน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังกันตามมา

๒) มา ปรมปราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยถือสืบกันมา

^{๒๑} ชุ.ขุ.อ. (ไทย) ๕๙/๘๗/๑๐๓.

^{๒๒} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๗๗/๔๕๐-๔๕๑.

^{๒๓} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๗๗/๔๕๕.

- ๓) มา อิติกิริยา อย่าปลงใจเชื่อด้วยเล้าลือ
- ๔) มา ปิฎกสมปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อด้วยอ้างตำราหรือคัมภีร์
- ๕) มา ตกกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ
- ๖) มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน
- ๗) มา อากาการปริวิตกเกน อย่าปลงใจเชื่อด้วยตริตรองตามแนวเหตุผล
- ๘) มา ทิฎฐินิซฆมานกขนติยา อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พึงใจไว้
- ๙) มา ภพพรูปตาย อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะว่าน่าเป็นไปได้
- ๑๐) มา สมโณ โนครุติ อย่าปลงใจเชื่อว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

ดังจะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงสอนให้มีวิจารณญาณในการตริตรองยอมรับความรู้หรือยอมรับทฤษฎีใดๆ ก็ตามต้องอาศัยเหตุผล และความมีสติ อย่าหลงเชื่อ โดยเพียงเพราะเหตุปัจจัยเหล่านี้ ลักษณะการพิจารณา ทฤษฎีด้านความรู้ทางด้านเหตุผลตามพุทธศาสนาเถรวาท คือ “โยนิโสมนสิการ” หมายถึง การทำไว้ในใจโดยแยบคาย มี ๔ ประการ คือ

- ๑) อุบายมนสิการ การคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธีที่จะเข้าถึงความจริง
- ๒) ปถมนสิการ การคิดต่อเนื่อง เป็นทาง มีลำดับ ขั้นตอน
- ๓) การณมนสิการ คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล

๔) อุปาทกมนสิการ คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ คิดให้เกิดกุศลธรรม หลักการทั้ง ๔ ข้อนี้นี้เป็นองค์คุณอันประเสริฐที่จะทำให้บุคคลรู้จักที่จะนำไปใช้ในการหาเหตุผล ประกอบกับความรู้ที่มีอยู่หลากหลาย เพื่อก่อให้เกิดผลที่ดีในการกระทำให้เกิดประโยชน์สุข ทุกข์อย่างจะเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์ ในบางครั้งจะขาดความมั่นคงทางจิตใจ เพราะมีความหวั่นเกรง ความกลัว ในสถานการณ์ข้างหน้า ในอนาคตที่ไม่สามารถมองเห็นได้ นอกจากการคาดเดาดังนั้น มนุษย์จึงหาทางลดทอนความหวาดหวั่นนั้นให้น้อยลง เติมความเข้มแข็งและมั่นคงทางจิตใจให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีความกล้าที่จะก้าวเดินไปสู่หนทางนั้น ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าการเรียนวิชา เติร์จฉานก็ยังมียุทธวิธีโดยพระภิกษุก็มีจำนวนไม่น้อยที่อาศัยวิชา เติร์จฉานวิชา

๒.๒.๒ จุลวรรค ทุตติยาโค (ขุททกวัตถุขันธกะ ขุททกวัตถุ)

ในคัมภีร์จุลวรรค ทุตติยาโค ขุททกวัตถุขันธกะ ขุททกวัตถุ ซึ่งได้กล่าวถึง พระวินัยบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุเรียนและสอนโลกายัตและเติร์จฉานวิชา โดยมีมูลเหตุจากภิกษุฉัพพัคคีย์ สอนและเรียนโลกายัตและเติร์จฉานวิชา เป็นเหตุใช้ชาวบ้านติเตียน ซึ่งโลกายัตเป็นหัวข้อวิชาหนึ่งในบรรดาเติร์จฉานวิชาทั้งหลายอีกด้วย โดยไม่ได้อธิบายว่าโลกายัตและเติร์จฉานวิชา หมายถึงวิชาใด ดังนี้^{๒๔}

^{๒๔} วินย. (บาลี) ๗/๒๘๖-๒๘๗/๖๒-๖๓.

ขุททกเวทฎุขนโธ ขุททกเวทฎุณี เตน โข ปน สมเยน ฉพพคคิยา ภิกขุ โลกายตํ ปรียาปุณฺณติ. มนุสสา อุชฌายนติ ชียนติ วิปาเจนติ ฯเปฯ เสยยถาปิ คิหิ กามโกคิโนติ. อสฺโสสุ โข ภิกขุ เตสํ มนุสสานํ อุชฌายนตานํ ชียนตานํ วิปาเจนตานํ. ฯเปฯ อถโฆ เต ภิกขุ ภควโต เอตมตถํ อโรเจสุ ฯเปฯ “อปี นุ โข ภิกขเว โลกายเต สารทสสาวิ อิมสมิ ฌมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาปชเชยยาติ. “โน เหตํ ฆนเตติ. “อิมสมิ วา ปน ฌมวินเย สารทสสาวิ โลกายตํ ปรียาปุณฺณยาติ. “โน เหตํ ฆนเตติ. “น ภิกขเว โลกายตํ วาเจตพฺพํ; โย วาเจยย, อาปตติ ทุกกฏสสาติ.

เตน โข สมเยน ฉพพคคิยา ภิกขุ ตีรจฉานวิซุชํ ปรียาปุณฺณติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตถํ อโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกขเว ตีรจฉานวิซุชา ปรียาปุณฺณตพฺพา; โย ปรียาปุณฺณยย, อาปตติ ทุกกฏสสาติ. เตน โข ปน สมเยน ฉพพคคิยา ภิกขุ ตีรจฉานวิซุชํ วาเจนติ. มนุสสา อุชฌายนติ ชียนติ วิปาเจนติ วิปาเจนติ ฯเปฯ เสยยถาปิ คิหิ กามโกคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตถํ อโรเจสุฯ เปฯ “น ภิกขเว ตีรจฉานวิซุชา วาเจตพฺพา ; โย วาเจยย, อาปตติ ทุกกฏสสาติ.

คำแปล ขุททกเวทฎุขนโธ ขุททกเวทฎุ เรื่องพระฉัพคคิยเรียนโลกายต

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพคคิยเรียนโลกายต พวกคนทั้งหลายพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศคกาม” ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนทั้งหลายตำหนิ ประณาม โพนทนา ฯลฯ ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่เห็นสาระในโลกายตพึงถึงความเจริญ ความงอกงาม ความไพบูลย์ในพระธรรมวินัยนี้หรือ” ภิกษุทั้งหลายกราบว่า “ไม่ถึง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่เห็นสาระในธรรมวินัยนี้ ย่อมเรียนโลกายตหรือ” ภิกษุทั้งหลายกราบว่า “ไม่เรียน พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนโลกายต รูปใดเรียนต้องอาบัติทุกกฏ” สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพคคิยเรียนโลกายต คนทั้งหลายตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศคกาม” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนโลกายต รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพคคิยเรียนตีรจฉานวิซุชา ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนตีรจฉานวิซุชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพคคิยเรียนตีรจฉานวิซุชา คนทั้งหลายตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโศคกาม” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนตีรจฉานวิซุชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๒๕} นอกจากนั้นในคัมภีร์เดียวกันนี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในขุททกนิกาย ขุททกเวทฎุ ว่าด้วยความมัวหมองของสมณพราหมณ์ที่เลี้ยงชีวิตด้วยมิถฉาชีพอกด้วย^{๒๖}

^{๒๕} วินย. (ไทย) ๗/๒๘๖-๒๘๗/๗๒-๗๓.

^{๒๖} ขุ.ขุ. (ไทย) ๗/๔๔๗/๑๖๘-๑๗๐.

๒.๓ มุมมองพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับตรัสจฉานวิชา

พระพุทธศาสนามีมุมมองเกี่ยวกับตรัสจฉานวิชา ดังที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก จัดให้เรื่องของตรัสจฉานวิชานี้อยู่ในหมวดมหาศีลของจุฬามัชฌิมมหา ศีล ซึ่งหมายถึงศีลที่เป็นหลักความประพฤติของพระภิกษุ มีรายละเอียดต่อไปนี้

พระพุทธเจ้าตรัสแจกแจงไว้ในพระสุตตรบางสูตร ปรากฏในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ทั้ง ๑๓ สูตร มีสาระเหมือนกันหมด และเนื่องจากมีรายละเอียดมากมาย พระธรรมสังคหาคจารย์จึงจัดเป็น ๓ หมวด และตั้งชื่อหมวดอย่างทีกล่าวมาตามลำดับ ในพระสูตรแรกที่ได้ตรัสแสดงศีลชุดนี้คือ พรหมชาลสูตร พระพุทธองค์ตรัสเพื่อให้รู้กันว่าเรื่องที่ปุถุชนจะเอามากล่าวสรรเสริญพระองค์ ก็คือความมีศีลอย่างนี้ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเรื่องต่ำ เล็กน้อย แต่เรื่องที่จะใช้เป็นข้อสำหรับสรรเสริญ พระองค์ได้ถูกต้องนั้นเป็นเรื่องลึกซึ้ง ซึ่งบัณฑิตจะพึงรู้ คือ การที่ทรงมีพระปัญญาที่จะข้ามพ้นทิฏฐิ ที่ผิดทั้ง ๖๒ ประการ ส่วนในพระสูตรนอกนั้น ตรัสว่าศีลชุดนี้เพื่อให้เห็นลำดับการปฏิบัติของ บุคคลที่มีศรัทธาออกบวชแล้วว่าจะดำเนินก้าวไปอย่างไร โดยเริ่มด้วยเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมอินทรีย์ ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ เมื่อถึงพร้อมอย่างนี้แล้วก็เจริญสมาธิ จนเข้าถึงจตุตถญาณ แล้วโน้มนำจิตที่เป็นสมาธิดีแล้วนั้นให้มุ่งไปเพื่อญาณทัสนะ แล้วก้าวไปใน วิชา ๘ ประการ จนบรรลุอาสวักขยญาณ ในที่สุด โดยเฉพาะในขั้นต้นที่ตรัสถึงศีลนั้น พระองค์ได้ ทรงตั้งเป็นคำถามว่า “ภิกษุ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างไร?” แล้วแจกแจงรายละเอียดในเรื่องศีล อย่างมากมาย ดังที่เรียกว่า จุฬศีล มัชฌิมศีล และมหาศีลทีกล่าวนี้พึงสังเกตว่าในพระสูตรทั้งหลาย ทรงจำกัดความ หรือแสดงความหมายของ “ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีล” ด้วยจุฬามัชฌิมมหาศีลชุดนี้หรือไม่ ก็ตรัสอธิบายเพียงสั้นๆ ว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มศีลสำรวมด้วยปาฏิโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรมีปรกติเห็นภัยในโทษแม้แค่นิดหน่อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย”^{๒๗}

ในอรรถกถามีบ่อยครั้ง ที่อธิบาย “ความถึงพร้อมด้วยศีล” ว่าหมายถึงปารีสุทธิศีล ๔ แต่ทั้งหมดนั้นก็เพียงวิธีอธิบาย ซึ่งในที่สุดก็ได้สาระอันเดียวกัน กล่าวคือศีลที่ตรัสในพระสูตร ไม่ว่าจะ เป็นโดยย่อหรือโดยพิสดาร^{๒๘} และศีลที่อรรถกถาจัดขึ้นเป็นชุดขึ้นมา นั้น ก็คือความประพฤติ ที่เป็นวิถีชีวิตของพระภิกษุ ซึ่งเป็นจุดหมายของการบัญญัติประดาสิกขาบทในพระวินัยปิฎก และเป็นผลที่จะเกิดมีเมื่อได้ปฏิบัติตามสิกขาบทเหล่านั้น เนื่องจากในจุฬศีล^{๒๙} (ในภาษาไทยนิยมเรียกว่า “จุลศีล”) มัชฌิมศีล และมหาศีล ที่ตรัสไว้แล้วข้างต้น และต่อไปนี้เป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับมุมมองของพระพุทธศาสนาที่มีต่อตรัสจฉานวิชา ได้หลายลักษณะด้วยกัน คือ

^{๒๗} อัง. จตุกก (ไทย) ๒๑/๓๗/๕๐.

^{๒๘} ม. อ. (ไทย) ๒/๑๒/๕๔, ส. อ. (ไทย) ๓/๑๕๔/๑๔๗.

^{๒๙} ที. ส. (ไทย) ๙/๓-๒๕/๕-๑๕,

๒.๓.๑ มุมมองเกี่ยวกับดวง ตฤกษ์ ดุยาม

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงแสดงแล้วนั้นก็รู้ถึงเหตุผลที่พระองค์ทรงตรัสในเรื่องนี้ คือ ด้วยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงแสดงต่อภิกษุผู้บำเพ็ญเพียรว่า หนทางแห่งมรรคผลนิพานนั้นย่อมเป็นหนทางที่ปราศจากแล้วจากสิ่งที่เป็นเหตุให้ลุ่มหลง แต่หากพิจารณาว่าภิกษุผู้ที่มีฤทธิ์ทำนายทายทักตฤกษ์ยามก็มีอยู่จริง ๑ ภิกษุผู้มีอิทธิฤทธิ์ก็มีอยู่จริง ๑ ภิกษุผู้ล่วงรู้อดีตอนาคตทั้งล่วงรู้เหตุการณ์เกิด-ดับของสัตว์นั้นก็มีอยู่จริง ๑ ด้วยสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นจริงแก่ผู้ที่สำเร็จอภิญญา ๖ ผู้มีญาณสมบัติ^{๓๐} แต่ในส่วนของการเล่นเป่ามนต์นั้นก็เป็นหนทางแห่งวิชานั้นก็มีอยู่จริง ทั้งการปรุงยาเสน่ห์ ยาสังคุณไสย มนต์หลงนั้นก็มีอยู่จริงตามเจ้าลัทธิต่างๆ ดังเช่นพระสงฆ์กับบาทพาทหมอดูซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ยึดติดเรื่องฤกษ์ยามยามตี และถือว่าโหราศาสตร์เป็นตริจฉานวิชาที่ขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา พระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา เมื่อทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์ จึงถือเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง เพราะการดูดวงหรือทำนายทายทักนั้น หากเกิดไม่เป็นไปดังที่ทำนายทายทักก็ยิ่งจักทำให้เสื่อมเสียศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนไปมากกว่าเดิม การยึดครองแห่งพระธรรมวินัยจึงถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

๒.๓.๒ มุมมองว่าด้วยวิชาโหราศาสตร์

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและดำรงรักษาพระธรรมวินัยควรจะยึดหลักพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าได้ประทานไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ธรรมวินัยที่แสดงบัญญัติแล้วจักเป็นครูแทนพระองค์สืบต่อไป”^{๓๑} ซึ่งพุทธโอวาทดังกล่าวนี้ประหนึ่งจะเตือนสติพระสาวกให้ยึดมั่นตามครรลองแห่งพระธรรมวินัย แม้ว่าพระองค์จะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม สิ่งใดอันเป็นสิ่งนอกธรรมนอกวินัย นำไปสู่ความมมงายขัดขวางต่อวิถีแห่งปัญญา ก็ไม่ควรที่จะน้อมนำเข้ามาสู่วิถีแห่งสงฆ์ นอกจากนี้ สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นอีกประการหนึ่งคือ การพึ่งตนเองและพึ่งธรรมะการปฏิบัติตนเป็นคนดี ดังพระบาลีจากพระไตรปิฎกที่พึงพิจารณา ดังนี้ “อานนทฺ์ผู้หนึ่งผู้ใด บัดนี้ก็ดี เวลาเราล่วงแล้วก็ดี เป็นผู้มิตนเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ภิกษุเหล่าใดใครศึกษา เหล่านั้นจักเป็นผู้เลิศ”^{๓๒} “พราหมณ์เราไม่ใช่ไม่มีที่พึ่ง เรามีที่พึ่งคือธรรม” “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงธรรมเป็นธรรมดาก็ฉนั้น อาศัยธรรมนั้นเอง สักการะยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยาตรา มีธรรมเป็นใหญ่”^{๓๓} ซึ่งให้เห็นว่าตามทัศนะพระพุทธศาสนาไม่ว่าร่างทรง คนทรงเจ้า จัดเป็นตริจฉานวิชาถือเป็นวิชาชีพอ่างหนึ่งที่พระภิกษุหลีกเลี่ยงและหันมาอบรมสั่งสอน

^{๓๐} ที.สี. (ไทย) ๓/๑๐๓-๑๒๐/๘๓-๙๒.

^{๓๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๙๐/๖๐.

^{๓๓} อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๑๔๑๕๐.

พุทธศาสนิกชน และพระสงฆ์ก็ไม่ควรเลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชาเพราะอาจจะส่งผลต่อความศรัทธาและพระพุทธานุภาพได้

๒.๓.๓ มุมมองว่าด้วยวิชาปลูกเสกเครื่องรางของขลัง

พระพุทธานุภาพมีปรากฏ คำว่า ติรัจฉานวิชา ในพรหมชาลสูตรได้ปรากฏชนิดของติรัจฉานวิชาหลายอย่าง เช่น การบูชาญญ การปลูกเสกลงอักขระ เพื่อการรักษาภัยจากสิ่งชั่วร้าย การร่ายมนตร์เพื่อให้ผู้อื่นถึงความวิบัติ ฯลฯ ติรัจฉานวิชาเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าห้ามพระภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่ให้เกี่ยวข้องด้วย พระพุทธานุภาพกล่าวว่าเป็นผู้ที่มีปัญหาและไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ดังปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “มนุษย์ทั้งหลายผู้ถูกภัยคุกคาม ย่อมถือเอาหลายสิ่งหลายอย่างเป็นที่พึ่ง คือ ภูเขาบ้าง ป่าบ้าง สวนบ้าง ต้นไม้บ้าง เจดีย์บ้าง ที่พึ่งเช่นนั้นไม่เกษม ที่พึ่งเช่นนั้นไม่ประเสริฐสุด บุคคลเข้าถึงที่พึ่งเช่นนั้นแล้ว ไม่อาจพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”^{๓๔} ถึงแม้พระพุทธานุภาพกับไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาเกี่ยวกับติรัจฉานวิชา แต่โดยหลักการแล้ว พระพุทธานุภาพกับไสยศาสตร์แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง สาเหตุที่ทำให้ไสยศาสตร์กลมกลืนกับพระพุทธานุภาพอาจจะมาจากการที่มีพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ทำพิธีทางไสยศาสตร์เอง ดังนั้น ถ้ามองตามหลักการ พระพุทธานุภาพกับไสยศาสตร์จะแตกต่างกัน โดยสิ้นเชิง แต่ถ้ามองในแง่ของสังคมพระพุทธานุภาพกับไสยศาสตร์ดูเหมือนจะไปในทางเดียวกันได้ ความแตกต่างในมุมมองทำให้เกิดแนวความคิดจากกรอบของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อไสยศาสตร์เป็น ๒ อย่าง คือ

๑) การมองไสยศาสตร์แบบปฏิโลม (หลักการ) พระพุทธานุภาพเห็นว่าไสยศาสตร์ไม่สามารถเป็นที่พึ่งอันเกษมหรือปลอดภัยด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ ทางปัญญาไสยศาสตร์ไม่สามารถทำให้เกิดปัญญาหยั่งรู้สัจธรรมและเข้าถึงสภาวะธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริงได้ ทางจิต ไสยศาสตร์ไม่สามารถกำจัดกิเลสและดับทุกข์ได้ ไสยศาสตร์ยังทำให้จิตใจขุ่นมัว กัดกร่อน และที่สำคัญ อิทธิปาฏิหาริย์ที่เกิดจากอำนาจทางไสยศาสตร์อาจกลายเป็นเครื่องมือรับใช้กิเลสของตนเองได้ ดังนั้น ไสยศาสตร์จึงเปรียบเสมือนกาฝาก ซึ่งต้นไม้อันใดยอมให้มีกาฝาก ต้นไม้อันนั้นมีอันยืนต้นตายไปในที่สุด พระพุทธานุภาพก็เช่นเดียวกัน หากปล่อยให้ไสยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธานุภาพก็มีอันต้องเสื่อมสลายไปในที่สุดเช่นเดียวกัน

๒) การมองไสยศาสตร์แบบอนุโลม (สังคม) เนื่องจากไสยศาสตร์บางอย่างมีความจำเป็นในการสร้างกำลังใจและอาจจะเป็นเครื่องมือในการดึงคนให้เข้ามาใกล้ชิดกับพระพุทธานุภาพมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ โบราณจารย์ในพระพุทธศาสนาจึงอนุโลมให้พระภิกษุเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ได้ การอนุโลมดังกล่าวคือการเอาไสยศาสตร์นำหน้าพุทธศาสตร์ เพื่อให้ผู้ที่เชื่อในไสยศาสตร์เข้ามาใกล้ชิดกับพระพุทธานุภาพมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการสอดแทรกหลักธรรมของพระพุทธานุภาพใน

^{๓๔} พระมหาทวิศักดิ์ ไครบุตร, ติรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคัมภีร์และแนวปฏิบัติในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

ภายหลัง แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำในลักษณะเช่นนี้ ต้องทำอย่างระมัดระวัง เพราะอาจจะกลายเป็นความงมงายที่ไม่สามารถรับเอาหลักการธรรมในพระพุทธศาสนาได้

๒.๓.๔ มุมมองที่ว่าด้วยการเข้าองค์ ทรงเจ้า

การเข้าทรง หมายถึงการที่”องค์” มาสิงร่างของ ร่างทรง เพื่อติดต่อกับผู้มาขอรับบริการ จากร่างทรง และให้ความช่วยเหลือด้วยพิธีกรรมต่าง เป็นต้นว่า รักษาความเจ็บป่วย ทำนายดวงชะตา ให้โชคลาภ และเสริมบารมี ทำให้บุคลิกร่างทรงเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น เสียง และกิริยาอาการ เนื่องด้วยมีวิญญาณ (Spirit) หมายถึง สิ่งที่กลุ่มคนเชื่อร่วมกันว่า มีพลังพิเศษ มองไม่เห็นตัว โดยนิยามว่าเป็นเทพ, ผี, เจ้า หรือ บุคคลในตำนาน ที่เรียกว่า องค์ (Entities) หมายถึง วิญญาณที่ได้รับความเชื่อถือร่วมกันในสังคมใดสังคมหนึ่งว่าเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์, วิเศษ หรือบรมครู เนื่องจาก ร่างทรงและการทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ดังนั้นจึงมีบทบาท และอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่น ความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็น ปรากฎการณ์ทางศาสนาด้วยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของ มนุษย์ในขณะที่ตกอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์ทั้งหลาย หน้าที่ทางสังคมของ ศาสนาคือ ช่วยรื้อฟื้นสังคมให้เป็นปึกแผ่น ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก ช่วยในการอบรมให้มีการ เรียนรู้ทางสังคมเป็นสื่อในการควบคุมสังคมและเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม และหน้าที่ทางลบ (negative) ของศาสนาคือจำกัดขอบเขตความสามารถของบุคคล,ทำให้คนเกลียดชังกันและต่อสู้ ทำลายซึ่งกันและกัน^{๓๕} โดยเป็นร่างทรงหรือสื่อที่จะติดต่อกับมนุษย์ เพื่อสร้างบารมีร่วมกัน ในการ ทำนายทายทัก รักษาโรค หรือสุดแท้แต่องค์เทพท่านจะเห็นสมควร และเมื่อถึงเวลาหรือหมดหน้าที่ก็ จะต้องตายจริง ส่วนวิญญาณผู้ชี้นำ มีหลายประเภท มีทั้งที่เป็นมนุษย์และอมมนุษย์ วิญญาณผู้ชี้นำนั้น มีทั้งที่ยังคงมีชีวิตรอดอยู่และที่ตายไปแล้ว เช่นพวกถอดจิตออกไปเที่ยวในดินแดนลับ ที่เป็นมนุษย์ที่ตาย ไปแล้ว ได้แก่บุคคลต่างๆ ไปที่พบหลังจากที่เขาไม่มีกายเนื้อแล้ว นอกจากนี้ยังมี สัมภเวสี วิญญาณ เหล่านี้มักทำหน้าที่เป็นผู้ชี้นำ ครู แพทย์ ฯลฯ และวิญญาณประเภทนี้เองที่เป็น “องค์” หรือวิญญาณ ผู้ชี้นำ^{๓๖} ร่างทรงเหล่านี้เป็นผู้ที่แอบอ้างพระนามของมหาเทพ เจ้าพ่อ เจ้าแม่ ฯลฯ แล้วทำการรีดไถ ล่อลวงเอาเงินทองของผู้ศรัทธา บ้างก็ว่าสามารถรักษาโรคได้ บ้างก็ว่าจะช่วยให้พ้นกรรม บ้างก็ว่าโดน ของและให้เอาของออก บ้างก็ว่าลูกศิษย์คนนั้นมีองค์พ่อ คนนี้มีองค์แม่ และจะต้องรับขันธ หรือเช่น ไหว้ ล้วนแล้วแต่ยกมาอ้างเพื่อให้เสียเงิน บ้างก็ดูดวงให้ส่งเดช ถ้าดูแม่น ทายถูกต้อง ก็จะเกิดศรัทธา เพิ่มขึ้นไปอีกผู้ศรัทธาก็ไปชักชวนญาติสนิทมิตรสหายมาร่วมเป็นลูกศิษย์ งมงาย พระพุทธศาสนาจึง

^{๓๕} สนิท สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^{๓๖} Ted ,Andrews, How To Meet and Work with Spirit Guide - พลังต่างมิติ, แปลโดยอันเวส, หน้า ๑๒-๑๓.

ปฏิเสธเรื่องนี้ และมองว่าเป็นการเลี้ยงชีพโดยมิชอบ หากพระภิกษุทำเข้าก็จะอาบัติและไม่เป็นไปตามหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำสั่งสอน

สรุปได้ว่า“ตริจฉานวิชา” คือความรู้นอกพระพุทธศาสนาที่วางกั้นหนทางซึ่งบั่นทอนเวลาและความเพียรของภิกษุในการปฏิบัติสมณธรรมมิให้บรรลุมรรคผลและนิพพาน เป็นการเลี้ยงชีพมิชอบที่พระพุทธองค์ทรงติเตียนไว้ในพระสูตรต้นตปิฎก และทรงห้ามมิให้ภิกษุและภิกษุณีเรียนหรือสอน พร้อมทั้งห้ามปฏิบัติตริจฉานวิชา ซึ่งทรงปรับอาบัติสำหรับผู้ล่วงละเมิดไว้ในพระวินยปิฎก ตริจฉานวิชาที่พระพุทธเจ้าแบ่งเอาไว้มี ๗ หมวด รวมทั้งสิ้น ๑๕๓ วิชา/หัวข้อ ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาตั้งแต่ชั้นพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสสต่างๆ

๒.๔ มุมมองการคงอยู่ของตริจฉานวิชา

แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่ปฏิเสธความมีอยู่ของลัทธิอื่นศาสนา ก็เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าทุกศาสนานั้นมีทั้งข้อดี และข้อห้าม ในมุมมองการคงอยู่ของตริจฉานวิชาเกิดจากหลายประการด้วยกัน ในที่นี้ศึกษาเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตริจฉานวิชา ดังนี้

๒.๔.๑ พระภิกษุ

พระภิกษุเมื่อมีความเกี่ยวข้องกับตริจฉานวิชา คือ สะสมข้าว น้ำ ผ้า ยาน ที่นอน เครื่องประทีนผิว ของหอมและอามิส ทรงเว้นขาดจากการดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังชวนชวายนดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศลอย่างนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมดนตรี การรำ การเล่นนิทาน การเล่นเกม การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง การสร้างฉกบ้านเมืองให้ดังงาม การละเล่นของคนฉันทาล การเล่นเกมกระดานหก การละเล่นหน้าศพ การแข่งขันชั่ง การแข่งม้า การแข่งขันกระบือ การแข่งขันโค การแข่งขันแพะ การแข่งขันแกะ การแข่งขันไก่ การแข่งขันนกกระทา การรำกระบี่กระบอง การชกมวย มวยปล้ำ การรบ การตรวจพลสวนสนาม การจัดกระบวนทัพ การตรวจกองทัพ

พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการชวนชวายนดูการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังชวนชวายนดูการเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอย่างนี้ คือ เล่นหมากรุกแถวละ ๘ ตา หรือ ๑๐ ตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวดเล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าไปไม้ เล่นไถเล็ก ๆ เล่นหคคะเมน เล่นกังหัน เล่นดวงทราย เล่นรถเล็ก เล่นธนูเล็ก เล่นเขียนทาย เล่นทายใจ เล่นล้อเลียนคนพิการ พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังใช้ที่นอนสูงใหญ่อย่างนี้ คือ เตี้ยงมีเท้าสูงเกินขนาด เตี้ยงมีเท้าเป็นรูปสัตว์ร้าย พรหมขนสัตว์ เครื่องลาดขนแกะลายวิจิตร เครื่องลาดขนแกะสีขาว เครื่องลาดมีลายรูปดอกไม้ เครื่องลาดย่นุ่นเครื่องลาดขนแกะ วิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายเช่นสีหะและเสือ เครื่องลาดขนแกะมีขน ๒ ด้าน เครื่องลาดขนแกะมีขนด้านเดียว เครื่องลาดปักด้วยไหมประดับรัตน

เป็นต้น รวมถึงวิชาไสยศาสตร์อื่นๆ ด้วย เช่น การเสกน้ำมันต์เพื่อหวังลาภสักการะ การประกอบพิธีกรรมทรงเจ้า การค้าขายเครื่องรางของขลัง เป็นต้น^{๓๗}

เมื่อพระภิกษุยังเกี่ยวข้องไม่มองเห็นตามความเป็นจริง ไม่เป็นไปตามพระวินัย ย่อมทำให้พระภิกษุนั้นได้รับความประมาท ไม่เป็นแก่นธรรม และจะกลายเป็นพระภิกษุที่สอนยาก เมื่อพระภิกษุมีพฤติกรรมเช่นนี้ก็จะเป็นที่รังเกียจแก่พระภิกษุอื่นที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ จึงมีทางออก คือมิให้พระภิกษุเรียนและเกี่ยวข้องกับติรัจฉานวิชา

๒.๔.๒ ศกฺุหฺสฺถ์

การศึกษามุมมองที่เกี่ยวข้องกับภิกษุ พระพุทธองค์ทรงห้ามให้ศกฺุหฺสฺถ์ประกอบอาชีพในทางที่ไม่ชอบ ไม่ประพฤติหรือการประกอบพิธีกรรมที่นอกเหนือจากคำสอนทางพุทธศาสนา แม้ว่า จะไม่มีความร้ายแรงเท่ากับพระภิกษุเนื่องจากการถือศีลน้อยกว่าก็ตามก็ไม่สมควรเลี้ยงชีพที่ไม่สุจริต หากประกอบพิธีกรรมนอกเหนือจากหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้แล้ว ถือว่าเป็นการปฏิบัติ นอกกรีต ไม่เชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง การเลี้ยงชีพที่พระพุทธองค์ทรงสอนมีดังต่อไปนี้

การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด หรือที่เรียกว่า “สัมมาอาชีวะ” หมายถึง ประกอบแต่การงาน ที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น สัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในมรรค ๘ ซึ่งเป็นแนวทางการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหาชีวิต มุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลกนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเลี้ยงชีพที่ ถูกต้องของคนแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติชอบ หรือการเลี้ยงชีพ ชอบเรียกว่าสุจริต ๓ ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบ ทางใจ

การเลี้ยงชีพชอบทางกาย หมายถึง การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งเป็นหลัก ปฏิบัติสำหรับการแสวงหาทรัพย์ของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เว้นจากมิจฉาณิชาทั้ง ๕ ประการ และมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิด ความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น

การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา หมายถึง การเลี้ยงชีพด้วยวาจาที่สุจริต จัดเป็นกุศลกรรมและ เป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ ประกอบด้วยการไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ การไม่กล่าววาจา ส่อเสียดในการเลี้ยงชีพ การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ การไม่พูดเพื่อจ้อเลี้ยงชีพ การไม่ประจบเลี้ยงชีพ การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ ในขณะที่เดียวกันควรมีวาจาพูดอ่อนหวานประสานประโยชน์ การพูด อ่อนหวานประสานประโยชน์จึงจัดว่าเป็นการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

การเลี้ยงชีพชอบทางใจ หมายถึง ลักษณะของการคิดที่ดี เป็นไปเพื่อการประสาน ประโยชน์ ประกอบด้วยการไม่โลภอยากได้ทรัพย์คนอื่นเลี้ยงชีพ การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญ

^{๓๗} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๓/๖.

เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบมีเป้าหมายอยู่ ๓ ประการคือ (๑) อุตตประโยชน์ ประโยชน์ที่มีจุดมุ่งหมายสำหรับตนเอง ประกอบด้วย ประโยชน์ในปัจจุบัน หรือทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบันประโยชน์เบื้องต้น หรือสัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่สูงขึ้นไปอีก ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต และประโยชน์สูงสุดหรือปรมัตถะ หมายถึง ประโยชน์ขั้นสูงสุด (๒) ปัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ต่อผู้อื่น (๓) อุภยัตถประโยชน์ จุดหมายร่วมกันหรือประโยชน์ทั้งสองฝ่ายการยึดเป้าหมายดังกล่าวย่อมจะช่วยให้ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในการเลี้ยงชีพหรือในการครองชีพของตนด้านต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงามของชีวิต หรือสิ่งที่จะช่วยทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น รวมไปถึงคุณธรรมที่ทำให้ชีวิตก้าวหน้า ผลที่จะได้รับจากเลี้ยงชีพในทางที่ขอบตามหลักสัมมาอาชีวะนี้ก็คือ ๑) ผลเพื่อตน (อิตตัตถะ) ๒) ผล เพื่อผู้อื่น (ปัตถะ) ๓) ผลเพื่อทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ)

นอกจากนี้ยังต้องดำเนินตามธรรมสำหรับฆราวาส ผู้ครองเรือน เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์^{๓๘} ประกอบด้วย ๔ ประการ คือ (๑) สัจจะ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจพูดจริง ทำจริง (๒) ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัยแก้ไข ข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา (๓) ขันติ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย (๔) จาคะ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่นพร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบ เห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๓๙} บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการนี้ สามารถพัฒนาตนจากการเลี้ยงชีพธรรมดาให้เจริญก้าวหน้าในสังคมและสามารถเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ นอกจากนั้นยังสามารถเป็นผู้นำชุมชนและให้คำแนะนำแก่คนอื่น ทั้งนี้เพราะตนเป็นผู้ตั้งอยู่ในหลักสุจริตธรรมดังกล่าวมา

สรุปได้ว่าดังที่กล่าวมาข้างต้นการเลี้ยงชีพโดยมีขอบของภิกษุและฆราวาสก็ดี ย่อมนำไปสู่ความเป็นติริจฉานวิชาได้ เพราะไม่ประกอบด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นบุคคลจึงต้องพิจารณาให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และประกอบอยู่ในคำสอนของพระพุทธองค์เพื่อให้สังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒.๕ มุมมองด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับติริจฉานวิชา

การประกอบพิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัย หรือเพื่อความสูงส่งทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์โดยถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี การสั่งสมของวัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปจะต้องเป็นการกระทำที่ปลูกเร้าหรือเรียกร้องให้เกิดปฏิกิริยาหรือ

^{๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ,พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๕.

^{๓๙} ส. ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕ /๓๑๖.

อารมณ์ได้ ส่วนประกอบของพิธีกรรมได้แก่ ศาสนา พลังแห่งเวทมนต์ วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งรวมกลุ่มกันขึ้นเป็นสัญลักษณ์ และพิธีกรรม^{๔๐} และส่วนที่เป็นหัวใจของพิธีกรรมคือ ขั้นตอนของพลังลึกลับ ซึ่งก็คือการมองโลกให้ลึกลงไปจนถึงความเป็นจริงที่ซ่อนอยู่การประกอบพิธีกรรมมี ๓ ลักษณะ คือ (๑) การประกอบพิธีกรรมโดยกลุ่มคนมีพระหรือผู้นำกลุ่มนั้นๆ เป็นผู้นำในพิธี (๒) หมอผีหรือผู้ขมังเวทร่วมกันประกอบพิธีกรรมโดยแต่ละคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันว่าบางคนอาจจะมีความสูงส่งกว่าคนอื่น (๓) การประกอบพิธีกรรมส่วนตัวของหมอผี หรือผู้ขอพร เช่น การติดต่อกับเทพเจ้าของ ชาวอินเดียนแดงการติดต่อโดยตรงกับพระเยซูคริสต์โมฮัมหมัด พระกฤษณะ ฯลฯ^{๔๑} การประกอบพิธีกรรมต้องทำในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีการขับไล่สิ่งชั่วร้ายพิธีกรรมทุกชนิดมีลักษณะพื้นฐานอยู่ ๓ แบบ คือ

๑) การเรียก หรือการอัญเชิญ เป็นการนำหรือเรียก พลัง วิญญาณ เทพ เทพี ฯลฯ จาก “ข้างนอก” ให้ “เข้ามา” แนนอนสิ่งที่ถือว่ามาจากข้างนอกและเข้ามาล้อมเป็นเรื่องราวของพลังจิต

๒) การปลุกหรือกระตุ้นเป็นการนำหรือเรียกพลังหรือวิญญาณ ฯลฯ จาก “ข้างใน” ให้ออกมา”ซึ่งเป็นเรื่องราวของพลังที่เหนือจิต

๓) ไสยศาสตร์เป็นการปรับเปลี่ยนด้วยความมุ่งมั่น ความรู้ และการกระทำเปลี่ยนได้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุและจิตใจ นอกจากนี้พิธีกรรมทุกชนิดมี พลังจากสมองเป็นส่วนเสริมไม่ว่าจะในด้านบวกหรือด้านลบก็ตาม พลังจากร่างกายโดยการควบคุมลมหายใจ และพลังจากคำพูด

ดังนั้น ผู้จะเริ่มเรียนวิชาไสยศาสตร์ต้องทำการฝึกหัดเขียนอักขระ หรือ ท่องมนต์ จะต้องทำการไหว้ครูเสียก่อน และในการไหว้ครูนั้น นอกจากจะมีอุปกรณ์ มีดอกไม้ รูปเทียน และของอย่างอื่นอีก ซึ่งก็อาจจะแตกต่างกันในแต่ละอาจารย์ และก็ต้องท่องคาถาไหว้ครูให้ได้อีกด้วย(๒) หลังจากเสร็จพิธีไหว้ครูแล้วก็เริ่มเรียนอักขระ ซึ่งจะต้องมีคาถาประกอบกับการเรียนด้วย และตรงนี้ก็ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนนั้นๆ ด้วย การเขียนอักขระนี้ถือเป็นวิธีการทำวัตถุมงคลต่างๆมีฝ่ายยันต์ ตลอดทั้งคาถาปลุกเสกอื่นๆ เป็นต้นนอกจากนี้แล้วก็อยู่ที่ระยะเวลาซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องโชคกลางเข้ามาประกอบโดยจะถือฤกษ์ยาม วัน เดือนที่จะเริ่มต้นทำพิธี เช่น วันอังคารถือเป็นวันเข้มแข็ง หรือวันพฤหัสบดีถือเป็นวันครู เหมาะที่จะประกอบพิธีกรรม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เท่าที่กล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการของความเชื่อไสยศาสตร์ของไทยเป็นสำคัญและไสยศาสตร์ของไทยมีการใช้ปะปนกันในพระพุทธศาสนา ดังนั้น วิธีการจึงเกี่ยวข้องกันระหว่างพระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ แม้พิธีกรรมต่างๆ ที่มีการปรากฏในพระพุทธศาสนามากมายก็เกี่ยวพันอยู่กับไสยศาสตร์ เช่น พิธีทำบุญของชาวพุทธที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีการสวดมนต์หรือเจริญพระพุทธมนต์ จะมีการทำน้ำมนต์ ซึ่งจะมีความเชื่อในลักษณะของไสยศาสตร์ปะปนอยู่ โดยเชื่อว่าอำนาจพระพุทธมนต์จะเป็นพลังลงสู่มนต์นั้นทำให้เกิดเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เมื่อพระภิกษุสวดมนต์ ตามความ

^{๔๐}Denny Sargent, *Global Ritualism พิธีกรรมของโลก*, แปลโดย ทิพย์อาภา (นามแฝง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๔๑}Denny Sargent, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๔๗.

เชื่อนั้นก็นำเอาวัตถุมงคลมาเป็นเครื่องประพรมมีหญ้าคา หรือใบมะยม เป็นต้น ซึ่งถือเป็นพิธีกรรม ความเชื่ออย่างหนึ่ง วิธีการนี้ ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระอานนท์ทำพิธีสวด พระปริตร เพื่อสงเคราะห์ชาวเมืองเวสาลีให้อยู่เย็นเป็นสุขส่วนข้อห้ามสำหรับผู้ปฏิบัติไสยศาสตร์ นั้น เป็นอีกเคล็ดลับหนึ่งของกรรมวิธีของผู้ปฏิบัติไสยศาสตร์ แต่รายละเอียดเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในแต่ละอาจารย์อาจจะมีข้อแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยหลักใหญ่ๆ นั้นก็คล้ายกัน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ หลักของศีล เพราะศีลเป็นเครื่องเสริมสมาธิให้เจริญ เมื่อสมาธิ ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิบัติเจริญแล้ว ก็เป็นเครื่องอุปถัมภ์ให้เกิดปัญญาต่อไปตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ดังนั้น พิธีกรรมที่ว่าด้วยไสยกรรมนั้นอาจไม่เหมือนกัน ในเมืองไทยในแต่ละภาคนั้น การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในแต่ละภาคนั้นก็ไม่เหมือนกัน สรุปแล้วไสยศาสตร์และไสยเวทย์มิใช่สิ่ง ที่ เลวร้ายขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปใช้ เช่น การสักยันต์หากสักแล้วไม่ไปเป็นโจรผู้ร้ายไม่ไปปล้นชิง เบียดเบียนเขา และไม่ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมก็จะทำให้ไม่คงทนถาวรและเสื่อมได้ง่าย เพราะเชื่อว่ายิ่ง เข้มขลังยิ่งนักแม้ว่าเป็นไสยศาสตร์ที่ระดับบารมีชายชาติธรีมาแต่โบราณกาลก็ตาม ในหลักฐานบันทึกไว้ว่า ผู้ที่เกิดอยากเรียนวิชาอาคม คือ วิชาที่ทำให้อยู่ยงคงกระพันชาตรีด้วยเวทย์มนต์ และเครื่องราง ต่างๆ เหล่านี้ก็จะทำให้หลงไปในเรื่องของไสยศาสตร์ได้ง่าย เพราะความเชื่อดังกล่าวได้สะท้อน มาถึงปัจจุบันและมีบุคคลจำนวนมากที่ยังเรียนวิชาไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาเดรัจฉาน และมีการ ประกอบพิธีกรรมเรื่อยมา

๒.๖ มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของตริจฉานวิชา

การศึกษาประโยชน์และโทษของตริจฉานวิชาจะทำให้ทราบถึงความจริงเกี่ยวกับตริจฉาน วิชาว่าจะก่อผลประโยชน์ในด้านใดบ้างและมีโทษอย่างไร เพื่อให้รู้วิธีป้องกันและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง มีดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ ประโยชน์ของตริจฉานวิชา

ประโยชน์ตริจฉานวิชาขึ้นอยู่กับอิทธิพลของดาวเคราะห์ ไม่ว่าจะในทางดี หรือทางร้ายก็ตาม ฉะนั้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งดี เป็นการประพฤตินให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ไม่ ประมาท และหาทางผ่อนหนักเป็นเบาเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือคนที่มีความทุกข์มักจะทำไปหาหมอดู เพื่อขอคำแนะนำเพื่อความสบายใจ ของตนเอง ฉะนั้นโหรหรือหมอดูบางครั้งทำ หน้าทีคล้ายกับนักจิตวิทยา เพราะเป็นการระบาย อารมณ์ของคนบางคน และเป็นที่ได้ปรับปลอบจิตในบางเรื่อง แต่มีเหมือนกันที่ยิงหาโหรหรือหมอดู ยิ่งเศร้าใจ เพราะเมื่อเขาทำนายว่าโชคเคราะห์ไม่ติดก็กลัดกลุ้มจึงต้องหาทางสะเดาะเคราะห์วิธีการ ต่างๆ เช่น รดน้ำมนต์ บันปานศาลกล่าว ตักบาตร เป็นต้น”

อย่างไรก็ตามบางคนมีความเชื่อที่ผิดหลักของวิชาโหราศาสตร์ เพราะมีความเชื่อว่า อิทธิพลดวงดาวสามารถกำหนดโชคชะตามนุษย์ให้เป็นไปตามที่กำหนด เรียกว่า พรหมลิขิตหรือดาราลิขิต บุคคลนั้นจึงปล่อยชีวิตให้เป็นตามยถากรรม ไม่ชวนชวายเป็นโอกาสมาถึงและไม่พยายามหลีกเลี่ยงแก้ไขเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางลง ดังนั้น นักโหราจารย์ก็ควรที่จะนำหลักของศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักการพยากรณ์นั้นด้วย ความจริงแล้ว การใช้ตำแหน่งของดวงดาวในท้องฟ้ามาเป็นหลักในการทำนายดวงชะตาของบุคคลและพยากรณ์โชคเคราะห์ต่าง ๆ นั้น ไม่ได้หมายความว่า ดวงดาวจะใช้อิทธิพลบันดาลเจ้าชะตาให้เป็นไปดังนั้นไม่ หากหมายความว่า ดวงดาวเป็นเครื่องชี้ถึงวาสนาและโชคชะตาของเจ้าของดวงชะตานั้น ๆ เท่านั้น ดังนั้น เจ้าของชะตาย่อมมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงตนเองหรือกระทำตนเองให้เป็นผลดีหรือผลร้ายแก่ตนเองต่อไปได้อีกเสมอ

๒.๖.๒ โทษจากตริจฉานวิชา

พระตริจฉานวิชาลอกสี่กษามขึ้นอ้างทำเสน่ห์ ร่วมพิธีตามลำพัง ยอมพลีกายถวาย โดยมีพระครูสุเมธวราภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมาราม เจ้าคณะตำบลโคกตูมจังหวัดลพบุรี พระครูสุวรรณโสภณ วัดสามัคคีพัฒนารามเจ้าคณะตำบลชอนน้อย จังหวัดลพบุรี พร้อมด้วยกำนันตำบลโคกตูมเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลพบุรี เจ้าหน้าที่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนและชาวบ้านกว่า ๓๐ คน บุกรุกเข้าปิดล้อมสถานปฏิบัติธรรมพุทธญาณบรรพตเก้าชั้น ตั้งอยู่บนเชิงเขาหมู่ที่ ๕ ตำบลโคกตูมหลังได้รับแจ้งจากชาวบ้านในพื้นที่ว่ามีพระรูปหนึ่งมายึดครองพื้นที่ป่าสงวนจัดสร้างเป็นสถานปฏิบัติธรรมโดยมิชอบและมีการเจาะบ่อน้ำบาดานในลักษณะเชิงถาวรในพื้นที่ของชาวบ้าน

๒.๗ สรุป

สรุปได้ว่า ตริจฉานวิชา มาจากคำว่า เดรัจฉาน ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึง สัตว์เดรัจฉาน แต่มีความหมายตามรากศัพท์ว่า การเคลื่อนไปในแนวขวาง หรือ ซึ่งเคลื่อนไปในลักษณะที่ขัดหรือขวาง ส่วนคำว่า วิชา แปลว่า ความรู้ ดังนั้นตริจฉานวิชาจึงแปลว่า วิชาที่ขัดหรือขวาง หมายถึง ความรู้ที่ขัดหรือขวางหนทางไปสู่พระนิพพาน และ ตริจฉานวิชา คือ วิชาความรู้ที่พระภิกษุศึกษาแล้วไม่เป็นประโยชน์แก่การบรรลุนิพพาน พระภิกษุควรศึกษาธรรมะตามคำสอนของพระพุทธเจ้า วิชาที่จัดเป็น ตริจฉานวิชา สำหรับพระภิกษุ ครอบคลุมถึงวิชาทำนายดวงชะตา สักเสกเลขยันต์ ร่ายมนต์ ขับผีสะเดาะเคราะห์ต่อชีวิต ทำเสน่ห์ รวมทั้งวิชาปรุงยาและวิชาผ่าตัดเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถพรเวทของพราหมณ์ และภิกษุที่ดีที่หมกมุ่นอยู่กับการเลี้ยงชีพตริจฉานวิชา ไม่ใช่พุทธบุตรที่แท้จริง แต่ตริจฉานวิชาเป็นวิชาที่ไม่ได้ทำให้บุคคลเกิดปัญญา มีแต่คอยจะทำให้ผู้ที่เชื่อตามหมกมุ่นงมงายในศาสตร์ลึกลับและไม่ได้เป็นเพื่อความดับทุกข์ (เข้าสู่พระนิพพาน)

บทที่ ๓

สภาพปัจจุบันและปัญหาของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย

ในบทนี้ มุ่งศึกษาสภาพการณ์และปัญหาของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย ซึ่งได้กำหนดประเด็นของการศึกษาไว้ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) สภาพปัจจุบันของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย (๒) ปัญหาของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย และ (๓) สรุป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ สภาพปัจจุบันของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย

การศึกษาถึงสภาพการณ์ของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย จึงได้ศึกษาใน ๒ ประการ ด้วยกัน คือ ๑) ความเป็นมาของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย และ ๒) สภาพการณ์ของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย ดังนี้

๓.๑.๑ ความเป็นมาของตรััจฉานวิชาในสังคมไทย

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาของตรััจฉานวิชายังไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าเกิดขึ้นมาเมื่อไหร่ แต่สำหรับคนไทยมีความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกที่เป็นมานานหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัวอำนาจลึกลับนั้น ก็จะกระทำการต่างๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อให้อำนาจนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงมีพิธีกรรมต่างๆ เพื่อบูชาเช่นสรวงเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล ให้มนุษย์ตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งนั้นๆ ขึ้น^๑ ความเชื่อเกิดจากสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้นมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ และชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว ครั้นเมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ ความเชื่อบางอย่างอาจหมดความจำเป็น ไม่มีประโยชน์ และไม่มี ความหมายโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

ดังนั้นความเป็นมาของตรััจฉานวิชาน่าจะเกิดจากที่พระภิกษุได้กระทำผิดต่อพระวินัยสงฆ์มาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว และต่อมาสังคมไทยก็ได้เลียนแบบและเชื่อว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่พระพุทธองค์ทรงย้ำว่าหากภิกษุเลี้ยงชีพและเรียนวิชาเกี่ยวกับตรััจฉานวิชาต้องอาบัติและไม่ใช้หน้าที่ของพระภิกษุแต่อย่างใด แต่ด้วยระบบความเชื่อ ย่อมรวมถึงศาสนา และความเชื่อในลัทธิต่างๆ ศาสนา ในความหมายกว้าง ๆ คือการบวงสรวงบูชา หรือการสร้างสัมพันธภาพอันดี

^๑ ดันย ไซโยธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๙.

ระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์ ศาสนาตามที่คนเราทางมานุษยวิทยาจึงบ่งบอกนัยถึงการขยายความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ออกไปสู่ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ดังนั้นศาสนาและความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งสากลที่เราพบเห็นได้ในทุกสังคมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย^๒ ศาสนาอาจจัดว่าเป็นวัฒนธรรมทางนามธรรมที่มีผลต่อการสร้างวัฒนธรรมทางรูปธรรม การทำความเข้าใจศาสนาเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แรกเริ่มทีเดียวศาสนาและความเชื่อถือกำเนิดจากความกลัว ความต้องการความมั่นคงทางจิตใจ และความสงสัยในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ ในสมัยโบราณ มนุษย์ดำเนินชีวิตในท่ามกลางปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าใจได้ ไม่ว่าจะเป็นความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว พายุฝน ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ภาวะเกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ ทำให้เกิดความกลัวและเชื่อว่าต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลึกลับอยู่เหนือปรากฏการณ์เหล่านี้ซึ่งสามารถบันดาลคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงพยายามหาวิธีการอ่อนน้อมเอาใจหรือต่อรองกับอำนาจลึกลับของธรรมชาติด้วยการบูชา บอนบานหรือเซ่นไหว้

ความเชื่อในสังคมไทย ในที่นี้จึงจะกล่าวเฉพาะลักษณะของศาสนาความเชื่อที่แพร่หลายในสังคมไทยและมีอิทธิพลต่อศิลปวัฒนธรรมไทยในวงกว้าง นั่นก็คือรูปแบบของศาสนาความเชื่อที่มีทั้งผี พราหมณ์และพุทธปะปนกันอยู่^๓ คือ ผีและอำนาจลึกลับในธรรมชาติหรือที่เราใช้คำว่าไสยศาสตร์ (ไสยะ=ความลับไหล มัวเมาตรงข้ามกับคำว่า พุทธะ หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทยที่มีมาก่อนศาสนาพราหมณ์และก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแพร่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ ผีในความเชื่อของชาวไทยน่าจะแบ่งทำความเข้าใจง่าย ออกเป็นประเภทต่างๆ คือ ผีที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาหรือเทวดาอารักษ์ เช่น ผีแถน ซึ่งชาวอีสานเชื่อกันว่าเป็นผู้ให้กำเนิดโลก เป็นผู้ที่สามารถดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกและข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นก็มีผีที่เชื่อว่าสิงสถิตตามธรรมชาติ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง แม่มธณี แม่โพสพ รุกขเทวดา นางไม้ และยังมีผีประจำสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ผีเตา ผีนางดั่ง ผีนางสาก เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับศาลหลักเมืองก็เชื่อว่าผีเทพยดาที่ทำหน้าที่ปกปักรักษาบ้านเมือง ในชุมชนเล็กๆ ตามชนบทมักมีหลักบ้านหรือใจบ้าน (หัวใจหรือศูนย์กลางของบ้าน) มีสัญลักษณ์ (ต่างรูปแบบกันไป) ที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ อยู่กึ่งกลางชุมชน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้านด้วย ชุมชนบางแห่งเมื่อเจริญขึ้นเป็นตำบลเป็นจังหวัด ก็จะมีศาลหลักเมืองเช่นกัน ดังเราให้เห็นอยู่เกือบทุกจังหวัด ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ มนุษย์เชื่อว่า เมื่อญาติพี่น้องตายไปแล้ว วิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ที่ต่างๆ บ้างก็ไปเกิดใหม่ บ้างก็ยังวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์ ผีเหล่านี้คือผีบรรพบุรุษหรือผี

^๒ ศ สันตสมบัติ, *มนุษย์กับวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑๔.

^๓ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บรรณาธิการ), *อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ* (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลนพรีนติ้งจำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑-๒๔.

ปู่ตายาย หรือบางทีก็เรียก ผีเรือน ส่วนผีวิรบุรุษนั้นคือบุคคล เมื่อยังมีชีวิต เป็นคนดีที่มีความเก่งกล้าสามารถเป็นพิเศษ เป็นผู้ นำ เป็นเจ้าเมืองหรือเป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมืองหรือன்றบซึ่งเมื่อตายไปก็ยังมีผู้เคารพนับถืออย่างเช่น ผีเจ้าเมืองของชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอน ยาโมของชาวโคราช พระยาพิชัยดาบหักของชาวอุดรดิตต์ เจ้าพ่อพญาแลของชาวชัยภูมิ หรือเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวของชาวปัตตานี ตลอดจนพระเจ้าตากสิน และรัชกาลที่ ๕ ที่มีผู้นับถือกันอย่างแพร่หลายอยู่ในขณะนี้ ทั้งผีบรรพบุรุษ และผีวิรบุรุษจัดว่า เป็นผีดีเพราะเป็นผู้คุ้มครองรักษาลูกหลานหรือชาวบ้านชาวเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้แล้วยังคอยควบคุมให้ลูกหลานหรือคนในหมู่บ้านมิให้ทำผิดจนบจาริตประเพณี หากลูกหลานทำผิดประเพณีที่เรียกว่าชืด(ทางเหนือ) หรือชะล่า (ทางภาคอีสาน) อย่างเช่น พี่น้องทะเลาะวิวาทกัน หรือลูกสาวหลานสาวถูกผู้ชายแตะเนื้อต้องตัว อย่างที่เรียกว่า ทำผิดผี คนในครอบครัวก็จะต้องทำพิธีขอมาต่อวิญญานผีปู่ย่า หรือปู่ตา เป็นต้น

สภาพดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร จึงกลายเป็นปัญหาและผลกระทบตามมาในสังคมชนิดที่เรียกได้ว่า เป็นความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งที่ตนได้ศึกษาและปฏิบัติมาจนทุกวันนี้ และในอดีตที่ผ่านมาจะมีผู้คนจำนวนมากไม่น้อยไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพแบบนี้ จึงส่งผลให้ผู้เลี้ยงชีพมีวิวัฒนาการต่างๆ เพื่อให้ตนมีชีวิตและชื่อเสียงบนความเชื่อของตนเองและผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง คือพิธีกรรม

๓.๑.๒ สภาพการณ์ของตัจฉานวิชาในสังคมไทย

การศึกษาสภาพการณ์ของตัจฉานวิชาในสังคมไทยพบว่ามีสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่ ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ (๑) การเสกน้ำมันต์ (๒) เครื่องรางของขลัง (๓) การเซ่นไหว้เจ้าที่ (๔) การขอโชคขอลาภ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑.๒.๑ การเสกน้ำมันต์

สภาพของการเสกน้ำมันต์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบคำว่า น้ำมันต์ คือน้ำที่ผ่านพิธีน้ำมันต์มาแล้ว น้ำที่เสกเพื่ออาบ กิน หรือประพรม เป็นต้น ใช้น้ำมันต์ ก็มีน้ำมันต์ ปกติจะสำเร็จด้วยการเจริญพระพุทธรูปของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลต่างๆ หรือการเสกของพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ผู้ทรงวิทยาคณ กล่าวคือผ่านการทำสมาธิที่แน่วแน่และพระปริตที่เป็นมนต์ทางศาสนามาแล้ว น้ำมันต์ นิยมนำมาอาบ ต้ม หรือประพรมที่ศีรษะ ภายในบ้าน บริเวณบ้าน ป้ายร้านค้า เป็นต้น โดยนับถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นน้ำสิริมงคล นำความสวัสดีมีโชคมาให้ ตลอดถึงกำจัดปัดเป่าอัปมงคล อันตราย ภัยพิบัติต่างๆ ได้น้ำมันต์ เมื่อเวลาเรารู้สึกดวงไม่ดี มีเคราะห์ หรือเจ็บป่วย นำพระกริ่งปวเรศ หรือพระกริ่ง (องค์แทนพระพุทธเจ้าโภชชยคุรุไวฑูรย์ประภาสพุทธเจ้า)^๔ อารธนาบารมี

^๔ แสง มนวิฑูร, ผู้แปล, คัมภีร์ลลิตวิสตร : พระพุทธประวัติฝ่ายมหายาน, ตอนที่ ๑ อธิบายที่ ๑, (พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๕๑๒), หน้า ๔๘๗.

ของพระองค์ท่านทำน้ำพระพุทธมนต์ ต้ม รด อาบ กินเพื่อความสวัสดิ มีชัยปราศจากโรคภัยและเคราะห์^๕

ดังนั้น โดยสภาพการของการเสกน้ำมนต์โดยแนวคิด ความเชื่อและหลักการปฏิบัติของชาวพุทธไทยมีแนวคิดและแนวปฏิบัติคล้ายกับชาวพุทธในศรีลังกาและพม่า ในด้านเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและการทำบุญ ทั้งยังมีความเชื่อว่าการได้รับน้ำมนต์จะเป็นสิริมงคล ช่วยปัดเป่าเสนียดจิ้งจอกที่ไม่ดีออกจากตัวและที่อยู่อาศัย โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นเพราะไม่สามารถพิสูจน์เห็นได้ แต่ก็มีสิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความกลัวได้ เพื่อความเป็นสิริมงคลและขจัดภัยต่างๆ จึงเชื่อว่าพุทธมนต์ที่ได้รับจะทำให้ชีวิตรุ่งเรืองขึ้น ชาวพุทธไทยส่วนใหญ่จึงนิยมต้ม อาบ และนำไปรดบริเวณที่อยู่อาศัย ทำให้คุณค่าของพระสงฆ์และพุทธศาสนาแบบจารีตประเพณี อาจถูกมองว่าชาวพุทธมีความเลื่อมใสศรัทธาในภุคตผีปีศาจ การที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและสืบทอดมากกว่าสองพันห้าร้อยปี พระสงฆ์ย่อมมีบทบาทสำคัญ ส่วนพุทธศาสนาแบบจารีตประเพณีก็ย่อมมีคุณค่า เช่นกัน กล่าวจนถึงที่สุดแม้แต่พระรัตนไตร เป้าตาแดง ทำพิธีไล่ผีปอบ ฯลฯ ก็ถือว่าเป็นที่พึงทางจิตวิทยาของชาวบ้านที่มีความทุกข์ในเรื่องนั้นได้

สมัยพุทธกาลชาวบ้านยังนิยมนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ให้ที่บ้านเมื่อเจ็บป่วยเช่นธรรมิกอุบาสก เมื่อใกล้จะถึงวาระสุดท้ายของชีวิตนิมนต์พระสงฆ์มาสวดสตีปฏิฐานสูตร หรือในกรณีของมานพินทคหบดี หรือท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เมื่อไม่สบายก็นิมนต์พระสงฆ์มาสวดที่บ้าน เมื่อสวดมนต์จบความเจ็บป่วยหายไป การสวดมนต์ที่ชาวพุทธคุ้นเคยกันคือการทำวัตรเช้า-เย็น สวดมนต์แผ่เมตตาสวดคาถาพาหุงมหากาฯ และสวด พระปริตร มีการวิจัยในการแพทย์ปัจจุบันจำนวนมากที่แสดงว่าการสวดมนต์ช่วยทำให้เกิดความสุข ความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ และการประพรมน้ำมนต์เช่น ให้สุขภาพจิตดี และช่วยแก้ไข้ปัญหาชีวิตได้ ในเรื่องการเสกเป่าน้ำมนต์ต่างๆ ในส่วนของพระสงฆ์นี้ หากกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ มิได้หวังลาภสักการะ ชื่อเสียงเงินทองและต่างๆ เป็นสิ่งตอบแทน แต่กระทำเพื่อช่วยเหลือให้รอดพ้นจากภัยอันตรายก็ถือว่าเป็นดีจริงจกานวิชา หากกระทำให้คนเกิดความลุ่มหลงในทางที่ผิดและหวังผลตอบแทนถือว่าเป็นดีจริงจกานวิชาโดยแท้ เพราะเลี้ยงชีพโดยมิชอบ

๓.๑.๒.๒ เครื่องรางของขลัง

สภาพการของเครื่องรางของขลังนั้นเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในสมัยปัจจุบันซึ่งเกิดขึ้นกับชาวพุทธและไม่เว้นแม้พระภิกษุสงฆ์จำนวนหนึ่ง กล่าวคือ โดยสภาพการณ์ของเครื่องรางของขลังไม่ว่าจะเป็นพระ ของโบราณ กระจุก และอื่นๆ เป็นต้น ก็เป็นที่นิยมและชมชอบกันมากในวงสังคมปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากผู้คนจำนวนมากมีไว้ติดตัวเพื่อความ เป็นสิริมงคลและมีไว้เพื่อบูชา

^๕ มอนต์ จันทนากร, ทำเนียบพระกริ่ง พระชัยวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร: นครช่างการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง หรือเครื่องรางของขลังต่างๆ นั้นเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่อยู่คู่กับวิถีของคนไทยมาเป็นเวลายาวนาน คนไทยส่วนใหญ่ล้วนมีพระเครื่องและเครื่องรางของขลังต่างๆ เก็บไว้บูชาตามบ้านเรือนของตน และคนไทยอีกจำนวนไม่น้อยก็มักจะพกพาพระเครื่องเหล่านี้ติดตัวไปด้วย เพื่อเป็นนกำลังใจ หรือเพื่ออาราธนาขอबारมีความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องที่พกพาไปนั้นให้ช่วยตนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ เช่นพกพาไปทำการค้าเพื่อขอให้ขายของดี พกพาออกรบเพื่อแคล้วคลาดปลอดภัย เป็นต้น^๖

ดังนั้นคนไทยในสมัยโบราณหรือในสมัยปัจจุบันจึงมักจะบูชาเครื่องรางของขลังต่างๆ ไว้ที่บ้านหรือพกติดตัว โดยเครื่องรางของขลังนั้นมีมากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นเครื่องรางของขลังตามธรรมชาติต่างๆ เช่น เหล็กไหล คด วาน เขี้ยวหมู เขี้ยวเสือ งาช้าง เป็นต้น หรือเครื่องรางของขลังที่สร้างขึ้นโดยเกจิอาจารย์ คณาจารย์ต่างๆ ที่คนทั้งหลายนับถือกัน เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์ มีดหมอ เบี้ยแก้ เป็นต้น ซึ่งเชื่อกันว่าเครื่องรางของขลังต่างๆ เหล่านี้มีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อได้บูชาหรือพกติดตัวแล้วจะเกิดอิทธิปาฏิหาริย์ทำให้แคล้วคลาดปลอดภัย เป็นต้น

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดหรือสภาพการณ์ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังที่สามารถคุ้มครองป้องกันภัย เป็นเมตตามหานิยมต่างๆ นั้น เป็นแนวคิดความเชื่อที่มีมานานแล้วในสังคม แม้ว่าความนิยมในการพกพาพระเครื่องต่างๆ ติดตัวเพียงจะมีความนิยมกันมากอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ดังนั้นสังคมไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีความเชื่อในเครื่องราง-ของขลังตลอดมา

๓.๑.๒.๓ การเซ่นไหว้เจ้าที่

ชาวพุทธไทยยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ โชคลาง และเชื่อพื้นบ้านอื่นๆ มีเรื่องพระภูมิเจ้าที่ และขวัญที่อยู่ประจำตัวคน เป็นต้น เริ่มจากการมีพิธีกรรมดั้งเดิมของสังคมไทยก่อนการรับพุทธศาสนาหรือศาสนาฮินดูเข้ามานั้น ก็เป็นเรื่องของความพยายามจะติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือว่าผีนั่นเอง โดยเชื่อว่าผีจะมีอิทธิพลเหนือผลผลิตและต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจจะเรียกว่าใช้วิธีการทางไสยศาสตร์ กาลสมัยต่อมาเมื่อมีการรับพุทธศาสนาเข้ามาแล้วก็มีพิธีกรรมผสมผสานกัน จนพิธีกรรมที่เป็นของชาวบ้านหลายวิธีได้มีการปรับไปเป็นพระราชพิธี นอกจากนั้นจะเห็นว่าพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวทั้งหมดนั้น จริง แล้วเป็นพิธีที่สร้างขึ้นตามฤดูกาลซึ่งสัมพันธ์กับการเพาะปลูก ปัญหาใหญ่ที่สุดของการทำนาคือปัญหาเรื่องน้ำฝน เพราะว่าการทำนาในสังคมไทยในอดีตนั้นเป็นน่าน้ำฝน เป็นนาที่จำเป็นต้องพึ่งพิงกับธรรมชาติดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและมนุษย์ไม่สามารถจะควบคุมได้ เพราะฉะนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจลึกลับไสยศาสตร์แล้วแต่จะเรียกผีสงเทวดาให้มาช่วยปัดเป่าขจัดภัยอันตรายต่างๆ และวิธีการที่ทำกันก็คือ พยายามเอาอกเอาใจด้วยการเลี้ยงดูเอาใจ เช่นไหว้ภูตผีหรืออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติต่างๆ

^๖ สมาคมผู้นิยมพระเครื่องพระบูชาไทย, มรดกแผ่นดิน หลักสูตรการศึกษาพระเครื่องขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพุทธศิลป์ไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘.

เมื่อศาสนาพุทธรุ่งเรืองสูงสุดแล้วก็ร่วงโรย ศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์ในอินเดียคลุกเคล้ากันมาก พราหมณ์เลื่อมใสลัทธิไสยศาสตร์ ซึ่งมีการใช้เวทมนตร์คาถาเป่าพ่นปลุกเสกและลงเลขยันต์ประกอบบทธรรพ์ต่างๆ ฝ่ายพุทธศาสนาก็เชื่อว่าจะมีภูติผี จึงมีการเชื่อถือในปาฏิหาริย์และจัดไว้เป็น ๒ อย่าง คือ อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ หรือคำสอนเป็นอัครจริย และอิทธิปาฏิหาริย์หรือฤทธิ์อันเป็นอัครจริยพระบรมศาสดาจึงได้ทรงยกย่องพระโมคคัลลานเถระ เป็นยอดภิกษุที่ทรงอิทธิฤทธิ์ หากแต่ไม่ทรงยกย่องอิทธิฤทธิ์เท่ากับคำสอนเป็นอัครจริย ต่อมาการใช้มนต์คาถานั้นจึงปรากฏในพระพุทธศาสนาเพราะมีความเชื่อว่าจะเกิดผลสำเร็จขึ้นและทำให้จิตสำรวมเป็นสมาธิ ซึ่งอาจสามารถสำแดงอิทธิฤทธิ์ได้ตามภูมิจิตของผู้ปรารถนา โดยเฉพาะผู้ใช้จะรู้เนื้อความคาถาหรือไม่ก็ตาม ความมุ่งหมายอยู่ที่สมาธิเพื่อผลที่ต้องการเท่านั้น การทำสมาธิดังกล่าวแพร่หลายเกิดจากคณาจารย์ผู้สอนเวทมนตร์คาถาหลายแบบหลายวิธี ผู้วิจัยไม่มีเจตนาชักชวนให้เชื่อถือลัทธิไสยศาสตร์หรือลัทธิพุทธตันตระ รูปแบบของเวทมนตร์คาถามีหลายแบบหลายวิธี โบราณจารย์ของไทยได้ดัดแปลงแก้ไขไสยศาสตร์ของพราหมณ์ โดยตัดทอนเนือมนต์และแทรกพุทธมนต์เข้าแทน เพราะคิดเห็นว่าเพียงเวทมนตร์ของพราหมณ์ยังเรื่องอานุภาพ หากเป็นพุทธมนต์ด้วยแล้วคงจะมีอานุภาพมาก ฉะนั้นเวทมนตร์คาถาซึ่งพวกเราชาวไทยนิยมปฏิบัติหรือใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคมว่าเกิดจากพลังจิต หรือสมาธิเป็นตัวขับพลังให้คาถาเกิดอำนาจ

๓.๒ ปัญหาของติรัจฉานวิชาในสังคมไทย

ปัญหาของติรัจฉานวิชาในสังคมไทย จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ (๑) สังคมเกิดความขัดแย้ง (๒) สังคมมีความเชื่อที่ผิด และ (๓) สังคมเกิดความลุ่มหลง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๒.๑ สังคมเกิดความขัดแย้ง

ปัญหาของติรัจฉานวิชาส่งผลต่อสังคมในด้านความขัดแย้งระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับความเชื่อในลัทธิอื่น และเมื่อไม่ทราบถึงหลักพุทธศาสนาที่แท้จริงแล้วก็จะเกิดข้อขัดแย้งและความนับถือได้ การปฏิบัติต่อคำสอนได้ กล่าวคือ ที่ผ่านมามีเราเชื่ออิทธิปาฏิหาริย์ เรามีเครื่องวัดผิด เพราะเราไม่ได้ศึกษาพุทธวจนะ พระพุทธเจ้าไม่ได้สรรเสริญ สังคมจึงมีมาตรฐานผิด เครื่องวัดผิด คิดว่าเขาเป็นอริยบุคคลก็เลยเชื่อไปตามนั้น ก็เลยรู้ผิดกันไปเรื่อยๆ หาทางออกเชื่อว่าแก้กรรมก็ไปรดน้ำมนต์ ไปบังสกุลเป็น-ตาย ไปสะเดาะเคราะห์ ไปดูฤกษ์ยาม คิดว่าเป็นมงคล แต่ตถาคตบอกว่าเป็นติรัจฉานวิชา เลี้ยงชีวิตผิด ซึ่งถ้าเขาเป็นอริยะ เขาต้องมีสัมมาอาชีวะ และเขาต้องเพียรพยายามละมิจฉาอาชีวะให้ได้ ต้องมีสติ เพื่อเป็นสัมมาสติ ละมิจฉาสติ ปัญหาที่มีอยู่ว่าเราจะแก้ไขความขัดแย้งในตัวเราและสังคมได้อย่างไร กล่าวได้ว่าต้องไม่หวั่นไหวในพระศาสดา ไม่เชื่อในลัทธิอื่นเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า เธอทั้งหลายเป็นทนายแห่งตถาคต เป็นโอรสอันเกิดจากปากตถาคต มิฉะนั้นถ้าเอาคำพูดนั้นมาได้ก็แสดงว่าคำพระพุทธานุภาษิต เพราะพระพุทธเจ้า

ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย จะไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่เคยบัญญัติ จะไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไปแล้ว
 อยากเจริญก็ทำแบบนี้ อยากเสื่อมก็บัญญัติเข้าไป เพราะฉะนั้นตถาคตก็ไม่ใช่หนึ่งเดียว นี่คือสับสน
 ตั้งแต่ตนเอง คนอื่นก็เลยสับสน สังคมก็เลยสับสน ก็เกิดการแตกแยก เพราะฉะนั้นตั้งใจเพื่อจะรู้
 ทัวถึง และยอมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนความขัดแย้งจะหมดไป

ความขัดแย้งในสังคมนั้นมีหลายเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยหนึ่งของการทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ว่าจะ
 จะเป็นมนุษย์ ยักษ์ นาค อสูร เทวดา มนทะเลาะกันหมด เหตุปัจจัยในการขัดแย้งคือ อิจฉา และ
 ตระหนี่อิจฉากันและมีความตระหนี่หวงแหน มันจะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันทันที เรียกว่าเรื่องราว
 อันเกิดจากการหวงกัน แล้วก็มีความอิจฉาว่าความอิจฉาและตระหนี่เกิดจากอะไร ท่านก็ตอบ
 ว่าเพราะสิ่งอันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก เดี่ยวจะเกิดอิจฉาและตระหนี่ขึ้น แล้วก็ทะเลาะกัน ทางแก้
 ก็คือ เมื่อรักใคร่ไม่ชอบใครก็ให้รับวางอุเบกขา ถ้าเราเจริญความคิดในทางงาม ปฏิบัติ เบียดเบียน
 การทะเลาะก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าเราละ ๓ อย่างแล้วมาเจริญธรรม คือการหลีกออกจากกาม หลีกออก
 จากพยาบาท และหลีกออกจากการเบียดเบียน การทะเลาะเบาะแว้งจะไม่เกิดขึ้น

๓.๒.๒ สังคมมีความเชื่อที่ผิด

แม้ว่าสังคมส่วนใหญ่จะเข้าใจในพุทธศาสนาได้ดี แต่ก็ยังมีความเชื่อที่ผิด กล่าวได้ว่าพุทธ
 ศาสนาแบบชาวบ้าน เป็นพุทธศาสนาที่ประนีประนอมให้เข้ากับความเชื่อพื้นบ้านในเรื่องผีบรรพบุรุษ
 ผีสงฆ์เทวดา นางไม้ ผีบ้านผีเรือน หรือกับความเชื่อจากคติพราหมณ์เรื่องขวัญพระภูมิเจ้าที่ การดูฤกษ์
 ยาม และเทพเจ้าต่างๆ เช่น แต่ก็มีส่วนทำให้คนไขว้เขว หรือเข้าใจผิดว่าเป็นความเชื่อหรือพิธีกรรม
 ของพุทธศาสนา และทำให้คนห่างเหินจากแก่นแท้ของพุทธธรรม ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ปัจจุบัน
 คนไทยจำนวนมากนับถือพระพุทธเจ้าเหมือนกับพระเจ้าในศาสนาเทวนิยม โดยมีการสวดมนต์อ่อน
 วอน หรือบนบานขอความช่วยเหลือจากพระพุทธเจ้า และยังมีนิมิตการบนบานหรือขอความช่วยเหลือ
 จากสิ่งที่ไม่ใช่ “สรวง” หรือที่ฟังตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา เช่น ต้นไม้ จอมปลวก และสัตว์ที่มี
 ลักษณะประหลาดหรือผิดปกติการบูชาพระราหูเพื่อสะเดาะเคราะห์ ที่นิยมกันอย่างแพร่หลายใน
 ปัจจุบัน ก็เป็นอีกตัวอย่างของการเห็นห่างจากหลักคำสอนที่แท้จริงของพุทธศาสนา เพราะไม่มีคติ
 ความเชื่อนี้ในพุทธศาสนา

นอกจากนี้ พุทธศาสนาในประเทศไทยยังมีการผสมผสานกับความเชื่อของพุทธศาสนา
 มหายานอีกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่เป็นพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา
 มหายาน แม้แต่ในวัดบางแห่งก็มีการจัดสร้างรูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมไว้ให้คนสักการบูชา ซึ่งบาง
 วัดได้สร้างรูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมไว้อย่างใหญ่โตยิ่งกว่าพระพุทธรูปเสียอีกลัทธิบูชาเจ้าแม่กวนอิม
 (ซึ่งถือว่าเป็นองค์เดียวกับพระอวโลกิเตศวรของพุทธศาสนามหายานในอินเดีย) ที่แพร่หลายใน
 ประเทศไทยนั้น เป็นคติความเชื่อของมหายานจีน ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ก็ยังสืบทอดความ
 เชื่อนี้อยู่ จึงมีความเห็นว่า อิทธิพลของความเชื่อนี้ได้แพร่จากคนไทยเชื้อสายจีน และชาวจีนในไต้หวัน
 ฮองกง ที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยไปสู่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจนแม้กระทั่งวัดในพุทธศาสนาเถรวาทก็ยัง

นิยมสร้างรูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมให้พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้สักการบูชา ดังนั้น การจะเข้าถึงหลักธรรมหรือความเชื่อที่แท้จริงของพุทธศาสนาเถรวาท จึงต้องแยกแยะให้ออกว่า ส่วนใดเป็นของพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนใดเป็นของลัทธิความเชื่ออื่น ในทางกลับกัน การศึกษาพุทธศาสนาเถรวาทอย่างลึกซึ้งจะทำให้เราสามารถแยกแยะได้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมใดที่เป็นความเชื่อและพิธีกรรมของพุทธศาสนาเถรวาท หรือสามารถเข้ากันได้กับหลักการของพุทธศาสนาเถรวาทอย่างแท้จริง”

๓.๒.๓ สังคมเกิดความลุ่มหลง

การศึกษาไตรปิฎกอาจทำให้สังคมเกิดความลุ่มหลงได้ ซึ่งมีตัวอย่าง กล่าวคือ การแขวนพระเครื่องก็ดี บูชา기도 ย่อมเป็นสิ่งที่บูชาให้เกิดความสุขขึ้นได้นั้น ตามหลักพระพุทธองค์ทรงสอนให้ชาวพุทธละความมัวเมา ลุ่มหลงในวัตถุสิ่งของที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้เสีย เช่น พระเครื่องก็ดีที่ตัวหรือบูชาที่บ้านเป็นสังฆานุสติมากกว่าจะบูชาสิ่งของเหล่านั้น แม้ไม่มี พระเครื่องก็ให้น้อมใจระลึกถึงคุณงามความดีของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ” แม้พระเกจิอาจารย์ผู้ปลุกเสกพระเครื่องต่างๆ เองนั้น โดยส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีองค์ใดที่เน้นให้ผู้เอาพระเครื่องไปบูชาพกพาติดตัว ไปยึดมั่นกับพระเครื่องในแง่ของอิทธิปาฏิหาริย์ หนึ่งเหนียวคงกระพัน เป็นเมตตามหานิยม ล้วนแต่ต้องการให้เป็นไปเพื่ออนุสติให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยและศีลธรรมอันดีทั้งสิ้น เพราะเมื่อสังคมได้นำเอาหลักธรรมคำสอนมาปฏิบัติมากกว่าการบูชาสิ่งของก็จะทำให้คลายความยึดมั่นลงได้ เพราะคำสอนนั้นเมื่อบุคคลใดปฏิบัติได้ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ก็จะส่งผลดีต่อบุคคลนั้น แต่หากทำความชั่วก็จะได้รับความชั่ว แม้ว่าจะแขวนพระเครื่องราคาเป็นล้านก็ไม่พ้นจากกฎหมายหรือศีลธรรมไปได้เลย บุคคลจึงไม่ควรประมาทในชีวิต เพื่อป้องกันสังคมเกิดความมัวเมาในสิ่งเหล่านี้ได้

๓.๓ สรุป

สรุปได้ว่าความเชื่อเรื่องไตรปิฎกวิชา มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังส่งผลทั้งด้านดีและไม่ดี ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องต่อความเชื่อเรื่องไตรปิฎกวิชา จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และด้วยลักษณะของความเชื่อเรื่องไตรปิฎกวิชาเป็นเพียงความเชื่อเฉพาะกลุ่ม และไม่ใช่ว่าหลักการของศาสนาที่จะนำมาเป็นแก่นสารเพื่อการยึดเหนี่ยวในการบรรลุโมกธรรม ฉะนั้นความเชื่อเรื่องการยึดเหนี่ยว ในการบรรลุโมกธรรม ฉะนั้นความเชื่อเรื่องคาถาอาคมจึงเป็นกลุ่มความเชื่อที่มีความสุ่มเสี่ยงต่อการหลงผิดต่อหลักการของศาสนาได้ง่าย และถือว่าเป็นเสมือนดาบสองคม ที่อาจนำพาไปสู่แก่นของพระสัทธรรมได้หรือหลงผิดออกนอกเส้นทางได้เช่นกัน

^๗ ครูเมธา, ผู้อนุรักษ์วิชาไสยศาสตร์ บ้านโหราศรีภวาน, ศักดิ์สิทธิ์, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๕๘๙ (กรกฎาคม ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

เมื่อคนในสังคมที่เชื่อถือเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาอาคมเกิดความหลงผิดไปจากพระสัทธรรม อันเป็นหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเกิดเป็นลัทธิทางศาสนาขึ้นมาใหม่ในสังคมเป็นจำนวนมาก จนทำให้คนบางกลุ่มในสังคมประณามหยาบว่าความเชื่อเช่นนี้เกิดโทษเป็นภัยมากกว่าคุณ การมองเช่นนั้น อาจเป็นเพียงการมองเพียงแค่ภาพลักษณ์ในด้านเดียว เหมือนสุภาชิตที่ว่า “ตาบอดคลำช้าง” หรือ “ฟังไม่ได้ศัพท์ จับไปกระเดียด” ถ้าศึกษาตาม “หลักศาสนาในแง่ของศาสนาเป็นสิ่งที่หนึ่งของความเชื่อ หากทำการพิจารณาแล้วพบว่าศาสนามี ๒ ระดับ คือ ศาสนาในระดับความเชื่อถือและอาจรวมความเชื่อถือในรูปแบบต่างๆ ไว้ด้วยกัน และศาสนาอีกระดับหนึ่งคือสถาบันศาสนา ซึ่งมีทั้งความเชื่อถือ การจัดองค์กรและผู้ประกอบพิธีกรรม จึงเป็นกลุ่มความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ต่อการหลงผิดต่อหลักการของศาสนาได้ง่ายและถือว่าเป็นเสมือนดาบสองคม ที่อาจนำไปสู่แก่นของพระสัทธรรมได้ หรือหลงผิดออกนอกเส้นทางได้เช่นกัน และก็มีไม่น้อยที่คนในสังคมที่เชื่อถือเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาอาคมเกิดความหลงผิดไปจากพระสัทธรรม อันเป็นหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเกิดเป็นลัทธิทางศาสนาขึ้นมาใหม่ในสังคมเป็นจำนวนมาก^๕ อาจทำให้คนบางกลุ่มในสังคมประณามหยาบว่าความเชื่อเช่นนี้เกิดโทษเป็นภัยมากกว่าคุณ การมองเช่นนั้น อาจเป็นเพียงการมองเพียงแค่ภาพลักษณ์ในด้านเดียว เหมือนสุภาชิตที่ว่า “ตาบอดคลำช้าง” หรือ “ฟังไม่ได้ศัพท์ จับไปกระเดียด” ถ้าศึกษาตาม “หลักปรัชญาศาสนาในแง่ของศาสนาเป็นสิ่งที่หนึ่งของความเชื่อ หากทำการพิจารณาแล้วพบว่าศาสนามี ๒ ระดับ คือ ศาสนาในระดับความเชื่อถือและอาจรวมความเชื่อถือในรูปแบบไว้ด้วยกัน และศาสนาอีกระดับหนึ่ง คือ สถาบันศาสนา ซึ่งมีทั้งความเชื่อถือ การจัดองค์กรและผู้ประกอบพิธีกรรมดังนั้นจะเห็นว่าศาสนาทั้ง ๒ ระดับ ก็ล้วนอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเหมือนกัน และไม่ว่าศาสนาในระดับใด ก็ถือความเป็นวัฒนธรรมที่หากปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกัน

ด้านความเชื่อเรื่องไตร่จณานวิชาที่มีต่อพระพุทธศาสนาในลักษณะของการเป็นคุณประโยชน์ คือทำให้คนในสังคมหันเข้าสู่พระพุทธศาสนา ซึ่งคนในสังคมบางกลุ่ม บางท้องถิ่นห่างไกลจากศาสนาและไม่ค่อยมีโอกาสได้พบกับหลักคำสอน หรือคนบางกลุ่มไม่มีความสนใจหลักการของศาสนาเลยแม้แต่น้อย ดังนั้นสังคมจึงต้องสร้างกุศโลบายเพื่อดึงคนที่ไม่สนใจศาสนาให้สนใจศาสนา ด้วยวิธีการนำเรื่องราวสิ่งเหล่านั้นที่คนกลุ่มนั้นๆ สนใจในการศึกษาหลักไตรสิกขาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อจะสามารถทำให้ไม่ไปหลงมกมายอยู่กับการหาเลี้ยงชีพทางด้านที่ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน หรือตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะกรอบของศีลธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเอง วิธีปฏิบัติเพื่อให้ตนเองเกิดสิริขึ้นนอกจากปฏิบัติตามศีลธรรม ๕ ข้ออย่างเคร่งครัดแล้ว ยังต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในมงคลสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ด้วยเช่น “อเสวนา จะ พาลานัง” การไม่คบคนพาล หรือ “สุภาชิตา จะ ยาวาจา” วาจาใดอันชนกล่าวดีแล้ว จัดเป็นมงคลอุดม ป้องกันการตำหนิ โดยเชื่อว่าผู้ที่พูดจาปดเท็จหยาบคาย ส่อเสียด กล่าวลวงบุพการีจะทำให้อาคมที่อยู่ในตัวนั้นเสื่อม

^๕คุณ โททัศน์, *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๘.

ถอย อีกประการหนึ่งคือ การนำข้อธรรมในพระอภิธรรมบางประการมาสอนกับนักศึกษา พระพุทธศาสนาโดยใช้ความสนใจในเรื่องของหลักธรรมไตรสิกขาเป็นกุญแจตัวแปรสำคัญในการเน้น สอนหลักธรรม

ถ้าหากพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว จะพบว่า ในสังคมไทยพระพุทธศาสนาไม่มีทาง แยกออกจากไสยศาสตร์ได้อย่างเด็ดขาด หรือไม่มีทางที่พระพุทธศาสนาจะกำจัดไสยศาสตร์ออกไปให้ พ้นจากระบบความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยได้ ในแง่นี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ชี้ให้เห็นว่าศาสนากับ ไสยศาสตร์จะต้องมีความคู่กันไป และเชื่อว่า ในขณะที่“พุทธ”เป็นเรื่องของความรู้ที่ถูกต้องและการ ปฏิบัติตามความรู้ที่ถูกต้องเพื่อแก้ปัญหา โลกหน้า “ไสย” เป็นเทคโนโลยีและมุ่งแก้ปัญหาของโลกนี้ “ไสย” เป็นกลวิธีที่จะบำบัดทุกข์เฉพาะหน้า กล่าวคือ ไม่บอกว่าบำบัดทุกข์วิธีใดเป็นวิธีด้วยปัญญา และบำบัดทุกข์วิธีใดเป็นวิธีของกิเลส แต่ “ไสย” มีศีลหรือข้อห้ามกำกับกับการบำบัดทุกข์เพียงแต่ศีลนั้น ไม่เกี่ยวกับความดีหรือความชั่ว ดังนั้นเมื่อไม่สามารถแยกแยะ ไสยศาสตร์และคาถาอาคมออกจาก พระพุทธศาสนาได้ก็ยากที่จะศึกษาเพื่อหาความจริงว่าเป็นอย่างไร ฉะนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้ง สองด้านจึงควรศึกษาเพื่อหาทางร่วมระหว่างความเชื่อสองด้านให้ลงตัวและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ นับถือ ดังนั้นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นอันเป็นเครื่องยึด เหนี่ยวจิตใจ หลักธรรมที่นำมาประกอบรวม คือ (๑) ศีล (๒) สมาธิ และ (๓) ปัญญา เพื่อพิจารณาให้ เข้าใจในไตร่ตรองวิชาและหนทางที่จะปฏิบัติให้หลุดพ้นจากไตร่ตรองวิชาได้นั้นจะต้องมีการรักษาศีลให้ ได้ บำเพ็ญสมาธิสม่ำเสมอและใช้ปัญญาในการขจัดสิ่งที่ไม่ใช่หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ก็จะทำให้ สามารถละการประกอบอาชีพไตร่ตรองวิชาได้

บทที่ ๔

วิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากตรัสจณานวิชา

การศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ทำให้หลุดพ้นจากตรัสจณานวิชา ในบทนี้ มุ่งศึกษาหลักไตรสิกขาที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับตรัสจณานวิชา มีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ หลักไตรสิกขา

๔.๑.๑ องค์ประกอบของหลักไตรสิกขา

การศึกษาหลักพุทธธรรมในการหลุดพ้นจากตรัสจณานวิชา ในเบื้องต้นจะต้องรู้จักคำว่า ไตรสิกขา มีรากศัพท์มาจากคำสองคำ คือ ๑) ไตร หรือ ตรี เป็นภาษาสันสกฤตตรงกับภาษาบาลีว่า ตี แปลว่า สาม และ ๒) คำว่า สิกขา เป็นภาษาบาลี ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า ศิกษา หมายถึง การศึกษา การปฏิบัติ และการอบรมความประพฤติให้บริสุทธิ์^๑ ส่วนคำว่า ตี หรือ ไตร นั้น หมายถึง องค์ประกอบ ๓ ประการ คือ อธิศีลสิกขา, อธิจิตสิกขา, อธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีความหมายตามพระไตรปิฎกดังนี้

๑) อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ดังคำอธิบายในคฤหัสถ์กสูตรนทีเทศ คัมภีร์มหานิทเทศ ว่าอธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมด้วยความสังวรในพระปาติโมกข์ สมบูรณ์ด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายอยู่คือ สีลชั้นเล็ก สีลชั้นใหญ่ ศีลเป็นที่พึง เป็นเบื้องต้น เป็นความประพฤติ เป็นความสำรวม เป็นความระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธานเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศล นี้ชื่อว่า อธิศีลสิกขา^๒ โดยการฝึกอบรมศีลนั้น มุ่งเน้นที่การสำรวมเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการกระทำเป็นเกราะกั้นกิเลสทั้งหลายที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน และการเบียดเบียน ดังที่แสดงในมาติกาภาดา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “เนกขัมมะ ชื่อว่า สีลวิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นกามฉันทะ...ความสำรวม ชื่อว่า อธิศีลสิกขา... อพยาบาท ชื่อว่า สีลวิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นพยาบาท...อรหัตตมรรค ชื่อว่า สีลวิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นกิเลสทั้งปวง”^๓

๒) อธิจิตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูงการสังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายดังคำอธิบายในคฤหัสถ์กสูตร

^๑ อด.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐.

^๒ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘.

^๓ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๐/๖๐๖.

นิเทศ คัมภีร์มหานิทเทศ ว่า อธิจิตสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้ง หลายบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์ สงบระงับไปแล้ว บรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขที่เกิดจากสมาธิอยู่เพราะปิติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอรหิยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขเพราะละสุขและทุกข์ได้แล้ว เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุตตตฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ เพราะอุเบกขาอยู่นี้ ชื่อว่า อธิจิตสิกขา^๔ โดยการฝึกอบรมจิตนั้น มุ่งเน้นที่ความตั้งมั่นแห่งจิต, การทำใจให้สงบแน่วแน่เพื่อให้จิตบริสุทธิ ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นกลาง ปราศจากอคติ ดังที่แสดงในมาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าจิตตวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า ไม่ฟุ้งซ่าน. .ความไม่ฟุ้งซ่าน ชื่อว่า อธิจิตสิกขา”^๕

๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ เป็นลำดับไปจนทำให้แจ้งทั้ง เจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไป ดังคำอธิบายในคัมภีร์สุตตนิเทศ คัมภีร์มหานิทเทศ ว่า อธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มียปัญญา ประกอบด้วย ปัญญาอันประเสริฐหยั่งถึงความเกิดและความดับ เพิกถอนกิเลสให้บรรลถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบเธอ รู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์”... “นี้ทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์)”... “นี้ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์)”... “นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์)” เธอรู้ตามความเป็นจริงว่า “เหล่านี้อาสวะ” ... “นี้อาสวสมุทัย”... “นี้อาสวนิโรธ”... “นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา” นี้ชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา โดยการฝึกอบรมปัญญานั้น มุ่งเน้นที่การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อให้เกิดความเห็นที่บริสุทธิ์ จึงจะสามารถทำลายกิเลสได้ ดังแสดงในมาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค ว่า “ชื่อว่าทิวฐิตวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า เห็น... ความเห็นชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา”^๖ และ การฝึกอบรมทั้ง ๓ ด้าน จึงมีวัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อการทำลายกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของบุคคล ดังที่พระพุทธองค์ทรงดำรัสว่า “สำหรับบุคคลผู้ตื่นอยู่ตลอดเวลาหมั่นศึกษาไตรสิกขาทั้งกลางวันและกลางคืน น้อมจิตเข้าหานิพพาน อาสวะทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้”^๗ ทั้งนี้ พระสารีบุตรได้แสดง อรรถาธิบายวัตถุประสงค์เพิ่มเติมไว้ในคัมภีร์มหานิทเทศ^๘ ว่า

- ๑) เพื่อไม่ประพาศติผิดทางกาย วาจา ใจ เพราะรู้ในเหตุที่ทำให้ประพาศติผิดนั้น
- ๒) เพื่อละเมถุนธรรม เพราะรู้ว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมยศและเกียรติของสมณะ

^๔ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^๕ ชุ.ป. (ไทย) ๓๐/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^๖ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^๗ ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^๘ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒๖/๑๐๓.

^๙ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๕๐, ๒๙/๕๒/๑๘๒, ๒๙/๑๐๓/๓๑๙, ๒๙/๑๙๗/๕๔๗ -๕๗๙, ๒๙/๒๐๙/

๓) เพื่อกำจัดราคาในรูปแบบ เสี่ยง กลิ่น รส และผัสสะ

๔) เพื่อทางแห่งญาณ เพราะรู้เหตุแห่ง ความลึกลับสงสัยว่าเกิดจากสิ่งที่น่าปรารถนา และสิ่งที่ไม่ปรารถนา

๕) เพื่อกำจัดมลทินของตน คือ รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ กิเลส ทุจริต มิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติมิจฉา สมาธิมิจฉาญาณ มิจฉาวิมุตติ เพราะได้สมาทานไตรสิกขาจึงมีสมาธิ มีสติ มีปัญญาที่รักษาตน

๔.๑.๒ ความสำคัญของหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนามนุษย์คือการจัดตั้งระบบ ระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญของ ไตรสิกขานั้นได้สอดแทรกอยู่ในหลักธรรมต่างๆ เช่น โอวาทปาติโมกข์ด้วยเหตุนี้ผู้ วิจัยจึงจำแนก พุทธโอวาทที่แสดงถึงความสำคัญของไตรสิกขาออกเป็น ๒ ด้าน ดังนี้

ด้านที่ ๑ ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่เพื่อกำจัดกิเลสของภิกษุและบุคคลทั้งหลาย ดังปรากฏในอนุพุทธสูตร ว่าด้วยการตรัสรู้ธรรมเป็นเหตุสิ้นภพว่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแห่ง ตลอดธรรม ๔ ประการ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ อริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติเราถอนภพค้นหาได้แล้ว ภพเนตติสิ้นไปแล้ว ธรรมเหล่านี้คือ ศีล สมาธิ ปัญญาและวิมุตติอันยอดเยี่ยมพระโคตมผู้มียศได้ตรัสรู้แล้ว ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อความรู้ยิ่ง^{๑๐}

ด้านที่ ๒ ไตรสิกขารากฐานที่สำคัญของพระวินัย ดังปรากฏในวัชชีปัตตสูตร ว่า พระพุทธองค์ทรงให้คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่า หากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขา บทที่บัญญัติไว้ได้ ครบถ้วนบริบูรณ์ ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา ๓ เพื่อการละรากะ โทสะ โมหะ ทำให้เป็นผู้ไม่ ประกอบอกุศลกรรม^{๑๑} เพราะสิกขา ๓ ประการนี้เป็นที่รวมของสิกขาบท นั้นเอง

หลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกศึกษาพัฒนามนุษย์เป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึก พฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ดังที่แสดงในปฐมสิกขาสสูตร ว่าภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำ พอประมาณในสมาธิ และปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน หรือเป็นพระสกทาคามี ขณะที่ ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล และสมาธิทำพอประมาณในปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระอนาคามี ส่วนภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง^{๑๒} มีวิธีการปฏิบัติ ตนตามหลักไตรสิกขา ๓ ประการ ดังนี้

ประการที่ ๑ การรักษาศีล การสมาทานสิกขาบท เนื่องด้วยศีลเป็นบ่อเกิดแห่งความ สงบเรียบร้อย เป็นไปเพื่อความสมานสามัคคีเพราะเมื่อมีการรักษาศีลแล้ว คือ ทำให้กาย วาจา และ

^{๑๐} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๐ - ๓๑๑.

^{๑๑} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๘๘/๓๑๔, ๒๐/๘๙/๓๑๗.

^{๑๒} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒ - ๓๑๔.

ใจ บริสุทธิ์ไปด้วยเมื่อประกอบการทำงานใดก็จะประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีไม่ก้าวล่วงละเมิดหรือทำผิดศีล เพราะการทำผิดศีลจะทำให้พรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์และเป็นโทษเป็นภัยแก่ตนเองและผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะปัจจุบันสังคมไทยจำนวนไม่น้อย มีการหาเลี้ยงชีพที่ประกอบด้วยดิรัจฉานวิชา หากสังคมไทยรักษาศีลให้บริสุทธิ์อย่างน้อยก็เป็นพื้นฐานสำคัญให้ห่างไกลจากการที่ไม่หลงมกมายในดิรัจฉานวิชา เพราะต้องเข้าใจอย่างหนึ่งโดยเฉพาะพระสงฆ์ไทยเมื่อมามองบริบทในสังคมไทยที่ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำในด้านจิตวิญญาณก็คือ พระสงฆ์ ผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์เองก็ต้องทบทวนบทบาทตัวเองที่มีต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ หรือที่เรียกว่า การทำนายโชคชะตา

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์มีกฎระเบียบหรือวินัย โดยห้ามพระสงฆ์เรียนวิชาโหราศาสตร์ คือ บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้ทำนายดวงชะตาว่า เริ่มลดบทบาทลงเพราะมีการทบทวนถึงวินัยสงฆ์ ทำให้ประชาชนหันไปพึ่งหมอดูอาชีวะมากขึ้น เพราะพระพุทธศาสนาเรื่องโชคชะตาและการดูดวงว่าไม่มีอิทธิพลต่อการควบคุมชีวิตของมนุษย์ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิเสธการนำความเชื่อเรื่องโชคกลางและไสยศาสตร์มาเป็นหลักยึดถือในการดำรงชีวิต เพราะถือว่าเป็นดิรัจฉานวิชา อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก็ยังคงดำเนินต่อไปตราบใดที่พระสงฆ์ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นเดียวกับการให้คำตอบเรื่องของโหราศาสตร์ เป็นประเด็นทางจริยธรรม คือ การที่พระสงฆ์ตั้งตัวเองเป็นหมอดู ไ้ห่วย และบอกฤกษ์เพื่อรักษาครัทธาของชาวบ้านถูกต้องหรือไม่ เพราะศีลได้ควบคุมกาย วาจา และใจ และที่สำคัญอาจจะเข้าช่วยทำผิดศีล ชั้นร้ายแรง คือ ปาราชิกได้ ดังที่เป็นข่าวออกมาให้เห็นในสังคมไทย

สรุปได้ว่าพระสงฆ์จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชนและพระสงฆ์ด้วยกันโดยการไม่เลี้ยงชีพที่อิงอาศัยโดยดิรัจฉานวิชาที่จะทำให้คนหลงผิดต่อวิชานี้ได้ เนื่องจากพระสงฆ์ที่ดำรงอยู่ในศีลนั้นจะช่วยคุ้มครองไม่ให้หลงผิดไปในดิรัจฉานวิชา

ประการที่ ๒ การเจริญสมาธิ การศึกษาหรือปฏิบัติโดยการทำจิตใจให้แน่วแน่มั่นคง เรียกว่า “อธิจิตตสิกขา” สมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นแห่งจิต หรือภาวะที่จิตสงบนิ่งอยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง สมาธิสิกขา หมายถึง การควบคุมหรือบังคับจิตให้ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว วอกแวกไปตามอารมณ์ต่างๆ เมื่อบุคคลมีศีล คือเป็นผู้สามารถควบคุมกายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติสุขแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการรักษาศีล ก็คือ ศีลย่อมเป็นไปเพื่อสมาธิ หมายถึง เมื่อกาย วาจาสงบแล้วก็จะทำให้ใจให้สงบ เพราะหากว่ากายและวาจาสงบนั้น ความเดือดร้อน ความทุกข์ก็จะไม่เกิดแก่จิตใจ เมื่อมีศีลบริบูรณ์การสร้างสมาธิให้เกิดขึ้นก็ทำได้โดยง่ายสมาธิ แบ่งได้ ๓ ระดับ คือ

๑) ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วคราว เป็นสมาธิปกติธรรมดาที่เราสามารถปฏิบัติกันในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ประกอบกิจการงาน ถือว่าเป็นสมาธิเบื้องต้น

๒) อุปจารสมาธิ เป็นสมาธิระดับกลาง คือ สูงขึ้นไปใกล้สมาธิระดับปฐมฌาน ได้แก่ สมาธิหรือความสงบจนจะแน่วแน่

๓) อัปนาสมาธิ คือ สมาธิระดับสูง นับตั้งแต่ปฐมฌานขึ้นไปจนถึงจตุตถฌาน เป็นสมาธิแนวแนสนิท ซึ่งได้แก่ ภาวะแห่งจิตที่เพ่งอารมณ์จนแนวแนการเจริญสมาธิจนประณีตขึ้นตามลำดับภาวะของจิตที่เป็นสมาธิถึงขั้นอัปนาสมาธิแล้ว เรียกว่า “ฌาน” ฌานมีหลายชั้นโดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น ๒ ชั้น ชั้นละ ๔ รวมเป็น ๘ เรียกว่า “ฌาน ๘” หรือสมาบัติ ๘ อันเป็นภาวะของจิตที่ลึกซึ้ง การเพียรพยายามบำเพ็ญสมาธิ โดยนำวิธีการต่างๆ มาใช้ก็ตาม เพื่อให้เกิดผลความสำเร็จวิธีการเหล่านั้น เรียกว่า “สมถะ” สมถะล้วนๆ ย่อมนำไปสู่ภาวะแห่งจิตที่เป็นสมาธิสูงสุดเพียงแนวสัณญาณาสัญญายตนะ เท่านั้น และ การที่จะทำให้อัตถรรพณ์การดับทุกข์ หรือทำจิตให้บริสุทธิ์ถึงที่สุดได้นั้นจะต้องอาศัยปัญญาเข้ามาช่วยในการพิจารณาความจริง เรียกว่า “การเจริญวิปัสสนา” การเจริญวิปัสสนานั้นผลที่ได้ก็คือ การเข้าถึงภาวะสมาธิที่ประณีตสูงสุดเรียกว่า “สัญญาเวทียตนิโรธ” หรือ “นิโรธสมาบัติ” เป็นภาวะที่สัญญาและเวทนาหยุดการปฏิบัติหน้าที่ และมีปัญญาแจ่มชัดในจิตบริสุทธิ์ถึงที่สุด มีแต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ถึงที่สุดวิธีการเจริญสมาธิการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิจนเป็นผลสำเร็จนั้น ย่อมมีกลวิธีหรือกลอุบายสำหรับเหนี่ยวนำสมาธิมากมาย ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แสดงอารมณ์ของสมถกรรมฐานในการเป็นอุบายที่จะทำให้จิตใจสงบนั้นมีอยู่ด้วยกันถึง ๔๐ ประการ เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลวิธีต่างๆ เรียกว่า กรรมฐาน ๔๐ โดยแบ่งออกเป็น ๗ หมวด ดังนี้

- ๑) กสิณ ๑๐ มีปฐมกสิณ เป็นต้น เป็นการเพ่งกสิณ
- ๒) อสุภ ๑๐ มีอุทฺธมาตกอสุภ เป็นต้น ด้วยการพิจารณาถึงความไม่สวยไม่งามของร่างกาย
- ๓) อนุสสติ ๑๐ มีพุทธานุสสติ เป็นต้น
- ๔) พรหมวิหาร ๔ มีเมตตา เป็นต้น
- ๕) อรูปฌาน ๔ มีอากาสนัญญาตนะ เป็นต้น
- ๖) อาหาเรปฏิกูลสัญญา ความกำหนดรู้อาหารที่บริโภคโดยความเป็นปฏิกูล
- ๗) จตุธาตวัญญูฐาน กำหนดแยกแยะร่างกายให้เห็นสภาพตามความเป็นจริงที่มีองค์ประกอบด้วยธาตุ ๔ มีธาตุดิน เป็นต้น

การปฏิบัติกรรมฐานย่อมทำให้เกิดสมาธิอันเป็นบ่อเกิดแห่งสติที่จะทำสิ่งใด เช่น การเลี้ยงชีพก็กระทำด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้หลงผิดเลี้ยงชีพโดยมิชอบได้ เพราะผู้ที่ตั้งมั่นในสมาธิย่อมหวังถึงธรรมชั้นสูง เนื่องจากการเลี้ยงชีพด้วยตรัสจกานวิชาไม่ส่งผลดีต่อตนเอง และ ยังเป็นอันตรายต่อผู้อื่นด้วยในด้านของความศรัทธาและความหลงผิดได้ง่าย เนื่องจากพุทธศาสนิกชนไม่สามารถแยกแยะได้ดังที่เป็นข่าวพระสงฆ์ข่มขืนสีกาขณะลงเวทมนตร์คาถา เพื่อให้สามีของตนหลงไหลและไม่ไปมีหญิงอื่น นอกจากนี้ยังทำให้พระพุทธรูปศาสนาได้รับความมัวหมองได้ ทั้งผู้ปฏิบัติก็จะถูกประณามและโดนไล่ให้ลาสิกขา นำความอับอายมาสู่ตนเองและสังคมได้ นอกจากนี้เมื่อไม่ปฏิบัติให้เกิดสมาธิก็ส่งผลให้ห่างไกลจากพระนิพพานอีกด้วย

ประการที่ ๓ การเจริญปัญญา การฝึกจิตใจให้เกิดปัญญาโดยให้มีสติรู้เท่าทันสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นที่จิตตามความเป็นจริง มิให้จิตยินดียินร้ายไปกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นที่จิต ดังนี้

๑) **สุตมยปัญญา** (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) เกิดมีได้ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ (๑) สัมผัสสังเสาะ การคบหาสัตบุรุษหรือคนดี (๒) สัทธัมมัสสวนะ การฟังสัทธรรมหรือสุตะ การฟังการศึกษาเล่าเรียน ดังเช่นพระพุทธพจน์ว่า “ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญาการฟังด้วยดี การสอบถาม เป็นอาหารของปัญญา” ดังที่ทรงอธิบายความหมายของสุตมยปัญญาว่าในการงาน...ศิลปะ...วิชาทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา บุคคลได้ฟังจากผู้อื่นได้ก็มัสสกตาญาณ หรือได้สัจจानุโลมิญาณว่า รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยงสังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ได้ความสามารถ ความคิดอ่าน ความพอใจ ความกระจำงความเพ่งพินิจ และได้ปัญญาที่สามารถไตร่ตรองสภาวธรรมอันเหมาะสม^{๑๓} ในอรรถกถาจรियाปิฎกตอนว่าด้วยการบำเพ็ญปัญญาบารมีท่านกล่าวว่า “ฟังให้สุตมยปัญญาบังเกิดด้วยการหยั่งลงสู่สุตวิสัยทุกอย่างทุกประการ ด้วยปัญญามีความเป็นผู้ฉลาดในอุบายเป็นเบื้องต้น ด้วยสติ วิริยะ และด้วยการเรียน การฟัง การทรงจำ การสอบถาม แล้วให้ชนเหล่าอื่นตั้งอยู่ในปัญญานั้น”^{๑๔}

๒) **จินตามยปัญญา** จินตามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) เกิดมีได้ด้วยโยนิโสมนสิการ การกระทำไว้ในใจโดยอุบายที่แยบคาย การพิจารณา หรือจินตา การคิด ดังที่ทรงอธิบายความหมายของจินตามยปัญญาไว้ว่า ในการงานทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา ในศิลปะทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา หรือในวิชาทั้งหลายที่ต้องจัดการด้วยปัญญา บุคคลมีได้ฟังจากผู้อื่นได้ก็มัสสกตาญาณ หรือได้สัจจानุโลมิญาณ ว่า รูปไม่เที่ยงเวทนาไม่เที่ยงสัญญาไม่เที่ยงสังขารไม่เที่ยงวิญญาณไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ได้ความสามารถ ความคิดอ่าน ความพอใจ ความกระจำง ความเพ่งพินิจ และได้ปัญญาที่สามารถไตร่ตรองสภาวธรรมอันเหมาะสม^{๑๕} และ ตามคำอธิบายข้างต้นอธิบายเพียงแค่ว่า มิได้ฟังจากผู้อื่น ดังนั้น แม้การได้ประสบกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยตนเองโดยผ่านทางประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส แล้วเก็บมาคิดพิจารณาจนเกิดความรู้ก็เป็นการพัฒนาจินตามยปัญญาในอรรถกถาจรियाปิฎก ท่านกล่าวถึงวิธีการบำเพ็ญจินตามยปัญญาว่า อนึ่ง ฟังยังปัญญาที่เป็นปฏิภาณใน อันยังสัตว์ทั้งหลายให้บรรลุถึงจุดหมายในสิ่งที่ควรทำ และปัญญาที่เป็นอายโกศล อปายโกศลอุปายโกศล ให้เป็นไปตามสมควร อาศัยความเป็นผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อนึ่ง ฟังให้จินตามยปัญญาบังเกิด ด้วยการเป็นผู้ให้สัตว์ทั้งหลายตรึกตรองอาการแห่งสภาวธรรมมีขั้นเป็นต้น^{๑๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ประมวลและวิเคราะห์ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างมีวิธี ฤควิธี (อุบายมนสิการ) คิดถูกทาง (ปถมนสิการ) คิดค้นหาสาเหตุ คิดอย่างมีเหตุผล (การณมสิการ) คิดให้เกิดผล (อุปาทกมนสิการ) ที่ปรากฏ ในพระไตรปิฎกอรรถกถาและฎีกาไว้ว่า มี ๑๐ วิธี ได้แก่

^{๑๓} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๔/๗๖๘/๕๐๓-๕๐๔.

^{๑๔} ขุ.จรिया.อ. (ไทย) ๓/๖๖.

^{๑๕} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๔/๗๖๘/๕๐๓-๕๐๔.

^{๑๖} ขุ.จรिया.อ. (ไทย) ๑/๓๖๖.

๑) คิดแบบสวahaเหตุ หรือ คิดแบบอิตัปปัจจยตา ซึ่งก็แยกย่อยออกเป็นคิดแบบปัจฉัย สัมพันธ์ และคิดแบบสอบสวน

๒) คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือสมัยใหม่เรียกว่าคิดแบบวิเคราะห์

๓) คิดแบบสามัญลักษณะ หรือ คิดแบบรู้เท่าทันธรรมตา

๔) คิดแบบอริยสัจหรือ คิดแบบแก้ปัญหา

๕) คิดแบบอรรถสัมพันธ์ เป็นการพิจารณาให้เข้าใจหลักการ กับ ความมุ่งหมาย

๖) คิดแบบคุณโทษและทางออก

๗) คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม

๘) คิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม

๙) คิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน

๑๐) คิดแบบวิภังชวาที^{๑๗}

๓) ภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการภาวนา) ได้แก่ปัญญาของผู้ เข้าสมาบัติ เกิดมิได้ด้วยการเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน การเจริญสมถะทำให้บรรลุ ฌานสมาบัติ ๘ ปัญญาของท่านผู้เข้าสมาบัติ ๘ ชั้นใดชั้นหนึ่งนี่เองเป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดจากสมถ ภาวนา การเจริญวิปัสสนาทำให้บรรลุอริยมรรคอริยผล ปัญญาของพระอริยบุคคลผู้เข้าผลสมาบัติเป็น ภาวนามยปัญญาที่เกิดจากวิปัสสนาภาวนา วิธีการเจริญสมถะ ได้แก่การเจริญกัมมัฏฐาน ๔๐ อย่างใด อย่างหนึ่ง ได้แก่ (๑) กสิณ ๑๐ (๒) อสุภะ ๑๐ (๓) อนุสสติ ๑๐ (๔) อัปมัณญา ๔ (๕) อาหारे ปฏิกุศลสัญญา (๖) จตุราตุวักขณาน (๗) อรูป ๔ วิธีการเจริญวิปัสสนา ได้แก่การบำเพ็ญวิสุทธิตี ๗ ให้ บริบูรณ์

อย่างไรก็ตาม อรรถกถาจรियाปิฎก ท่านกล่าววิธีการบำเพ็ญภาวนามยปัญญา โดยนัยว่า พึงให้ภาวนาปัญญาสมบูรณ์ด้วยการกำหนดสติลักษณะและสามัญลักษณะแห่งชั้นนี้เป็นต้น ละความ ซองเองและให้ผู้อื่นละความซองในนามรูป ยังฉานวิโมกข์สมาธิสมาบัติและโลกียอภิญญาอันเป็น ภาวนาปัญญา (ในฝ่ายสมถะ) คือ อธิวิริยญาณ ทิพโสดธาตญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติ ญาณ ทิพพจักขุญาณ ยถากัมมุปกญาณ และ อนาคตังสญาณ ให้ถึงความชำนาญ ตั้งอยู่ในสัสติวิสุทธิตี และจิตตวิสุทธิตีแล้วเจริญวิปัสสนาต่อจนกว่าจะถึง ปฏิพาญาณทัสสน วิสุทธิตี^{๑๘} และ เมื่อพิจารณา ดูแล้ว จะเห็นว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงบังคับใครให้เชื่อพระองค์เลย หากแต่ต้องการให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าตรัสถึงฐานะของพระองค์ว่า “ตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทางเท่านั้น ส่วนการ เดินตามทางเป็นหน้าที่ของเธอเอง” ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงย้ำว่าปัญญาต้องควบคู่กับศรัทธาเสมอ ในการที่จะเชื่ออะไรนั้น ต้องมีการรับฟังความคิด ความเห็นของผู้อื่น (ปรโตโฆสะ) ครั้งหนึ่งทรงแสดง ธรรมแก่พระสารีบุตร เมื่อแสดงจบแล้วจึงตรัสถามว่าสารีบุตรเชื่อตามคำสอนนี้หรือไม่ ได้รับคำตอบ ว่ายังไม่เชื่อก่อน พระเจ้าข้า ตรัสชมเชยว่า ดีแล้ว ผู้มีปัญญาย่อมไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ความรอบรู้เหตุผล

^{๑๗} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๗๖ - ๗๒๘.

^{๑๘} ขุ.จริยา.อ.(ไทย) ๑/๓๖๖ - ๓๖๗.

ที่เกิดขึ้นจากการฟังผู้อื่นนี้ เป็นเพียงขั้นแรก เรียกว่าสุดมยปัญญา เมื่อได้รับฟังแล้ว ขั้นต่อไปก็นำมาไตร่ตรองและพิจารณาหาความจริง ด้วยวิธีอันแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) เพื่อให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า จินตามยปัญญาอันเป็นบันไดก้าวไปสู่ภาวนามยปัญญา อันเป็นขั้นสัมมาทิฐิ ต่อไป

ดังนั้น ต้องสำรวจตนเองว่าเรานับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก หรือนับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก ถ้านับถือพุทธศาสนาเป็นหลักก็หมายความว่า พุทธศาสนาเป็นพื้น เป็นสภาพที่ปรากฏทั่วไปเด่นอยู่ แล้วไสยศาสตร์หรือสิ่งที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนา แต่ถ้านับถือไสยศาสตร์เป็นหลัก ก็หมายความว่า การนับถือไสยศาสตร์นั้นเป็นพื้น เป็นสิ่งที่ปรากฏเด่นทั่วไป แล้วพระพุทธศาสนาก็กลายเป็นตัวประกอบไป เวลานี้ให้ชาวพุทธลองสำรวจตัวเองดูว่า สภาพความเชื่อในสังคมของตนเป็นอย่างไร มนุษย์ปัจจุบันนี้เวลานับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปทำการอันวอนต่าง ๆ นั้น เพื่อเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนในเรื่องผลประโยชน์ใช้หรือไม่ เป็นการขัดเกลากิเลสหรือเปล่า ถ้าเป็นอย่างนั้นคือไม่เข้าหลักการที่กล่าวมา ก็แสดงว่าได้มีการคลาดเคลื่อนจากหลักการของพระพุทธศาสนา เหตุการณ์ที่ผ่านมา ๑๐ ปีนี้ ได้พ้องถึงสภาพความคลาดเคลื่อนจากหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นจริงก็ต้องตื่นตัวขึ้นมา และรีบแก้ไขปรับปรุงนำเข้าสู่หลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา ถ้าชาวพุทธเคลื่อนจากหลักการของพระพุทธศาสนา ความคลาดเคลื่อนนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร สาเหตุอย่างหนึ่ง คงมาจากการที่ชาวพุทธไม่รู้หลักการของพระพุทธศาสนาว่าคืออะไร ถ้าชาวพุทธไม่รู้ก็เพราะขาดการศึกษานั้นเอง ทำให้ขาดการศึกษา เป็นไปได้ไหมว่าผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธไม่ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธ หรือว่าตัวเองก็ไม่มีการศึกษา ผู้ที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธก็คือ พระสงฆ์ ถ้าอย่างนั้นก็หมายความว่า สภาพการณ์ที่ขาดการศึกษานั้น อาจจะมาจากการที่พระสงฆ์ไม่สอน หรือพระสงฆ์ไม่มีความรู้ที่จะสอน อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้ เรื่องก็มาถึงตัวพระสงฆ์ว่าจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข แต่อย่างน้อย มันสะท้อนภาพว่า ถ้ามองในแง่ความรับผิดชอบของชาวพุทธทั้งหมด ในฐานะพุทธบริษัท ๔ ก็เป็นเวลาที่ต้องมาสำรวจความเชื่อของตัวเองว่า การเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้นมา นั้น อาจจะเป็นเพราะต้นเหตุที่เกิดจากชาวพุทธเอง คือชาวพุทธ เป็นตัวเหตุปัจจัยที่สร้างเหตุการณ์ร้ายทำให้เกิดสภาพความเสื่อมของพระพุทธศาสนาขึ้นมา ไม่ใช่ใครอื่น การปฏิบัติตามหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ ๘ ตั้งแต่สัมมาทิฐิ จนถึงสัมมาสมาธิทำให้หลุดพ้นจากดิรัจฉานวิชาได้ และสามารถที่จะปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานได้ในขณะเดียวกันด้วย

การปฏิบัติธรรมนั้นมี ๒ วิธี คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเฉพาะวิปัสสนากรรมฐาน ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิบัติ ถ้าผู้ปฏิบัติยังไม่สามารถยกจิตเข้าสู่วิปัสสนาญาณได้ การบรรลุธรรมผลจะไม่เกิดขึ้นเลย เมื่อสามารถทำวิปัสสนาญาณให้แจ้งได้แล้ว การบรรลุธรรมผลจึงจะเกิดขึ้น การปฏิบัติเมื่อได้ศึกษาหลักธรรมจนมีความเข้าใจและจดจำได้เป็นอย่างดีแล้วจึงลงมือปฏิบัติ ซึ่งต้องเตรียมตัวให้พร้อม ตัดสิ่งวิตกกังวลต่าง ๆ ออกให้หมดเสียก่อน เมื่อพร้อมแล้วจึงไปสู่สำนักของอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการสอน แนะนำ แก้ไขข้อขัดข้องต่าง ๆ ได้ แล้วเริ่มลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง มีความมุ่งมั่นอย่างมีเป้าหมาย ไม่ท้อแท้ เพียรพยายามปฏิบัติไปตามขั้นตอน และต้องคอยตรวจสอบผลการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา พยายามปรับปรุงแก้ไข

วิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการที่ได้ศึกษา จนสามารถจัดกิเลสออกจากจิตสันดาน และบรรลุ มรรคผลตามที่ปรารถนาในที่สุดผลของการบรรลุธรรมนั้นมี ๔ ระดับคือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตผล

การบรรลุธรรมแต่ละระดับ สามารถจัดกิเลสได้ตามลำดับ ตั้งแต่กิเลสอย่างหยาบไป จนถึงกิเลสอย่างละเอียด พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ไปด้วย สภาพะของการ บรรลุธรรมและช่วงจังหวะในการบรรลุธรรมนั้น มีความแตกต่างกัน แล้วแต่ประสบการณ์และภูมิหลัง ของแต่ละบุคคล แต่ที่เหมือนกัน คือ เมื่อถึงจุดสุดท้ายของการบรรลุธรรม ทุกคนล้วนมองเห็นความ จริงของสรรพสิ่งว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรา ทุกสิ่ง เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีใครบังคับบัญชาได้ผลจากการศึกษาพบว่า หลักธรรมและแนวทางในการ ปฏิบัติมีความสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่ยังคงขาดขั้นตอนการปฏิบัติและแบบแผนในการปฏิบัติที่เป็นระบบเป็น ขั้นตอนเป็นตอน และการประเมินผลการปฏิบัติที่สามารถนำมาประเมินผลการปฏิบัติของทั้งตนเองและ ผู้อื่นได้ ทั้งส่วนที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้เสนอแผนการปฏิบัติไว้อย่างเป็น ขั้นตอน โดยแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว พร้อมทั้งการประเมินผล การปฏิบัติของตนเองและผู้อื่นไว้ เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและการประเมินผลการบรรลุธรรม หรือพ้นจากดิรัจฉานวิชาสืบไป

นอกจากนี้เมื่อบรรพชิตหรือบุคคลในสังคมไทย ไม่รู้หลักธรรมคำสอนที่แท้จริงใน พระพุทธศาสนา ก็อาจจะหลงไปประกอบดิรัจฉานวิชาได้ง่าย ก็เพราะขาดการศึกษา นั่นเอง ทำให้จึง ขาดการศึกษา เป็นไปได้ว่าผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธไม่ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธ หรือว่าตัวเองก็ไม่มีการศึกษา ผู้ที่ให้การศึกษาแก่ชาวพุทธก็คือ พระสงฆ์ ถ้าอย่างนั้นก็หมายความว่า สภาพการณ์ที่ขาดการศึกษานั้น อาจจะมาจากการที่พระสงฆ์ไม่สอน หรือพระสงฆ์ไม่มีความรู้ที่จะ สอน อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นอย่างนี้ เรื่องก็มาถึงตัวพระสงฆ์ว่าจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข แต่อย่าง น้อย มันสะท้อนภาพว่า ถ้ามองในแง่ความรับผิดชอบของชาวพุทธทั้งหมด ในฐานะพุทธบริษัท ๔ ก็เป็นเวลาที่ต้องมาสำรวจความเชื่อของตัวเองว่า การเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้นมา นั้น อาจจะ เป็นเพราะต้นเหตุที่เกิดจากชาวพุทธเอง คือชาวพุทธนี้แหละเป็นตัวเหตุปัจจัยที่สร้างเหตุการณ์ร้าย ทำให้ เกิดสภาพความเสื่อมของพระพุทธศาสนาขึ้นมา ไม่ใช่ใครอื่นเลยจากการที่พระเดชพระคุณท่านได้ แสดงทัศนะไว้แสดงให้เห็นว่าท่านมองสภาพการณ์แบบมุมกว้าง และมองไปทุกส่วน ที่มีได้มุ่งแต่โทษ ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ว่าเป็นผู้ผิดและเป็นสาเหตุของความผิดนั้น

หากมีการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรม ให้เหตุและผลตามความเป็นจริงเกี่ยวกับพระ สัทธรรมให้เกิดความชัดเจน แจ่มแจ้งแก่บุคคลทั่วไป ก็เชื่อได้ว่าความเห็นผิดหรือความคลาดเคลื่อน จากพระสัทธรรมนั้นย่อมน้อยลง เพราะปัจจุบันชาวพุทธจำนวนไม่น้อยที่เกิดความเข้าใจผิด คลาดเคลื่อนไปจากพระสัทธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ปฏิเสธ ไม่ได้ในสังคมปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ ที่ถือว่ามิอทธิพลสำคัญต่อจิตใจของคนในสังคมที่กำลังสร้างความ เข้าใจที่ผิดพลาดให้เกิดขึ้นกับพระสัทธรรม ซึ่งพบเห็นได้ตามวัดวาอารามเกือบทั่วประเทศ คนใน

สังคมไทยที่เรียกตัวเองว่าชาวพุทธกลับรู้จักแต่พระสงฆ์ที่มุ่งเน้นทางไสยศาสตร์หรือลัทธิความเชื่ออื่น นอกจากคำสอนที่แท้จริงของศาสนาที่สามารถละอวิชชาหลุดพ้นจากดิรัจฉานวิชาได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันไม่ให้หลงผิดไปในดิรัจฉานวิชามากกว่านี้ ซึ่งสาเหตุสำคัญก็ต้องเริ่มจากพระสงฆ์ก่อนที่ ลด ละ เลิกการเลี้ยงชีพที่เรียกว่าดิรัจฉานวิชา จึงจะทำให้สังคมไทยได้เข้าใจในหลักธรรมและแสวงหาความจริงได้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า โดยประวัติความเป็นมาไม่ทราบแน่ชัด แต่ที่ทราบวาสังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องของภูต ผี ปีศาจ ปัญหาที่สำคัญ คือ การที่สังคมไทยไม่ได้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นจากดิรัจฉานวิชา และยังมีคุณสมบัติในหลักธรรม จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้มีพระสงฆ์ที่ตั้งสำนักและเป็นหมอดู จะต้องมีการสะเดาะเคราะห์ตามคำทำนายทายทักของหมอดูใน ส่วนของพระสงฆ์ที่ประพฤติตนเป็นหมอดู แต่ตัวเองยังก่อกรรมทำเข็ญ เบียดเบียนผู้อื่นเสมอๆ หรือไม่เร่งสร้างบุญกุศลทำทาน มัวแต่อาศัยโชคสลาภ วาสนาที่ได้จากการดวง หรือฟังหมอดูจนไม่มีเวลาทำอะไร กระทั่งจนลืมปฏิบัติธรรมที่จะมีผลอานิสงส์ให้ตนมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรมก็ลดพฤติกรรมนั้น หรือ พ่อค้าแม่ขายที่ต้องการค้าขายดีรำรวย มัวแต่นั่งภาวนาขอพรกับเครื่องรางไม่สนใจคุณภาพสินค้าที่ขาย ไม่สนใจต้อนรับลูกค้า ไม่ขยันทำมาหากิน ก็ไม่สามารถจะทำให้รวยขึ้นมาได้ รุ่งแต่จะทำให้แย่ลงไปกว่าเดิม อย่างนี้ก็คือการสร้างความมั่งงาย อย่างไรก็ตามเหตุผลให้กับคนในสังคม หรือการสร้างพระเครื่องขึ้นมา ป่าวประกาศโฆษณาชวนเชื่อว่าพระที่ตนเองสร้างนั้นสามารถตัดเคราะห์กรรมได้ เพียงนำไปบูชาติดตัว พฤติกรรมเช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ทำให้สังคมเกิดความลุ่มหลง มั่งงาย คิดแต่ว่าการกราบไหว้ขอพรเพียงอย่างเดียวก็สามารถช่วยเหลือตนเองรอดพ้นจากภัยอันตรายได้

ดังนั้น พระภิกษุ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ เกี่ยวกับ วิชาโหราศาสตร์อยู่บ้าง เพื่อนำมาใช้เฉพาะเรื่องของสงฆ์ ไม่ใช่เข้าไปใช้ เพื่อให้เกิด ลามสัการะในเรื่องอื่นที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์ อย่างที่พระพุทธรองค์ทรงมีพุทธานุญาตให้พระภิกษุเรียนเกี่ยวกับการหาปกขณาก็เพื่อ ให้ทราบในเรื่องของวันที่พระสงฆ์จะต้องลงอุโบสถ ประกอบกิจสำคัญของสงฆ์ มิใช่ให้นำความรู้ขึ้นมาทำนายทายทักเป็นวิชาเลี้ยงชีพ จึงทรงบัญญัติเป็นอาบัติทุกกฎ ไว้ในวินัยปิฎก จุลวรรค ขุททกวัตตุขันธกะ^{๑๙} หลักการของพุทธศาสนาสอนให้มีศรัทธามีความเชื่อ ด้วยการใช้อยู่พิจารณาถึงเหตุผลอย่างแยบคาย ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ว่าสิ่งใดเป็นกุศลไม่มีโทษ เมื่อปฏิบัติตามแล้ว ตนเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อน วิญญูชน คือ นักปราชญ์ไม่ติเตียนก็ควรปฏิบัติตามได้ หากสิ่งใดเป็นอกุศล มีโทษ เมื่อปฏิบัติตามแล้ว ตนเองก็เดือดร้อน ผู้อื่นก็เดือดร้อน วิญญูชนติเตียน ก็ควรละสิ่งนั้นเสีย ไม่ควรปฏิบัติ เพื่อช่วยอนุเคราะห์ผู้มีระดับสติปัญญา ที่ยังไม่พร้อมที่จะเข้าถึงแก่นแท้ของพุทธศาสนา ต่อเมื่อได้พัฒนาระดับสติปัญญาถึงขั้นสูงสุด ความเชื่อก็จะหมดหน้าที่ไป กลายเป็นความรู้แจ้งเห็นประจักษ์จริง เข้าถึงพระนิพพานในที่สุด

^{๑๙} ที่.สี. (ไทย) ๙/๑๘๓-๑๘๔/๖๖.

๔.๒ แนวทางปฏิบัติหลุดพ้นตรัสจ্ঞานวิชาตามหลักไตรสิกขา

พระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนให้ดับกิเลสและทุกข์ทั้งปวงด้วยไตรสิกขา การพิจารณาเพ่งลักษณะแห่งความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสและทุกข์ทั้งหลายโดยไตรลักษณ์ จนเกิด “ยถาภูตญาณทัสสนะ” คือ ปัญญาหยั่งรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริง (โยนิโสมนสิการแห่งยถาภูตญาณทัสสนวิมุตติ) ซึ่งหมายถึง “ปัญญาญาณ” ต่างๆ ในวิปัสสนาภูมิ ซึ่งอยู่ในกระบวนการพัฒนา “ภาวนามยปัญญา” ที่เริ่มด้วย “โสฬสญาณ-ญาณ ๑๖” เมื่อภาวะจิตเป็นสมาธิที่แน่น “อัปนาสมาธิ” (อุเบกขา-เอกัคคตา = จตตถณาน) เป็นภาวะจิตที่ปราศจากนิเวรณหตจตแล้ว ฉะนั้น ความจริงที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่หยั่งย่นถาวร เรียกว่า “ปรมาตถสัจจะ” (Absolute Truth) มีความหมายสูงสุดที่เสถียรไม่ถ่วงแน่น เพราะฉะนั้น การทำ “โยนิโสมนสิการ” ในภาวนามยปัญญานั้น จึงเป็นเริ่มต้นกำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วย “อริศีล” กิเลสอย่างกลางด้วย “อริจิตต์” และกิเลสอย่างละเอียดด้วย “อริปัญญา” ซึ่งแตกต่างจากการทำ “โยนิโสมนสิการ” ในจินตามยปัญญากับสุตมยปัญญาโดยสิ้นเชิง ในกรณี ผู้ที่มีภูมิหลัง นั่นคือ ความเชื่อ ความศรัทธา ในลัทธินอกพระพุทธศาสนามาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ไสยศาสตร์” ที่เป็นการเรียนรู้ใน “ตริจ্ঞานวิชา” เช่น วิชาเสน่ห์ยาแฝด วิชาคลาดแคล้ว วิชามหานิยม วิชาเรียกของทิพย์ วิชาแก้อาถรรพ์คำสาป วิชาสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ ได้ “ครอบครุ” มาแล้ว มีสมาธิแก่กล้ายิ่งนัก มี “ญาณทัสสนะ” เช่นเดียวกัน แต่เป็น “มิจฉาญาณทัสสนะ” ที่เกิดจากแรงพยาบาทใน “มิจฉามรรค” นั่นคือ “มิจฉัตตะ ๑๐” ไม่ใช่ “สัมมามรรค-อริยมรรค” ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้แต่พุทธบริษัททั้งหลายให้ปฏิบัติตาม พวกนักของขลังดังกล่าวนี้ หรือศิษย์ฤาษีพ่อแก่ อะไรทำนองนั้น เวลามาปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ก็ยังไม่ลืม “ของเก่า” ปฏิบัติไปปฏิบัติมา วิชาของพระพุทธเจ้ายากกว่า ปล่อยวาง ง่ายกว่า ได้ค่าจ้างค่าแรงด้วย หรือเสกเป่าคาถาได้ง่ายกว่า กว่าจะขึ้น “โสฬสญาณ-ญาณ ๑๖” ได้ นั้น ในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าพระสาวกสาวิกามีวิชาแห่งอริยมรรคสมณธรรมไม่แก่กล้าเพียงพอ ก็จะถูกคว่ำพระธรรมได้ทันที ต่อหน้าสาธารณชน แต่ถ้าแพ้พระธรรมของพระพุทธเจ้า ก็จะยกพวกออกบวชในพระพุทธศาสนาเช่นกัน เป็นการประลองดวงกันทางปัญญา หรือแข่งขันพระธรรมกัน ว่าของใครดีกว่ากัน ในครั้งพุทธกาล) และมักปฏิบัติตนผิดพระธรรมวินัย ที่เรียกว่า “อลัชชี” อีกต่างหาก ทำให้พระพุทธศาสนามัวหมอง ไม่ประกอบด้วยเหตุผลและปัญญา ตามหลักการศึกษารธรรมใน “ไตรสิกขา-สิกขา ๓” เพราะฉะนั้น พวกนักเล่นของขลังอาคมจึงต้องระวังภาวะจิตที่จะเป็น “มิจฉัตตะ ๑๐” กับ “สัมมัตตะ ๑๐” แต่ไม่ต้องกลัวภัยอดฉันทข้าว ถ้าไม่ปล่อยของขลังก็แล้วกัน นักบวชถ้ารักษาศีลให้บริสุทธิ์ ย่อมผลานิสงส์ ดังคาถาที่ว่า สีเลนนะ สุขะติง ยันติ = ศีลเป็นเหตุให้ถึงสุขคติ สีเลนนะ โภคะสัมปะทา = ศีลเป็นเหตุให้ถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์ สีเลนนะ นิพพุติง ยันติ = ศีลเป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน ตัสมา สีลัง วิโสทะเย = เพราะเหตุนี้พึงชำระศีลให้หมดจด

ดังนั้นหลักสิกขา ๓ หรือไตรสิกขา จัดได้ ๓ ดังพุทธพจน์ที่แสดงไว้ต่อไปนี้ “ภิกษุทั้งหลาย สิกขามิอยู่ ๓ ประการ คือ อริศีลสิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญาสิกขา อริศีลสิกขา

เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังตจากกามทั้งหลายฯ บรรลุจุดตกณานที่ไม่มิทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่นี้เรียกว่า อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ฯ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” นี้เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา”^{๒๐} การพิจารณาตามหลักการทางพุทธศาสนาแล้ว การออกบวชถือเป็นการสละทางโลก ใช้ชีวิตในเพศบรรพชิต เพื่อให้เอื้ออำนวยแก่การบำเพ็ญเพียร เผากิเลส พัฒนาจิตใจจนถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงอย่างแท้จริง ซึ่งก็คือการเข้าถึงสภาวะแห่งนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภิกษุสงฆ์นั่นเอง หรือเรียกว่า เป็นเป้าหมายในระดับโลกุตระธรรม ส่วนคฤหัสถ์ที่ยังครองเรือนอยู่นั้น แม้ยังไม่ได้ตั้งเป้าหมายคือพระนิพพานไว้ในอนาคตอันไกล แต่ทั้งนี้ ทุกคนย่อมมีเป้าหมายที่จะมีชีวิตดำเนินไปอย่างสงบสุข อยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข มีความสมบูรณ์พูนสุขทั้งทางกายและใจ มีสุขภาพแข็งแรงไร้โรคภัย มีการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไป การปฏิบัติหลุดพ้นไตรภวนิวชาตามหลักไตรสิกขา ควรฝึกในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล ด้านสมาธิ หรือพัฒนาจิตใจให้เจริญได้ที่ ด้านปัญญาสูงขึ้นไปให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง ไตรสิกขานี้ เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติทั่วไป ได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่า โอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง (ศีล) การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม (สมาธิ) การทำจิตของตนให้ผ่องใส (ปัญญา) ดังนั้นการคิดพิจารณามองเห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ก็ยิ่งชัดเจน ตรงตามจริง แล่น คล่องเป็นผลดีในทางปัญญามากขึ้นเท่านั้น อุปมาในเรื่องนี้ เหมือนว่าตั้งภาชนะน้ำไว้ด้วยดีเรียบร้อย ไม่ไปแกล้งสั่นหรือเขย่ามัน (ศีล) เมื่อน้ำไม่ถูกกวน คน พัด หรือเขย่า สงบนิ่ง ผงฝุ่นต่างๆ ก่อนกัน หายชุน น้ำก็ใส (สมาธิ) เมื่อน้ำใส ก็มองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน (ปัญญา) ในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นไปถึงขั้นจะให้เกิดญาณ อันรู้แจ้งเห็นจริงจนกำจัดอาสวะกิเลสได้ ก็ยิ่งต้องการจิตที่สงบนิ่ง ผ่องใส มีสมาธิแน่วแน่มั่นคงขึ้นไปอีก ถึงขนาดระงับการรับรู้ทางอายตนะต่างๆ ได้หมด เหลืออารมณ์หรือสิ่งที่กำหนดไว้ใช้งานแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อทำการอย่างได้ผล จนสามารถกำจัดกวาดล้างตะกอนที่นอนกันได้หมดสิ้นไป

สรุปได้ว่าการศึกษาตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา มีความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลต่อกัน คือ ด้านศีล เป็นการจัดระเบียบ ด้านสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลแก่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นสิ่งที่นำมาใช้ฝึกฝนมนุษย์ ให้มีระเบียบวินัย มีความสุจริตกาย วาจา มีแรงงานที่เป็นสัมมาชีพ มีพฤติกรรมที่ดีงามและร่วมสร้างสรรค์สังคมให้ดีงาม และการอาศัยสภาพแวดล้อมที่เอื้อเช่นนี้ก็จะเป็นพื้นฐานให้เอื้อต่อการพัฒนาสมาธิหรือพัฒนาจิตใจต่อไป ด้านสมาธิ เป็นการพัฒนาจิตใจให้ประณีต มีสมรรถภาพ มีคุณภาพ และมีสุขภาพจิตที่ดี การอาศัยสภาพสภาพจิตที่ดีก็จะเป็นพื้นฐานให้เอื้อต่อการปัญญาต่อไปต่อไป ด้านปัญญา เป็นการพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ทำการต่าง ๆ ด้วยความรู้เข้าใจ จนบรรลุถึงความรู้ประเภทที่ทำให้มีชีวิตหลุดพ้นเป็นอิสระ เป็นอยู่ด้วยความ

^{๒๐} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๙๐/๓๑๘-๓๑๙.

ผ่องใสเบิกบานตลอดทุกเวลา เมื่อพัฒนามาจนถึงตรงนี้แล้วการบรรจบประสานของด้านจิตกับด้านปัญญา ก็จะทำให้ปัญญาส่งผลต่อจิตใจอีก โดยปัญญาจะปลดปล่อยจิตให้เป็นอิสระ และทำให้เกิดสภาพจิตอุเบกขาแต่เป็นอุเบกขาที่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งทำให้จิตอยู่ตัว มีคุณภาพ สภาพจิตเช่นนี้ก็จะ เป็นปัจจัยแก่ ศีล คือ ส่งผลทำให้มนุษย์เกิดมีพฤติกรรมที่ดีงามเกื้อกูลในความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน และเป็นเครื่องประสานสังคมโดยนำไปสู่การให้เผื่อแผ่แบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยวาจา และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อกัน เป็นต้น เมื่อมนุษย์ประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา จึงจะสามารถเข้าใจชีวิตและการดำเนินชีวิตของตนได้ เพราะหลักไตรสิกขาหัวใจของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้ชัดว่าเป็นที่จะสามารถละทิ้งฉันทวิจ্ঞานวิชาหรือแม้แต่ปัญหาที่สังคมไทยพบเจออยู่เป็นเนืองนิตย์ก็จะได้นำหลักไตรสิกขามาปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากฉันทวิจ্ঞานวิชา ดังนี้

๔.๒.๑ หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาทำนายทายทัก

เนื่องด้วยคนมักจะคิดไปว่าพระพุทธเจ้าสอนในเรื่องการหลุดพ้นอย่างเดียว นั่นคือเขายังไม่เข้าใจว่าสัพพัญญูคืออะไร ทางโลกก็ตอบไป ทางธรรมก็ตอบไป แต่เพราะคนยังไม่เป็นโสดาบันจึงมีความหวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ก็เลยไปฟังคนอื่น ฟังหมอดูบ้าง ฟังผีสิงเทวดานางไม้ ฟังตัวเลข ก็จะไปแสวงหาไปเรื่อยๆ เป็นการหาที่พึ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์ได้ และความจริงแล้วการทำนายทายทักจัดแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มหลักด้วยกัน กลุ่มหนึ่งไม่มีหลักวิชาที่ชัดเจน อาศัยพรสวรรค์หรือศิลปะเฉพาะตัวของผู้ทำนาย เป็นหลัก วิธีการนี้สอนและเรียนรู้กันไม่ได้ เพราะไม่มีหลักการให้ยึดถือ เป็นเรื่องที่ไม่รู้ได้เฉพาะตัว พิสูจน์กันยาก เป็นเรื่องที่ต้องเชื่อหมอดูเพียงอย่างเดียว จัดเป็นไสยศาสตร์ก็ว่าได้ การทำนายทายทักในกลุ่มนี้ที่รู้จักกันแพร่หลายประกอบด้วย การเข้าทรง การเพ่งจิตหรือใช้จิตสัมผัส การเข้าฌาน การนั่งทางในหรือการนั่งสมาธิ เป็นต้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นการทำนายทายทักที่ต้องอาศัยหลักวิชา หมอดูจะตีขลุมทำนายเอาตามอำเภอใจไม่ได้ เพราะถูกจับผิดได้ว่าขัดกับหลักวิชา แนวทางนี้เป็นวิธีการที่สอนและเรียนรู้กันได้ ตรวจสอบกันได้ จัดเป็นวิทยาศาสตร์ก็ว่าได้ เพราะมีหลักการและวิธีการที่แน่นอนและชัดเจนระดับหนึ่ง แม้ว่าแนวทางต้องอาศัยหลักวิชาในการทำนาย แต่ใครจะทำนายแม่นยำมากน้อยกว่ากัน ก็เป็นเรื่องของฝีมือประสบการณ์ และพรสวรรค์ที่แตกต่างกันออกไป ไม่ต่างจากศาสตร์สาขาอื่นที่ศึกษากันตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิชาแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น

หลักไตรสิกขาจึงเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ที่ยังเรียนและชอบวิชาการทำนายทายทัก ศีล สมาธิ และปัญญา ความจริงที่เป็นกฎตายตัวของธรรมชาติ ครอบคลุมทุกเรื่อง กล่าวคือต้องเป็นผู้มีศีลดี ไม่ห่างเหินจากฌาน หรือสมาธิ ประกอบกับการทำวิปัสสนา คือมีปัญหาเห็นความ ไม่เที่ยง อยู่วิเวกบ้าง หรือให้ความศรัทธาศีล สุตมยปัญญาก็ได้ แล้วก็จะได้สมความปรารถนาสิ่งนี้ต้องยึดไว้ตลอดชีวิต เพราะความตายแน่นอน เวลาเราจะตาย เราจะวางจิตไม่ไหว นี่เป็นคำสอนที่ตอบได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ปัจจุบันคนไทยมีการดำเนินชีวิต ไปตามความเชื่อที่นับถือต่าง ๆ มากกว่าการใช้สติปัญญา ซึ่งมีแนวโน้มทวี แต่ในปัจจุบัน พิธีการทำนายทายทักนั้นอยู่นอกเหนือในพระพุทธศาสนา มี

การปฏิบัติที่ผิดความมุ่งหมายกล่าวคือประกอบพิธีกรรมเพื่อมุ่งลาภสักการะไม่เป็นไปตามกระบวนการพัฒนาปัญญา จึงหันไปสู่อิทธิอำนาจ

๔.๒.๒ หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาเครื่องราง-ของขลัง

หลักคำสอนในพุทธศาสนา ได้จำแนกประเภทแห่งพฤติกรรมไว้หลายลักษณะ ตามเกณฑ์ต่างๆ เช่น จำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุให้เกิดพฤติกรรมจำแนกตามทวาร หรือทางแสดงออกของพฤติกรรม หรือจำแนกตามความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรม เนื่องจากคำสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์นี้มีปรากฏมากมายในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ทั้งในส่วนพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่างๆ ในงานวิจัยนี้จึงขอนำมากกล่าวโดยสังเขป ดังนี้พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ก) กายทวาร พฤติกรรมทางกาย หรือกระทำด้วยกาย ข) วาจา ทวาร พฤติกรรมทางวาจา หรือการกระทำทางวาจา ค) มโนกรรม พฤติกรรมทางใจ หรือการกระทำทางใจ^{๒๑} พฤติกรรมที่เป็นความดี อันนำไปสู่ความสุขความเจริญ ทางกาย วาจาและ ใจ แต่ในเรื่องของการกระทำที่เป็นไปในลักษณะของวิชาเครื่องราง ของขลัง ทำน้ามนต์ ถือว่าบางส่วนก็มีการกระทำที่ไม่เป็นไปตามหลักพุทธศาสนาหรือหลักไตรสิกขา ถือว่าเป็นหลักยึดถือแก่ผู้ปฏิบัติ แม้ว่าบางที่จะอาศัยสิ่งเหล่านี้ในการปลุกเสก เครื่องรางของขลัง การทำน้ามนต์แต่ก็ไม่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ แต่เป็นการสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในวัตถุสิ่งของที่ปลุกเสกเหล่านี้ โดยอาศัยพิธีกรรมบางอย่างของพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์แสดงความสำคัญของมิจฉาทิฎฐิ และสัมมาทิฎฐิ ที่สืบเนื่องมาจากมโนกรรม ความว่าภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้อกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้น อกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเจริญยิ่งขึ้น ไปจนไพบุลย์ เหมือนอย่างมิจฉาทิฎฐิเลย^{๒๒}

เครื่องรางที่สร้างขึ้น นอกจากเครื่องรางของขลังตามธรรมชาติแล้ว ยังมีเครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นอีกเป็นจำนวนมากที่ทำให้ผู้คนหลงใหลและหามาไว้ แม้แต่พระสงฆ์ทุกวันนี้ก็จะสังเกตเห็นได้ว่ามีการอาศัยสิ่งเหล่านี้ในการเลี้ยงชีพ การส่งพระ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมถือว่าเป็นการเลี้ยงชีพในลักษณะที่เป็นอิทธิอำนาจ การซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเครื่องรางของขลังหรือเงินตรา จะเห็นได้ว่ามีพระภิกษุจำนวนหนึ่งนิยมพระเครื่องรางของขลัง เพื่อหวังคุณวิเศษความศักดิ์สิทธิ์ของเครื่องรางของขลังเหล่านั้นช่วยคุ้มครองป้องกันอันตรายบ้าง เป็นเมตตามหานิยมบ้าง ค้าขายดีบ้าง ตามแต่ผู้บูชาจะปรารถนา โดยผู้ที่สร้างเครื่องรางของขลังเหล่านั้น บางครั้งเป็น พระเกจิอาจารย์ พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่นับถือ ก็ทำการสร้างขึ้นมา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์บางรูปมีเจตนาที่จะอาศัยเครื่องรางของขลังในการเลี้ยงชีพที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดพระวินัย และที่สำคัญไม่ได้ดำเนินไปตามหลักธรรม โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้พระสงฆ์อยู่

^{๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๔/๕๖., อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๔๔๕/๑๓๑.

^{๒๒} ข.ข. (ไทย) ๒๕/๒๓๘-๒๔๘/๓๘.

ในศีล สมาธิ และปัญญาอันเป็นหนทางในการหลุดพ้นได้ หลักไตรสิกขาเพื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ควรมีการกระทำ การหันมาให้ความสนใจในไตรสิกขากันมากขึ้น โดยพระสงฆ์เองจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ กล่าวคือ ควรรักษาศีลให้บริสุทธิ์ โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง เนื่องด้วยการรักษาศีลให้ บริสุทธิ์เป็นการประพาศพรหมจรรย์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีและปฏิบัติตนให้อยู่ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของชาวพุทธ ต้องมีความพร้อมทั้งศีล สมาธิ ปัญญา อย่างครบถ้วน จะขาดข้อหนึ่ง ข้อใดไปไม่ได้ จึงเท่ากับเป็นการฝึก ผู้สร้างพระเครื่องไปในตัวเลยว่า ผู้ใดจะสร้างพระเครื่องรางของ ขลังนั้นมีความถึงพร้อมในศีล สมาธิ ปัญญา และต้องมีความชำนาญในไตรสิกขานี้ก่อนจึงจะกระทำ ได้ เปรียบดังผู้รักษาศีล เจริญสมาธิและจิตประกอบด้วยปัญญา รู้เท่าทันสภาวะตามความเป็นจริง จิต ก็หลุดพ้นได้ ส่วนผู้ที่อาศัยเครื่องรางของขลังโดยไม่มีศีล สมาธิ และปัญญา^{๒๓} ทั้งผู้สร้างและผู้นำไปใช้ ก็ถือว่าไม่ได้ดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา แต่จะเป็นการเลี้ยงชีพเพื่อมุ่งหวังลาภสักการะก็จะจัดได้ว่า เป็นการเลี้ยงชีพแบบตริจฉานวิชา ซึ่งผู้ที่หลงผิดไปหากกลับมาเป็นผู้ประกอบด้วยศีล สมาธิ และ ปัญญา ก็จะเป็นการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม

๔.๒.๓ หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาการเข้าองค์ ทรงเจ้า

การทรงเจ้าเข้าผี จึงเป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับ สมัยใหม่ แต่ก่อน เรื่องทรงเจ้าเข้าผีเป็นชื่อเฉพาะท้องถิ่น แต่ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา มีความเชื่อที่ หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและ พิธีกรรมทางศาสนา^{๒๔} ส่วนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ เป็นทางที่จะพึงทำได้ด้วยความสามารถของตน พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อ โดยยึดหลักกาลามสูตร ทรงให้ใช้เหตุผล พิจารณาในสิ่งต่างๆ ว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้ และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญ และพึงพระ รัตนตรัยดีที่สุดในที่สุด ประชาชนไม่อาจแยกได้ว่า ส่วนใด เป็นคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาจริง และส่วน ใดที่เป็นความเชื่อในเรื่องผีสังเวทดาอันเป็นความเชื่อเดิม รวมไปถึงการเช่นไหว้บรรพบุรุษและการ เข้าทรงด้วย ความเชื่อในการเข้าทรงและร่างทรงของชาวบ้าน จึงนำไปสู่ความเชื่อทางพิธีกรรมและ บทบาทของตนเองต่อสังคมของร่างทรงด้วย และสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีความเชื่อเรื่องการเข้าทรง และร่างทรงมี ๙ ประการคือ ๑) ความกลัวทางกายและใจ ๒) ความต้องการทางกายและใจ ๓) ความ เชื่อทางไสยศาสตร์ ๔) ปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ๕) ความล้มเหลวทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ ๖) ความล้มเหลวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ถูกต้องแก่ประชาชน ๗) ศาสนาไม่อาจเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของประชาชนได้มากเพียงพอ ๘) ช่วยแก้ปัญหาบางส่วนของมนุษย์ ๙) พระภิกษุสงฆ์ และนักจิตวิทยามีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๑๗๓.

^{๒๔} พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร, “ตริจฉานวิชา” ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติใน สังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

อย่างไรก็ตาม สิ่งทีกล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาแล้วทำให้หลุดพ้นจาตริัจฉานวิชานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และ แนวคิดทางสังคมเพื่อทำให้ทุกท่านได้เข้าใจในวิถีทางการทำตนเองให้ไม่ไปหลงเชื่อสิ่งเหล่านั้นจนถึงต้องสละสมบัติ เงินทอง และ สิ่งของอันมีค่าในการดำเนินชีวิตไปเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องที่เกี่ยวข้องตริัจฉานวิชา แน่นนอนในสังคมไทย ปัจจุบันจะพบว่า คนไทยบางกลุ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับตริัจฉานวิชาถึงกับต้องสละชีวิตเพื่อบูชา หรือ การสละชีวิตบางส่วนเพื่อการเข้าถึงตริัจฉานวิชา เพราะพระพุทเจ้าก็ทรงตรัสไว้แล้วว่า ไม่ใช่ทางแห่งการพ้นทุกข์ จริ่งอยู่อาจจะเบาบางได้บ้างในช่วงหนึ่งเท่านั้น แต่จะให้ความสุขหรือความสบายใจตลอดชีพ ผู้วิจัยคิดว่า คงเป็นไปได้เพราะเป็นวิชาที่ต้องมีการปลุกเสกหรือลงอักขระและจะต้องให้รักษาศีลหรือมีเงื่อนไขส่วนมากเท่าที่พบบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับตริัจฉานวิชา ดังนั้น หลักไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะช่วยให้บุคคลทั่วไปหรือคนไทยในสังคมปัจจุบันมีความเข้าใจและมีทางออกจากตริัจฉานวิชาได้อย่างสิ้นเชิง ความประพฤติบริสุทธิ์ มีใจบริสุทธิ์ มีความเห็นบริสุทธิ์ เรื่อยขึ้นไปจนถึงมีปัญหา คือความเห็นแจ้งบริสุทธิ์ ในที่สุดก็จะตัดกิเลสที่ผูกมัดคนให้ติดอยู่กับวิสัยโลกออกเสียได้ เรียกว่า การบรรลุมรรค ผล

๔.๓ สรุป

สรุปได้ว่าไตรสิกขาคือหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพระพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการและให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ใน ๒ ประการ คือ

๑) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีลก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนา และให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น ในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีและเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

๒) สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิตเช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่นคง ความมีสติสมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิมใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่อนคลาย ความรู้สึกพอใจ พูดสั้นๆ ว่า พัฒนาคูณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

๓) ปัญญา เป็นเรื่องของการศึกษาหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริงหรือรู้เห็นตามที่มีมันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้น รู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์หลักทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็กฝึคนให้เจริญอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้นำเขาสู่ การเข้าถึงอิสรภาพ และสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่ เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรค

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้ถูกต้องเหมาะสมกับความเป็นจริง เนื่องในความเชื่อเรื่องไตร่ตรองวิชาจึงเป็นเสมือนดาบสองคมที่มีทั้งสิ่งดีงาม และสิ่งที่เกิดโทษ การ เรียนรู้ต้องใช้วิจารณญาณและคุณธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มิให้เกิดการกระทำที่ผิด่างจนเกิด โทษต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยเหตุนี้หลักการในไสยศาสตร์จึงต้องกำหนดจารีตศีลธรรมทางศาสนา เพื่อ เป็นสิ่งบังคับมิให้ผู้ให้นำศาสตร์เหล่านี้ไปใช้ในวิถีทางที่ผิดจากศีลธรรม ผลเสียของความเชื่อที่ไม่ เป็นไปตามหลักธรรมนั้นอาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนไปจากหลักการของศาสนาได้ เช่น ผู้เป็นเจ้าของพิธี หรือผู้ที่สั่งสอนถ่ายทอดความเชื่อมีความเข้าใจผิดๆ ในหลักการของศาสนา ก็จะทำให้ ผู้ผู้นั้นได้รับข้อมูลที่ผิดๆ ตามไปด้วย หรือเกิดผลเสียทางด้านอื่นๆ เช่น ทำให้เสียเวลาในการปฏิบัติ ตามหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนา หรือเสียเวลาในการประกอบสัมมาชีพ ซึ่งต้องมานั่งหมกมุ่นอยู่กับ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้

นอกจากนี้ยังทำให้เสียเงินทอง ทรัพย์สิน เพราะบางครั้งอาจไปเจอกับผู้ไม่ประสงค์ดีที่เป็น มิฉฉาชีพ หลอกหลวงเอาเงิน หรือต้องจ่ายเงินเพื่อพิธีการต่างๆ ตั้งแต่จำนวนเงินเล็กน้อยจนถึงจำนวน พัน จำนวนหมื่น เงินที่ต้องใช้เพื่อซื้อวัสดุสิ่งของเครื่องรางสิ่งเวทย์ เครื่องบนบานศาลกล่าว รวมไปถึง เงินที่ต้องใช้เป็นค่าจ้างแก่เจ้าพิธีจะมากบ้างน้อยบ้างยอมแล้วแต่ความเล็กหรือความใหญ่โตของพิธี การ โดยปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงได้วางหลักการศึกษาไว้ คือ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การรักษาศีล เมื่อไม่ล่วงละเมิดต่อศีลแล้วก็เป็นกร่างายในการบำเพ็ญสมาธิ คือ การทำจิตให้ เกิดความปลอดภัย มีความสงบ ระวังความฟุ้งซ่าน ความกลัว เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดปัญหาที่ เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา พระพุทธศาสนาให้การยกย่องปัญญาว่าเป็นสิ่งสูงสุด เมื่อไสยศาสตร์ที่เป็น ตรีจฉานวิชาปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยโดยเฉพาะหมู่ชาวพุทธทั้งหลายก็ควรนำเอาหลัก ไตรสิกขาเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งเป็นธรรมที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้เพื่อให้ชาวพุทธทั้งหลายพ้นจาก ความทุกข์ และสามารถดับทุกข์ของตนเองได้ โดยเฉพาะเพื่อความหลุดพ้นจากตรีจฉานวิชา

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการศึกษาไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในสังคมไทย และ (๓) เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการหลุดพ้นจากไตรัจฉานวิชา ผลการวิจัยพบว่า

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ **ไตรัจฉานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท** ในพระวินัยปิฎกได้ให้ความหมายของ “ไตรัจฉานวิชา” ว่า คือศิลปะวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใดชนิดหนึ่ง “ไตรัจฉานวิชา” จึงว่าด้วยวิชาหรือความรู้ที่ขวางต่อทางพระนิพพาน อาทิ รู้ในการทำเสน่ห์ รู้ในการทำให้คนถึงวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในทางทำนาย เช่น หมอคู่ เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้ผู้อื่นให้ลุ่มหลงมกมาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจหน้าที่และประกอบการตามเหตุผล “ไตรัจฉานวิชา” ได้ ไตรัจฉานวิชานั้นมีปรากฏอย่างชัดเจนในพรหมชาลสูตร แห่งคัมภีร์ที่ขนิทาย สีสันธรรค โดยที่พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงเล็งช้ำด้วยไตรัจฉานวิชา (พรหมชาลสูตรแสดงว่าการไม่เล็งช้ำด้วยไตรัจฉานวิชาเป็นมหาศีล) ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ทรงเล็งช้ำด้วยไตรัจฉานวิชา ไตรัจฉานวิชาในที่นี้คือ ทายอวียวะ ทายนิมิต ทาย อุบาส (คือสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่น อสนีบาต เป็นต้น) ทำนายฝัน ทำนายลักษณะทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชดแลลบูชาไฟ ทำพิธีชดรำบูชาไฟ ทำพิธีชดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวียวะ คุณลักษณะที่บ้าน คุณลักษณะที่นา เป็นหมอปุ๊กเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ เป็นต้น

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก แทบจะไม่ได้ให้รายละเอียดของไตรัจฉานวิชาแต่อย่างไรรวมเพียงพอมิแต่กล่าวถึงไว้อย่างรวม ๆ ในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุเรียนไตรัจฉานวิชา และสอนไตรัจฉานวิชาเนื้อหาของเรื่องนี้มีดังนี้ “สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ เรียนไตรัจฉานวิชา...ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนไตรัจฉานวิชา รูปใดเรียนต้องอาบัติทุกกฏ” และ “สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สอนไตรัจฉานวิชา ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า...เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโศกคามภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคพระผู้มีพระภาคตรัสว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนไตรัจฉานวิชา รูปใดสอนต้องอาบัติทุกกฏ” ประการต่อมา พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุณีเรียนและสอนไตรัจฉาน

วิชา ดังที่ปรากฏในสิกขาบทที่ ๙ และ ๑๐ แห่งจิตตาคารวรรค ปาจิตตยกัณฑ์ เนื้อหาของเรื่องการห้ามมิให้ภิกษุณีเรียนตริจฉานวิชา มีดังนี้ภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้ อนึ่ง ภิกษุณีใดเรียนตริจฉานวิชา เป็นปาจิตตีย์

จากหลักฐานทั้งพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎกข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงมีท่าทีปฏิเสธต่อตริจฉานวิชาและยังทรงห้ามมิให้ภิกษุ และภิกษุณี ทั้งเรียน ทั้งสอนตริจฉานวิชา ส่วนหลักฐานที่จะนำมาสนับสนุนท่าทียอมรับต่อตริจฉานวิชาและท่าทีวางเฉยต่อตริจฉานวิชาอย่างรู้เท่าทัน เป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์เรานั้น ยังขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ว่าจะทางด้านความรู้ ความประพฤติ หรือแม้กระทั่งความสามารถก็ตาม ก็คือการดำเนินชีวิตจึงจำเป็นต้องพึ่งตริจฉานวิชา แต่ตริจฉานวิชาไม่ได้เป็นที่พึ่งอันเกษมอันสูงสุด เพราะพึ่งตริจฉานวิชาแล้วก็ไม่อาจทำให้คนเราสิ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏต่อไป

๕.๑.๒ สภาพการณ์และปัญหาของตริจฉานวิชาในสังคมไทย แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ประการ ได้แก่ (๑) ความเป็นมาของตริจฉานวิชาในสังคมไทย (๒) ปัญหาของความไม่เข้าใจในหลักธรรมไตรสิกขา กล่าวคือ หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งหรือรู้แจ้ง ในความเป็นไปของธรรมชาติแล้วจึงกำหนดระเบียบชีวิตคือ ศีล วินัย ให้สอดคล้องกับธรรมชาตินั้น เพื่อมิให้ชีวิต สังคมถูกบีบคั้นจากการฝืนกฎธรรมชาติ โดยนัยนี้ ความดีจึงเกิดขึ้นได้หลายช่องทาง ผ่านการเรียนรู้เกี่ยวกับสุนทรียภาพอันทำให้เกิดฉันทะใน ความดี หรือผ่านความตระหนักรู้ในความจริงก็ได้ การสอน ความดี ในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นรากฐานยึดทางศีลธรรม การศึกษาเพื่อพัฒนาตนให้เป็นไปอย่างมีความสุข ดังนั้น การเรียนรู้ศีลธรรมจึงไม่ใช่คุณค่าลอยๆ ในความดีความชั่ว แต่ต้องสอนให้เห็นความเชื่อมโยงในปัจจัยอื่นด้วย วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงจะเกิดขึ้น การปฏิบัติธรรมมีจุดประสงค์เดียว คือ การพ้นทุกข์ สภาพะของการพ้นทุกข์ คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรในโลก มีความเข้าใจในสภาวะธรรมจนจิตหลุดพ้น แต่มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่รู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่จะดำเนินไปเพื่อความหลุดพ้นจากตริจฉานวิชา

๕.๑.๓ วิธีปฏิบัติตนตามหลักธรรมในทำการหลุดพ้นจากตริจฉานวิชา คือ วิธีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา คือ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงได้วางหลักการศึกษาไว้ คือ ตั้งแต่ ชั้นพื้นฐานได้แก่ การรักษาศีล เมื่อไม่ล่วงละเมิดต่อศีลแล้วก็เป็นการง่ายในการบำเพ็ญสมาธิ คือการทำจิตให้เกิดความปลอดโปร่ง มีความสงบ ระวังความฟุ้งซ่าน ความกลัว เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดปัญญาที่เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา พระพุทธศาสนาให้การยกย่องปัญญาว่าเป็นสิ่งสูงสุด เมื่อไสยศาสตร์ที่เป็นตริจฉานวิชาปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยโดยเฉพาะหมู่ชาวพุทธทั้งหลายก็ควรนำเอาหลักไตรสิกขาเป็นหลักปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นหลักไตรสิกขาที่ใช้แก้ปัญหาความไม่เข้าใจในหลักธรรมไตรสิกขาของสังคมไทย ปัญหาของการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา แนวทางแก้ไขปัญหตามหลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาทำนายทายทัก หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาเครื่องราง ของขลัง ทำน้ำมนต์ หลักไตรสิกขาเพื่อการหลุดพ้นวิชาการเข้าองค์ ทรงเจ้าได้นั่นเอง ซึ่งถือ

เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้เพื่อให้ชาวพุทธทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ต่างๆ นานา และสามารถดับทุกข์ของตนเองได้ในที่สุด

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษามาทั้งหมดในเรื่องการศึกษาตริจ্ঞานวิชาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยเห็นว่ามื่อที่เราจะสามารถนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางปฏิบัติในสังคมไทยได้ เนื่องจากคนในสังคมไทยปัจจุบันนี้ยังขาดนำเอาหลักธรรมไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมในฐานะที่เป็นสังคมชาวพุทธ จึงทำให้สังคมเกิดปัญหาความลุ่มหลง หรือเสียทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง แต่อาจจะได้ผลบ้างในบางครั้ง บางคราวเท่านั้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้คนที่หลายมีการนำเอาหลักธรรมต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วได้นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความหลุดพ้นจากตริจ্ঞานวิชาได้ในที่สุด

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาตริจ্ঞานวิชาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
- ๒) ควรศึกษาตริจ্ঞานวิชาที่ฆราวาสนำมาปฏิบัติในสังคมไทย
- ๓) ควรศึกษาสภาพและปัญหาของตริจ্ঞานวิชาที่ปรากฏในสังคมไทย
- ๔) ควรมีการศึกษาผลดีและผลเสียของตริจ্ঞานวิชาที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน
- ๕) ควรศึกษาหลักพุทธธรรมอื่นๆ นอกเหนือจากหลักไตรสิกขาในการหลุดพ้นจากตริจ্ঞานวิชาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย-บาลี :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานครโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย : พระสูตรและอรรถกถาแปล. ๒๕๒๕ ฉบับมหามกุฏราช

วิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนาในพระบรมราชูปถัมภ์ เล่ม
ที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

จรัส สิริ.โหราศาสตร์ไทย อานชะตาด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, ๒๕๐๘.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝี่เจ้านาย. กรุงเทพมหานคร : พายัพออฟเซ็ทพริ้นท์, ๒๕๒๗.

พีไลรัตน์ จุริวงษ์กุล.การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคม
โหราศาสตร์แห่งประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ,
สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๒๔.

พุทธทาส ภิกขุ. พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
พุทธรักษา, ๒๕๒๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). คู่มือมนุषย์. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนาและ
กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.พิมพ์ครั้งที่ ๑๙.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๕๑.

พระธรรมกิตติวงศ์. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.

บุญมี เมธางกูร. ติแม่ไสยศาสตร์ เป็นวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สุทธิการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ปัญญานันทภิกขุ. **แสงธรรม ส่องทาง**. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูพัชรธรรมสาร (บัว
ภาจันทสาโร). กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๐.

ประยูร พลอารีย์. **คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ**. กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนโหราศาสตร์
กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๑.

ประยูร พลอารีย์. **อารัมภบทโหราศาสตร์ บทเรียนวิชาโหราศาสตร์ ตอนที่ ๑**. กรุงเทพมหานคร :
โรงเรียน โหราศาสตร์กรุงเทพ , ม.ป.ป.

ม. กวีวงศ์. **พุทธแบบไหน อย่างไรเป็นพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๗.

วิรัช นิภาวรรณ. **การเข้าทรงและร่างทรง**. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓.

สงัน สุวรรณเลิศ. **ผีปอบ-ผีเข้า ในทฤษฎะทางจิตเวชศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์,
๒๕๒๙.

सानิต ศรีวิศิษฐ์กุล. **หมอดู: กระบวนการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ทางสังคม**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

สุนทร ทศนจันทร์. **โหราศาสตร์ของโลกวันนี้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๙.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี**. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนพานิช จำกัด, ๒๕๑๘.

สุรียา สมุทคุปต์ และคณะ. **ทรงเจ้าเข้าผี : วาทกรรมของลัทธิผีและวิฤตการณ์ของความทันสมัย
ในสังคมไทย**. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี,
๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาสุรเพชร วชิรญาณ (เมืองสุวรรณ) “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธ
ศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระเชียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์). “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ
ร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระประเสริฐ ชุตินโร (สุนทรวัฒน์). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ตาม
ทฤษฎะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	: พระณัฐสิทธิชาญ สหธมโม (ฉินทเศรษฐ์)
วัน/เดือน/ปีเกิด	: วันศุกร์ ที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ (ปีมะแม)
ภูมิลำเนาเดิม	: บ้านหนองไผ่ ตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ ๓๐๑๑๐
การศึกษา	: พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ รุ่นที่ ๕๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา พ.ศ. ๒๕๕๒
เข้าศึกษา	: มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔
อุปสมบท	: วัดใหม่หนองบัวรี ตำบลชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา
ที่อยู่ปัจจุบัน	: สำนักสงฆ์เทพมงคลสว่างนาราม ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา